

2 Korinthe

De vernieuwing door Gods evangelie

Raymond R. Hausoul

2 KORINTHE

De vernieuwing door Gods evangelie

2 Korinthe

De vernieuwing door Gods evangelie

Versie: 20.05 (januari 2021).

Dr. Raymond R. Hausoul

© 2021 Raymond R. Hausoul

Vind de nieuwste materialen op <https://raymondhausoul.be>.

113-32243-195125

© 2021 –All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced or be shared in any form
without permission in writing from the autor.

2 Korinthe

De vernieuwing door Gods evangelie

Raymond R. Hausoul

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	9
1.1 Een persoonlijk schrijven.....	9
1.2 Schrijver, datum en verzendplaats.....	10
1.3 Paulus' contact met Korinthe.....	11
1.3.1 Gemeentestichting in Korinthe.....	11
1.3.2 Allereerste brief aan Korinthe (0Ko).....	11
1.3.3 Eerste brief van Paulus aan Korinthe (1Ko).....	12
1.3.4 Tweede bezoek aan Korinthe.....	12
1.3.5 Tranenbrief aan Korinthe (tKo).....	13
1.3.6 Tweede brief van Paulus aan Korinthe.....	13
1.3.7 Derde bezoek aan Korinthe.....	14
1.4 Indeling.....	14
2 Nieuwe reisplannen (1:1-24).....	17
2.1 Aanhef en groet (1:1-2).....	17
2.2 God van de vertroosting (1:3-11).....	18
2.3 Paulus zijn roem (1:12-24).....	21
3 Vergeving (2:1-17).....	25
3.1 Tussen doods- en levensgeur (2:14-17).....	27
4 Witter dan wit: Het oude en nieuwe verbond (3:1-18).....	29
4.1 Geen aanbeveling van jezelf (3:1-4).....	29
4.2 Bekwaamheid niet uit jezelf (3:5-18).....	30
5 Paulus' bediening (4:1-15).....	37
6 Verlangen naar de nieuwe woning (4:16-5:10).....	41
7 Paulus' motieven (5:11-14).....	49
8 Leven als nieuwe schepping (5:16-21).....	51
9 Paulus' verdrukkingen (6:1-18).....	57
10 Droefheid (7:1-16).....	61
11 Oproep vanwege de collecte voor Jeruzalem (8:1-9:15).....	65

11.1	Behoeftē aan vrijgevigheid (8:1-15).....	65
11.2	Missie van Titus en zijn metgezellen (8:16-9:5).....	70
11.3	Middelen en resultaten van vrijgevigheid (9:6-15).....	73
12	Paulus verdedigt zijn apostelschap (10:1-13:10).....	79
12.1	Maatstaf voor Paulus' apostelschap (10:1-18).....	79
12.2	Belangeloosheid (11:1-20).....	82
12.3	Paulus' roemen in dwaasheid (11:21-33).....	85
12.4	Hemelse en satanische ervaringen (12:1-10).....	88
12.5	Paulus' verdediging (12:11-21).....	96
12.6	Vermaningen (13:1-10).....	99
13	Laatste groet (13:11-13).....	103
14	Literatuurlijst.....	105

Over de auteur

Dr. Raymond R. Hausoul (1979) is predikant in Ieper en spreekt regelmatig in andere kerken. Als spreker en docent is hij met verschillende organisaties verbonden. Zijn academisch onderzoek richt zich op de thematiek van de nieuwe schepping, het koninkrijk van God en de vernieuwing door Gods Geest. Raymond is gehuwd met Belinda en beiden genieten van hun twee zonen, Adriël en Ilja.

<https://raymondhausoul.be>

Afkortingen van Bijbelboeken

Gn	Genesis	Js	Jesaja	Rm	Romeinen
Ex	Exodus	Jr	Jeremia	1Ko	1 Korintiërs
Lv	Leviticus	Kl	Klaagliederen	2Ko	2 Korintiërs
Nm	Numeri	Ez	Ezechiël	Gl	Galaten
Dt	Deuteronomium	Dn	Daniël	Ef	Efeze
Jz	Jozua	Hs	Hosea	Fp	Filippenzen
Re	Rechters	Jl	Joel	Ko	Kolossenzen
Rt	Rut	Am	Amos	1Ts	1 Tessalonicenzen
1Sm	1 Samuël	Ob	Obadja	2Ts	2 Tessalonicenzen
2Sm	2 Samuël	Jn	Jona	1Tm	1 Timoteüs
1Kn	1 Koningen	Mi	Micha	2Tm	2 Timoteüs
2Kn	2 Koningen	Na	Nahum	Tt	Titus
1Kr	1 Kronieken	Hk	Habakuk	Fm	Filemon
2Kr	2 Kronieken	Sf	Sefanja	Hb	Hebreeën
Ea	Ezra	Hg	Haggai	Jk	Jakobus
Ne	Nehemia	Zc	Zacharia	1Pt	1 Petrus
Es	Ester	Ml	Maleachi	2Pt	2 Petrus
Jb	Job	Mt	Matteüs	1Jh	1 Johannes
Ps	Psalmen	Mc	Marcus	2Jh	2 Johannes
Sp	Spreuken	Lc	Lucas	3Jh	3 Johannes
Pr	Prediker	Jh	Johannes	Jd	Judas
Hl	Hooglied	Hd	Handelingen	Op	Openbaring

Andere werken

Tob	Tobit	2Mak	2 Makkabeeën	Bjr	Brief van Jeremia
Jud	Judit	Wijs	Wijsheid	TDn	Daniël (Grieks)
TEs	Ester (Grieks)	Sir	Sirach	Man	Manasse
1Mak	1 Makkabeeën	Bar	Baruch		

1 Inleiding

1.1 Een persoonlijk schrijven

2 Korinthe is de meeste persoonlijkste brieven die we van de apostel Paulus kennen.¹ Naast Korinthe is de brief ook gericht aan het gebied van Achaja, waarvan Korinthe de hoofdstad is (1:1). Wie de brief doorleest ontdekt dat het pastorale hart van de apostel krachtig er in naar voren komt. De brief kenmerkt zich door Paulus' bloed, zweet en tranen. Ondanks zijn moeilijkheden kiest de apostel er voor om alles in zijn leven theologisch te duiden en een praktisch atheïsme niet toe te laten.

Sommigen duiden de brief vanuit 2:4 aan als 'tranenbrief'. In dit schrijven toont Paulus dat een zwakke dienstknecht van God mag leven door de kracht van Gods Geest. Paulus beschrijft er als leraar-herder de goede christelijke levenswandel en geeft nodige wetenswaardigheden die nuttig zijn voor de dienst voor God. Zowel van 'dienst' als van 'troost' is er op die wijze meermaals sprake in deze brief.

Uit de brief laat zich afleiden dat een groep of persoon zich in Korinthe openlijk tegen Paulus ageerde. De meeste informatie over deze groep vinden we in 3:1-18 en 11:4,22-23. Over wie het precies gaat en op welke wijze dit gebeurde, laat de brief ons in het onzekere.² Het enige dat zich laat vaststellen is dat het om mensen ging die fier waren op de ethiek en het spirituele erfenis van het jodendom en dit graag wilden inbrengen in Korinthe. Hierbij komt ook naar voren dat deze groep sterke aandacht besteedde aan de vervulling van de overwinning in het heden. Vandaag mocht de christen zich dan al gespaard weten van leed en verdriet. Wie Gods kind was en zich volledig aan Hem toewijdde, zou de zegen van de nieuwe hemel en nieuwe aarde vandaag al volledig ontvangen.

Het is vanuit deze stroming dat Paulus de relatie tussen de Geest en het lijden duidelijk uiteenzet in 2Ko. Als christenen lijden, dan mogen zij zich verbonden weten met Christus die eveneens op aarde leed (2:14).³

1 Hafemann, 2000:19.

2 Zie uitvoerig: Sumney, 1990.

3 Vgl. Hafemann, 1986.

Korinthe

Korinthe was de strategisch gelegen hoofdstad van Achaje aan de Adriaanse en Egeïsche Zee. Vanwege haar ligging had deze handelsstad dus twee grote havens aan de Middellandse Zee. Luxe theaters en dure paleizen brachten de economische welvaart die de stad genoot tot uiting. Tegelijk was de stad verbonden met de term 'immoraliteit'. De uitdrukking 'de Korinthiër spelen', betekende bijvoorbeeld het toepassen van vrije seks. Afrofite, de liefdesgodin, had haar tempel op een hoge heuvel in de stad. Duizenden slavinnen deden er volgens Strabo dienst als tempelprostitutee.⁴

In Hd bezoekt Paulus de stad tijdens zijn tweede zendingsreis en sticht hij er een gemeente waarvan minstens twee brieven in het Nieuwe Testament bekend zijn (Hd18; 1Ko-2Ko).

1.2 Schrijver, datum en verzendplaats

De aanhef van de brief vermeldt Paulus als auteur ervan. Aan dit getuigenis is vastgehouden in de christelijke uitleg. Dat gebeurde, ondanks de kritische reflecties in de achttiende eeuw op het auteurschap.⁵

Korinthe begon 'een jaar geleden' of 'vorig jaar' met de collecte (2Ko8:10), nadat Paulus hen hiertoe in 1 Korinthe aanspoorde. Dat gebeurde begin 55nC en was nu een kalenderjaar geleden. Als Paulus 2 Korinthe vanuit Macedonië schrijft, volgt hij net als de Korinthiërs de wijdverspreide Macedonische kalender. Het nieuwe kalenderjaar begin dan met de maand Dios in oktober van 55nC.⁶ In de late herfst kan Paulus daarom 'een jaar geleden' schrijven. Concreet is dat tien tot elf maanden geleden. 2 Korinthe ontstaat dan in het late najaar van 55nC.⁷ Als Paulus een andere kalender volgde, werd 2 Korinthe pas in de herfst van 56nC geschreven.⁸ Nog een optie is het om 1 Korinthe in 54nC en 2 Korinthe in 55nC te plaatsen.⁹

Een eerste reflectie op 2 Korinthe biedt de eerste brief van Clement.¹⁰

4 Strabo, *Geographika* VIII.6.20; XII.3.36.

5 Schnelle, 2013:94.

6 Finegan, 2015:51–53.

7 Schnelle, 2013:95, 97; Hafemann, 2000:21; Barnett, 1997:15; Furnish, 1984:55.

8 Thrall, 2004:77.

9 Zie voor de dateringskwestie van 1 Korinthe: Hausoul, 2020a.

10 Clemens van Rome, 1981:38:2.

1.3 Paulus' contact met Korinthe

In het verleden zijn er meerdere pogingen ondernomen om een chronologisch overzicht te presenteren van Paulus' relatie met Korinthe. Vanwege de grote discussie daarover besteden we extra aandacht hieraan in dit kader. De hierin genoemde datering is verbonden met de tijd dat Lucius Iunius Gallio het ambt van proconsul in Achaje bekleedde (juli 51nC tot juni 52nC).¹¹ Een inscriptie in Delphi noemt de zesentwintigste acclamatie van keizer Claudius als het begin van zijn loopbaan in Achaje.¹² Concreet betekent dit dat Paulus in 51nC voor Gallio wordt geleid.¹³

1.3.1 Gemeentestichting in Korinthe

Hd18 beschrijft uitvoerig hoe Paulus Aquila en Priscilla in Korinthe in maart 50nC ontmoet en samen met hen optrekt (vs1-3). In dit prille begin predikt Paulus elke sabbat in de joodse synagoge te Korinthe, maar na enige tijd ontstaat er verzet vanuit de joden daartegen (vs4-6). Daardoor kiest de apostel ervoor om gebruik te maken van het huis van Titus Justus dat naast de synagoge staat (vs7-10). Velen komen in die tijd in de stad tot geloof. In totaal blijft de apostel anderhalf jaar in Korinthe om deze gelovigen te ondersteunen (vs11). In die tijd brengen de joden apostel voor de proconsul Gallio (51nC, vs12-17). Deze weerhoudt de apostel echter niet. Zodoende verricht Paulus nog meer gemeentestichting rondom Korinthe en schrijft hij 1-2Ts (Rm16:1). Na enige tijd neemt hij in de zomer van 52nC dan afscheid van de Korinthiërs en vertrekt hij samen met Aquila en Priscilla naar Syrië (Hd18:18).

1.3.2 Allereerste brief aan Korinthe (0Ko)

Doordat 1Ko5:9 zegt: 'Ik schreef jullie in de brief', en vs11 daarop aansluit met 'En nu schreef ik jullie', stellen sommigen dat aan 1Ko een brief voorafging.¹⁴ Die brief – die ik voor het gemak aanduidt met 0Ko – zou dan Paulus waarschuwing voor de omgang met goddelozen bevatten. Schijnbaar hadden de Korinthiërs deze waarschuwing niet begrepen en verduidelijkt de apostel dit in 1Ko5:9-13.

Deze brief waarnaar Paulus verwijst werd niet opgenomen in het Nieuwe Testament. Andere uitleggers denken dat 2Ko4:14-7:1 deze

11 Schrage, 1991:34; Collins, 1999:23-24; Thiselton, 2000:29; Wolff, 1996:4-5.

12 van Bruggen, 2003:283; Smallwood, 1967:105; Murphy-O'Connor, 1983:129-152, 173-176.

13 Deissmann, 1925:211-222.

14 Lowery, 2000a:4; 2000b:64; Gaebelein, 2002:279; Thiselton, 2000:31; Schrage, 1991:36-37; Murphy-O'Connor, 1998:184, 252-253, 276-277.

vroegere 0Ko is. Dit gedeelte onderbreekt volgens hen het betoog en vormt daardoor een losstaand fragment in 2Ko. Doordat het spreekt over de omgang met goddelozen, ligt het vanuit 1Ko5:9-13 voor de hand te stellen dat dit Paulus allereerste brief aan de Korintiërs is. Wie 2Ko4:14-7:1 in 2Ko verwijdert ontdekt tevens dat 2Ko4:13 nauw aansluit bij 7:2. Toch is het ook goed mogelijk dat 2Ko4:14-7:1 een interruptie vormt in 2Ko, die de apostel bewust koos of die op een andere manier ontstond. Wie later 2Ko4:14-7:1 in 2Ko wil invoegen, kiest of creëert daarvoor eerder een vloeiende overgang van de tekst naar het fragment. Ook ontbreekt een bewijs vanuit de handschriften voor deze latere toevoeging. Alle bekende handschriften bevatten 2Ko op de wijze zoals de tekst tegenwoordig voor ons ligt. Een handschrift zonder 4:14-7:1 ontbreekt.¹⁵ Een andere mogelijkheid is het daarnaast om in 1Ko5:9 niet aan een vroegere brief te denken, maar aan 1Ko zelf. De apostel verwijst dan naar zijn eigen brief.

1.3.3 Eerste brief van Paulus aan Korinthe (1Ko)

Nadat Paulus uit Korinthe is vertrokken helpen Apollos en Petrus vanaf 52nC de gemeente ter plaatse (1Ko1:12; vgl. Hd19:1). Paulus bezoekt de gemeentes in Klein-Azië en bevindt zich daarna langere tijd in Efeze (Hd18:23,27, najaar 52nC–zomer 54nC). Na enige tijd verneemt Paulus echter via Chloë's huisgenoten dat er verdeeldheid is onder de gelovigen in Korinthe (1Ko1:11). Meteen daarop ontvangt hij via Sostenes, Fortunatus en Archaicus een brief uit Korinthe met meerdere vragen (7:1). Hierop schrijft Paulus 1Ko waarin hij zaken op orde stelt en tegemoet probeert te komen aan de vragen van de Korinthiërs.

1.3.4 Tweede bezoek aan Korinthe

Doordat Paulus in 2Ko12:14 en 13:1-2 schrijft dat hij de Korinthiërs nog een derde keer bezoekt, veronderstellen uitleggers dat er na Hd18 een tweede bezoek van de apostel aan Korinthe plaatsvond tussen 1Ko en 2Ko, dat Hd niet vermeldt. Juist doordat 1Ko over een tweede bezoek zwijgt, plaatsen we dit tussen het schrijven van 1Ko en 2Ko. Wanneer dit bezoek exact plaatsvond is onduidelijk. Meerdere mogelijkheden zijn geopperd: (1) vanuit Efeze;¹⁶ (2) vanuit Macedonië; of (3) onderweg van Efeze naar Macedonië.

¹⁵ Guthrie, 1970:426.

¹⁶ Ibid., 429.

1.3.5 Tranenbrief aan Korinthe (tKo)

Vanuit 2Ko2:4 stellen sommigen dat Paulus na zijn tweede bezoek in Korinthe via Titus een tranenbrief aan de Korinthiërs zond. Deze brief zou dan na 1Ko en voor 2Ko zijn verzonden en zorgde voor veel verdriet bij de gelovigen (7:8).¹⁷ Toch is er niets op tegen om bij 2Ko2:4 aan 1Ko te denken die een sterke emotionele toonzetting kent.¹⁸

Sommigen stellen dat 2Ko10-13 deze tranenbrief bevat. 2Ko is dan een compilatie van minstens twee brieven, die in omgekeerde chronologische volgorde staan. Hiervoor zijn verschillende redens:

- (1) 2Ko1-9 is mild en vriendelijk; 2Ko10-13 is direct en defensief. – Maar direct en defensief is Paulus ook in 2Ko1:17-23; 2:6,17; 4:2-5; 5:12-13, waardoor dit argument zijn kracht verliest.¹⁹
- (2) 2Ko10-13 wijst op gebeurtenissen voor 2Ko1-9, zoals: Paulus spaart de Korinthiërs niet en komt (8:2); Paulus spaart de Korinthiërs en komt niet (1:23). – Maar beide teksten vullen elkaar juist aan Paulus wilde eerst geen derde keer naar Korinthe komen (1:23), maar moet nu toch voor een derde keer komen (8:2).

Doordat 2Ko12:18 wijst op Titus' eerdere bezoek in Korinthe kan 2Ko10-13 niet de 'tranenbrief' zijn die Titus tijdens dit eerste bezoek afgaf. Het is namelijk onmogelijk in een brief die Titus afgeeft te wijzen op hetgeen wat er daarna met Titus gebeurt.²⁰

Een andere optie is het te stellen dat de 'tranenbrief' waarnaar Paulus in 2Ko2:4 verwijst, niet opgenomen werd in de canon van het Nieuwe Testament. Dat gebeurde ook met andere brieven, zoals de brief aan Laodicea (Ko4:16).

1.3.6 Tweede brief van Paulus aan Korinthe

Titus ontmoette Paulus in Macedonië en bracht hem op de hoogte van de stand van zaken in Korinthe. Hij bracht positief nieuws (2Ko7:6-16). Paulus schreef daarop 2Ko waarin hij zijn vreugde uitte over Titus' zending en de foutieve kijk op zijn apostelschap corrigeerde (11:4-5,12-15,22-23).

¹⁷ Lowery, 2000a:4; 2000b:64.

¹⁸ Gaebelein, 2002:321.

¹⁹ Guthrie, 1970:431.

²⁰ Ibid., 435.

1.3.7 Derde bezoek aan Korinthe

Toen de apostel op weg was van Macedonië naar Jeruzalem, bezocht hij Korinthe voor een derde keer om er een collecte op te halen (vgl. Hd20:2-3; 2Ko12:14; 13:1).

1.4 Indeling

Ondanks dat er enkel handschriften gevonden zijn die 2 Korinthe als geheel bevatten, wordt in de Bijbelwetenschap de literaire eenheid van deze brief sterk in vraag gesteld. Reden voor dit laatste is vooral de abrupte overgang van de rustige toon in 2Ko1-9 naar het meer bewogen gedeelte in 2Ko10-13. 2Ko zou dan uit twee brieven kunnen bestaan die later werden samengevoegd. Het is mogelijk dat 2Ko10-13 hiervan de verloren gegane ‘tranenbrief’ was. Een moeilijkheid hierbij is dat (1) een duidelijke thematische eenheid bestaat tussen 2Ko1-9 en 2Ko10-13; en (2) de teksttraditie enkel de eenheid van 2Ko ondersteunt. Doordat ook 2Ko12:18 wijst op Titus’ eerdere bezoek in Korinthe kan 2Ko10-13 niet de ‘tranenbrief’ zijn die Titus tijdens dit eerste bezoek afgaf. Het is namelijk onmogelijk in een brief die Titus afgeeft te wijzen op hetgeen wat er daarna met Titus gebeurt.²¹

1 OPENING EN DANKZEGGING (1:1-11)

- 1.1 Aanhef en groet (1:1-2)
- 1.2 Doxologie over Gods voorzienigheid (1:3-7)
- 1.3 Bevrijding van moeilijkheden (1:8-11)

2 VERKLARING VAN PAULUS’ APOSTELSCHAP (1:12-7:16)

- 2.1 Verdediging van Paulus’ optreden (1:12-2:11)
- 2.2 Uitweiding: beschrijving van Paulus’ dienst (2:12-7:1)
 - 2.2.1 *Pracht en superioriteit van de apostolische dienst (2:14-4:6)*
 - 2.2.2 *Lijden en heerlijkheid van de apostolische dienst (4:7-5:10)*
 - 2.2.3 *Essentie en uitoefening van apostolische dienst (5:11-6:10)*
 - 2.2.4 *Openheid en troost van de apostolische dienst (6:11-7:1)*
- 2.3 Paulus’ vreugde over het berouw van de Korinthiërs (7:2-16)

3 OPROEP VANWEGE DE COLLECTE VOOR JERUZALEM (8:1-9:15)

- 3.1 De behoefte aan vrijgevigheid (8:1-15)
- 3.2 De missie van Titus en zijn metgezellen (8:16-9:5)
- 3.3 De middelen en resultaten van vrijgevigheid (9:6-15)

4 VERDEDIGING VAN PAULUS’ APOSTOLISCHE AUTORITEIT (10:1-13:10)

- 4.1 De uitvoering van de apostolische autoriteit (10:1-18)

²¹ Ibid.

4.2 Trotsheid om 'een dwaas' te zijn (11:1-12:13)

4.3 Paulus' geplande derde bezoek (12:14-13:10)

5 CONCLUSIE (13:11-13)

2 Nieuwe reisplannen (1:1- 24)

2.1 Aanhef en groet (1:1-2)

(1) Paulus, apostel van Christus Jezus door de wil van God, en Timotheüs, de broeder, aan de gemeente van God die in Korinthe is, met alle heiligen die in heel Achaje zijn; (2) genade zij u en vrede van God onze Vader en van de Heer Jezus Christus.

| 1 | Paulus, apostel van Christus Jezus door de wil van God, en Timotheüs, de broeder, aan de gemeente van God die in Korinthe is, met alle heiligen die in heel Achaje zijn;

Aan het begin van zijn brief vermeldt Paulus dat hij gezonden is in overeenstemming met Gods wil. Als dusdanig richt de apostel zich niet aan de gemeente als zelfstandig man. Paulus is geen privé-apostel of CEO van het christendom. Hij verdedigt zich niet vanuit eigen belang of carrièrelust, maar vanuit het belang van de waarheid van het evangelie.

Het initiatief tot zijn apostelschap begon niet bij hemzelf. Dat was wat bepaalde personen in Korinthe verkondigden. Paulus' verwijzingen naar God waren in hun ogen onjuist. Door dit te verkondigen, legden mensen het onderwijs van de apostel naast zich neer en te vervangen ze het door eigen verlangens.

Meteen aan het begin van zijn schrijven openbaart Paulus dat het God was die hem tot het apostelschap riep.¹ Wat hij deed, was met Gods Geest verbonden. Het is een schrijven dat van God naar alle gemeenten uitgaat. In Christus zijn alle christenen verbonden met de christenen in Korinthe en in heel Achaje, die deze brief ontvangen.

De apostel vermeldt ook de dienst van Timoteüs. Hij was een helper van de apostel in het gemeentewerk (Hd18:5) en bezocht de Korinthiërs al eerder (1Ko4:17; 16:10). Deze Korinthiërs typeert Paulus als de gemeente van God. Zij hoorden bij het lichaam van Christus. Meteen richt Paulus

¹ Scott, 1998:17.

daarmee alle aandacht op de goddelijke oorsprong van zijn apostelschap en de identiteit van de Korinthiërs.

| 2 | genade zij u en vrede van God onze Vader en van de Heer Jezus Christus.

Paulus wenst de gelovige genade en vrede toe. Hierbij zet hij God de Vader en God de Zoon op hetzelfde niveau.

Naar 'genade' en 'vrede' smacht de mensheid. Beiden begrippen horen bij elkaar. De genade van God is de fontein van alle vrede en voorspoed op aarde en zijn verlangen naar vrede is de basis van zijn genade. Deze genade wil zich rijkelijk uiten in het leven van de christen. Als zonen van God de Vader mogen wij in zijn nabijheid wandelen en zijn vrede tonen in de zegeningen en harmonie die we op aarde brengen door de kracht van Gods Geest. Dat is de genade en vrede waarvan de Bijbelboeken getuigen en waarnaar veel mensen uitzien en die al doorklinkt in de hogepriesterlijke zegen: 'Jahweh verheft zijn aangezicht over jou en schenkt je vrede' (Nm6:26).

2.2 God van de vertroosting (1:3-11)

(3) Gezegend zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, de Vader der ontfermingen en de God van alle vertroosting, (4) die ons vertroost in al onze verdrukking, opdat wij hen kunnen vertroosten die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting waarmee wijzelf door God vertroost worden. (5) Want zoals het lijden van Christus overvloedig over ons komt, zo is door Christus ook onze vertroosting overvloedig. (6) Hetzij wij dan verdrukt worden, het is tot uw vertroosting en behoudenis; hetzij wij vertroost worden, het is tot uw vertroosting, gewerkt in het volharden onder hetzelfde lijden dat ook wij lijden (7) (en onze hoop aangaande u is vast), daar wij weten dat u, zoals u deelgenoten bent van het lijden, het zo ook van de vertroosting bent.

(8) Want wij willen niet, broeders, dat u onbekend bent met onze verdrukking die ons in Asia is overkomen, dat wij uitermate bezwaard zijn geworden boven vermogen, zodat wij zelfs aan het leven wanhoopten. (9) Ja, wijzelf hadden het doodvonnis al in onszelf, opdat wij geen vertrouwen zouden hebben op onszelf, maar op God die de doden opwekt, (10) die ons uit een zo grote dood heeft verlost en zal verlossen; op Hem hebben wij onze hoop gevestigd dat Hij ons ook verder zal verlossen; (11) terwijl ook u voor ons meewerkt door het gebed, opdat voor de genadegave die ons door vele personen geschonken is, door velen dankzegging voor ons gedaan wordt.

Tien keer spreekt de apostel in dit tekstgedeelte over Gods troost (παράκλησις) en vertroosting (παρακαλέω). Als Paulus de apostel van de troost is, dan is 2 Korinthe de brief van de troost en 2Ko1:3-7 de paragraaf van de troost.

| 3 | Gezegd zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, de Vader der ontfermingen en de God van alle vertroosting,

Paulus reflecteert vanuit Gods karakter naar Gods daden. Omdat God de God van de vertroosting is, schenkt Hij bescherming, wijsheid en kracht aan de rechtvaardigen (vgl. Ps46:1). Gods daden komen voort uit het karakter en niet andersom. In 2 Korinthe blijkt dat God de christenen in hun moeilijkheden verlangt te troosten (1:8-11; 2:14-3:3; 4:7-15; 6:3-10; 11:7-33; 12:7-13). Gods karakter en ingrijpen in de geschiedenis vormt een hoofdthema in dit schrijven.

| 4 | die ons vertroost in al onze verdrukking, opdat wij hen kunnen vertroosten die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting waarmee wijzelf door God vertroost worden.

God verlangt mensen in hun lijden te troosten. Hij helpt hen op Hem te vertrouwen, te volharden in de waarheid en ondanks alle chaos de rust te bewaren. Tegenover de vertroosting van God plaatst Paulus de verdrukking die een kenmerk is van de gebrokenheid in deze schepping. Over deze ‘verdrukking’ spreekt de apostel nog meermaals in 2 Korinthe. Troost en verdrukking staan hierbij continu tegenover elkaar en zijn in het leven van de geestvervulde apostel niet afwezig.²

Paulus mocht Gods troost meermaals ervaren in de moeilijkheden. Voor de apostelen waren deze moeilijkheden niet te verheerlijken. Het denken van de eerste christenen was zodoende vreemd aan dat van latere gelovigen die in het lijden een godsgeschenk zagen en het martelaarschap actief opzochten als hoogste vorm van christelijke vroomheid.³ Het denken van Paulus ging niet in deze richting. Het leed was een kenmerk van het kwaad en de gebrokenheid in deze schepping, die radicaal inging tegen Gods hartverlangen. Het waren barre momenten waarin hijzelf zo snel mogelijk verlost wilde worden. Ondanks dat hij die moeilijkheden meemaakte, beseftte Paulus dat hij deze gebeurtenissen in het verleden nu kon gebruiken als bemoediging voor anderen. Hij erkende dat Gods karakter zich niet alleen in de algemene geschiedenis openbaarde. Ook

² Hafemann, 2000:60.

³ Vgl. Ignatius van Antiochië, 1981:4-5.

elke rechtvaardige mocht op een bijzondere manier in zijn leven meemaken wie Gods was en vanuit die ontdekking anderen in zijn omgeving bemoedigen om uit te zien naar de eigen troost en bemoediging die God aan de schepping verlangde te brengen.

| 5 | Want zoals het lijden van Christus overvloedig over ons komt, zo is door Christus ook onze vertroosting overvloedig.

Hoe groot de verdrukking ook was voor de apostelen. Deze kon niet op tegen de grootheid van de troost die God hen in die benauwdheden schonk. Voorzichtigheid is geboden om vanuit deze uitspraak van de apostel te concluderen dat het lijden voor de christen een voorrecht was of dat alle christenen tot het lijden waren geroepen. Paulus was dan ook geen Godsmann omdat hij leed, maar hij leed omdat hij een Godsmann was. Het is een bijbels gegeven dat zij die zout willen zijn in deze wereld verdrukking en tegenstand meemaken in hun leven.⁴ Wat dat betreft is de oude uitspraak dat het bloed van de martelaren het zaad van de kerk is, volstrekt correct.⁵

| 6 | Hetzij wij dan verdrukt worden, het is tot uw vertroosting en behoudenis; hetzij wij vertroost worden, het is tot uw vertroosting, gewerkt in het volharden onder hetzelfde lijden dat ook wij lijden

| 7 | (en onze hoop aangaande u is vast), daar wij weten dat u, zoals u deelgenoten bent van het lijden, het zo ook van de vertroosting bent.

| 8 | Want wij willen niet, broeders, dat u onbekend bent met onze verdrukking die ons in Asia is overkomen, dat wij uitermate bezwaard zijn geworden boven vermogen, zodat wij zelfs aan het leven wanhoopten.

Wie wanhoopt aan het leven lijkt ernstig depressief te zijn. De apostel heeft het immers om een doodvonnis dat diep van binnen over hem is uitgesproken. Doordat de brief door Paulus en Timotheüs is geschreven, is het mogelijk aan beide christenen te denken.⁶

| 9 | Ja, wijzelf hadden het doodvonnis al in onszelf, opdat wij geen vertrouwen zouden hebben op onszelf, maar op God die de doden opwekt,

4 Piper, 1995:341–342.

5 Tertullianus, 197AD:50.

6 Wright, 2019:246.

In de verdrukking die het apostolische team in Efeze meemaakte, voelde zij het doodvonnis boven hun hoofd hangen. Het was alsof het vonnis al voltrokken was door de rechter en zij alleen nog maar hoefden te wachten op de gruwelijke dood.⁷

| 10 | die ons uit een zo grote dood heeft verlost en zal verlossen; op Hem hebben wij onze hoop gevestigd dat Hij ons ook verder zal verlossen;

| 11 | terwijl ook u voor ons meewerkt door het gebed, opdat voor de genadegave die ons door vele personen geschonken is, door velen dankzegging voor ons gedaan wordt.

2.3 Paulus zijn roem (1:12-24)

(12) Want dit is onze roem: het getuigenis van ons geweten, dat wij in eenvoudigheid en oprechtheid voor God, en niet in vleeselijke wijsheid maar in de genade van God, hebben verkeerd in de wereld en in het bijzonder bij u. (13) Want wij schrijven u niets anders dan wat u weet of ook erkent; en ik hoop dat u dat tot het einde toe zult erkennen, (14) zoals u ook ten dele ons hebt erkend dat wij uw roem zijn, evenals u ook de onze bent op de dag van onze Heer Jezus. (15) En in dit vertrouwen wilde ik al eerder tot u komen, opdat u een tweede genade zou hebben, (16) en ik wilde via u naar Macedonië doorreizen en van Macedonië weer naar u toe komen en door u voortgeholpen worden naar Judea. (17) Heb ik dan soms door mij dit voor te nemen lichtvaardig gehandeld? Of wat ik mij voorneem, neem ik mij dat naar het vlees voor, zodat er bij mij zou zijn het ja, ja en het nee, nee? (18) Maar God is getrouw, dat ons woord tot u niet is ja en nee! (19) Want de Zoon van God, Jezus Christus, die onder u door ons gepredikt is, door mij en Silvanus en Timotheus, was niet ja en nee, maar in Hem is het ja. (20) Want hoeveel beloften van God er ook zijn, in Hem is het ja; daarom is ook door Hem het Amen, tot heerlijkheid van God door ons. (21) Hij nu die ons met u bevestigt in Christus en ons heeft gezalfd, is God, (22) die ons ook verzegeld en het onderpand van de Geest in onze harten gegeven heeft. (23) Maar ik roep God aan als getuige over mijn ziel, dat ik om u te sparen nog niet naar Korinthe ben gekomen! (24) Niet dat wij heersen over uw geloof, maar wij zijn medewerkers aan uw blijdschap; want door het geloof staat u.

| 12 | Want dit is onze roem: het getuigenis van ons geweten, dat wij in eenvoudigheid en oprechtheid voor God, en niet in vleeselijke wijsheid maar in de genade van God, hebben verkeerd in de wereld en in het bijzonder bij u.

- | 13 | Want wij schrijven u niets anders dan wat u weet of ook erkent; en ik hoop dat u dat tot het einde toe zult erkennen,
- | 14 | zoals u ook ten dele ons hebt erkend dat wij uw roem zijn, evenals u ook de onze bent op de dag van onze Heer Jezus.
- | 15 | En in dit vertrouwen wilde ik al eerder tot u komen, opdat u een tweede genade zou hebben,
Door de eerste brief die Paulus aan de Korinthe schreef, ontvingen zij hun eerste genade. Door deze tweede brief ontvingen zij de tweede genade van de apostel.
- | 16 | en ik wilde via u naar Macedonië doorreizen en van Macedonië weer naar u toe komen en door u voortgeholpen worden naar Judea.
- | 17 | Heb ik dan soms door mij dit voor te nemen lichtvaardig gehandeld? Of wat ik mij voorneem, neem ik mij dat naar het vlees voor, zodat er bij mij zou zijn het ja, ja en het nee, nee?
- | 18 | Maar God is getrouw, dat ons woord tot u niet is ja en nee!
- | 19 | Want de Zoon van God, Jezus Christus, die onder u door ons gepredikt is, door mij en Silvanus en Timotheus, was niet ja en nee, maar in Hem is het ja.

Silvanus

Silvanus ontmoeten we in het Nieuwe Testament ook met de naam Silas. Hij was een Romeinse burger die christen was geworden en van de Heer de bediening van profeet had ontvangen (Hd16:21,37-39). Samen met Barnabas vertrok hij naar Antiochië om de beslissing van het concilie in Jeruzalem aan hen door te geven (Hd15:22,32). In Antiochië ontmoette hij Paulus, die hij begeleidde tijdens de tweede zendingsreis (Hd15:40). Samen trokken ze door Klein-Azië en werden ze gegeseld in de kerker van Filippi (Hd16:22-25). Vandaar vertrokken ze naar Tessalonika en Berea. Paulus moest aldaar vluchten en vertrouwde de gelovigen aan Silvanus en Timotheüs toe. Na enige tijd ontmoette Silvanus Paulus opnieuw in Korinthe (Hd17:10,14; 18:5). Daarna horen we alleen nog sporadisch iets van Silvanus (2Ko1:19; 1Pt5:12).

Volgens de overlevering zou Silvanus de gelovigen in Tessalonika zijn blijven dienen en er later een van de oudste zijn geweest.

| 20 | Want hoeveel beloften van God er ook zijn, in Hem is het ja; daarom is ook door Hem het Amen, tot heerlijkheid van God door ons.

| 21 | Hij nu die ons met u bevestigt in Christus en ons heeft gezalfd, is God,
 Paulus wijst erop dat het God zelf was die hen als apostolisch team met de gemeente in Korinthe verbond. Dat was dezelfde God die hen had gezalfd. Hij had hen ‘gechristianiseerd’ of ‘gezalfd’ (*χρίω/chriō*).

Bij deze zalving gaat het om de zalving voor de bediening die het apostolisch team in Christus’ naam uitvoerde (Js61:1-2; Lc4:18-19). Het beeld is door de apostel uit het OT ontleend, waar koningen en priesters voor hun dienst werden gezalfd. Verder gebeurde dat in het OT nog bij de profeet Elia (1Kn19:16) en bij voorwerpen in de eredienst (Ex30:26-29).

Tegelijk is het mogelijk te denken aan de Geestesdoop die het apostolisch team en de gemeente in Korinthe als heiligen voor God afzonderde.⁸ Dat zou nog duidelijker de eenheid tussen beiden benadrukken. Doordat de gelovigen de Geest ontvingen, begonnen ze meer op Christus te lijken.

| 22 | die ons ook verzegeld en het onderpand van de Geest in onze harten gegeven heeft.

| 23 | Maar ik roep God aan als getuige over mijn ziel, dat ik om u te sparen nog niet naar Korinthe ben gekomen!

| 24 | Niet dat wij heersen over uw geloof, maar wij zijn medewerkers aan uw blijdschap; want door het geloof staat u.

⁸ Grosheide, 1959:70; Dunn, 2010:38.

3 Vergeving (2:1-17)

(1) Maar ik heb dit bij mijzelf voorgenomen, niet weer met droefheid bij u te komen. (2) Want als ik het ben die u bedroeft, wie is het dan die mij blij maakt, dan hij die door mij bedroefd werd? (3) En dit heb ik juist geschreven, opdat ik niet bij mijn komst droefheid zou hebben door hen over wie ik mij moest verblijden; daar ik van u allen vertrouw, dat mijn blijdschap die van u allen is. (4) Want in veel verdrukking en benauwdheid van hart heb ik u geschreven onder veel tranen, niet opdat u bedroefd zou worden, maar opdat u de liefde zou kennen die ik overvloedig tot u heb. (5) Maar als iemand heeft bedroefd, dan heeft hij niet mij bedroefd, maar min of meer (om u niet te veel te belasten) u allen. (6) Voor zo iemand is deze straf genoeg, die door de velen uitgeoefend is, (7) zodat u integendeel veeleer moet vergeven en vertroosten, opdat zo iemand niet door de overmatige droefheid wordt verslonden. (8) Daarom spoor ik u aan, dat u hem van uw liefde verzekert. (9) Want daartoe heb ik ook geschreven, opdat ik uw beproefdheid zou leren kennen, of u in alles gehoorzaam bent. (10) Wie u nu iets vergeeft, ik ook; want ook ik, wat ik heb vergeven – als ik iets heb vergeven, dan is het ter wille van u in het aangezicht van Christus, opdat de satan op ons geen voordeel zou behalen, (11) want zijn gedachten zijn ons niet onbekend. (12) Toen ik nu in Troas kwam voor het evangelie van Christus en mij een deur geopend was in de Heer, had ik geen rust in mijn geest, daar ik mijn broeder Titus niet vond; (13) maar ik nam afscheid van hen en vertrok naar Macedonië.

-
- | 1 | **Maar ik heb dit bij mijzelf voorgenomen, niet weer met droefheid bij u te komen.**
- | 2 | **Want als ik het ben die u bedroeft, wie is het dan die mij blij maakt, dan hij die door mij bedroefd werd?**
- | 3 | **En dit heb ik juist geschreven, opdat ik niet bij mijn komst droefheid zou hebben door hen over wie ik mij moest verblijden; daar ik van u allen vertrouw, dat mijn blijdschap die van u allen is.**

Dit was een brief die Paulus tussen 1 Korinthe en 2 Korinthe in schreef (2Ko7:8; zie inleiding).

- | 4 | Want in veel verdrukking en benauwdheid van hart heb ik u geschreven onder veel tranen, niet opdat u bedroefd zou worden, maar opdat u de liefde zou kennen die ik overvloedig tot u heb.
- | 5 | Maar als iemand heeft bedroefd, dan heeft hij niet mij bedroefd, maar min of meer (om u niet te veel te belasten) u allen.
- | 6 | Voor zo iemand is deze straf genoeg, die door de velen uitgeoefend is,
- | 7 | zodat u integendeel veeleer moet vergeven en vertroosten, opdat zo iemand niet door de overmatige droefheid wordt verslonden.
- | 8 | Daarom spoor ik u aan, dat u hem van uw liefde verzekert.
- | 9 | Want daartoe heb ik ook geschreven, opdat ik uw beproefdheid zou leren kennen, of u in alles gehoorzaam bent.
- | 10 | Wie u nu iets vergeeft, ik ook; want ook ik, wat ik heb vergeven – als ik iets heb vergeven, dan is het ter wille van u in het aangezicht van Christus, opdat de satan op ons geen voordeel zou behalen,
- | 11 | want zijn gedachten zijn ons niet onbekend.
- | 12 | Toen ik nu in Troas kwam voor het evangelie van Christus en mij een deur geopend was in de Heer, had ik geen rust in mijn geest, daar ik mijn broeder Titus niet vond;

Paulus had een hart voor zijn medebroeders en zusters. Hij kon geen rust vinden in Troas voordat hij Titus vond. Later noemt Paulus nog eens deze gebeurtenis en spreekt hij niet over zijn 'geest' (πνεῦμα), maar over zijn 'lichaam' (σάρξ): 'Immers, toen wij in Macedonië kwamen, had ons lichaam geen rust, maar wij waren in alles verdrukt: van buiten strijd, van binnen vrees.' (7:5). Met beide termen wijst hij op de mens in zijn aardse bestaan (vgl. Gl6:18; Fp4:23).¹ De rusteloosheid had voor de apostel zowel psychische als lichamelijke consequenties. Later in Macedonië ontving de

¹ van Genderen en Velema, 1992:323.

apostel wel rust nadat hij Titus vond: ‘Maar God, die de nederigen troost, heeft ons getroost door de komst van Titus,’ (7:6).

| 13 | maar ik nam afscheid van hen en vertrok naar Macedonië.

3.1 Tussen doods- en levensgeur (2:14-17)

(14) En God zij dank, die ons altijd in triomf opvoert in Christus en de reuk van zijn kennis door ons openbaar maakt op elke plaats. (15) Want wij zijn voor God een welriekende reuk van Christus in hen die behouden worden en in hen die verloren gaan; (16) voor de laatsten wel een reuk uit de dood tot de dood, maar voor de eersten een reuk uit het leven tot het leven. En wie is tot deze dingen bekwaam? (17) Want wij zijn niet als de velen die het woord van God vervalsen; maar als uit oprechtheid, maar als uit God, spreken wij voor Gods aangezicht in Christus.

In dit gedeelte opent de apostel in zijn brief het nieuwe thema van dood en leven.²

| 14 | En God zij dank, die ons altijd in triomf opvoert in Christus en de reuk van zijn kennis door ons openbaar maakt op elke plaats.

Beelddrager van Christus zijn, is een kwestie van alle leerlingen van Jezus. Het gaat om wij en niet om ik. Samen zijn alle leerlingen een brief en geur van Christus.

De reuk roept herinneringen op van de Romeinse triomftochten. Daarin brandde men welriekende kruiden en wierook. Daarna dode het volk verschillende van de krijgsgevangenen. De anderen bleven nog even in leven. Daarop verwijst Paulus in de volgende verzen, waar hij over ‘een reuk van de dood’ en ‘een reuk van het leven’ schrijft.

| 15 | Want wij zijn voor God een welriekende reuk van Christus in hen die behouden worden en in hen die verloren gaan;

De Bijbel kent in totaal twaalf reukwerken: mirre, kaneel, kalmus, kassie, mirresap, onichie, galban, wierook, nardus, saffraan, aloë en cyprus.

| 16 | voor de laatsten wel een reuk uit de dood tot de dood, maar voor de eersten een reuk uit het leven tot het leven. En wie is tot deze dingen bekwaam?

² Wolff, 2011:51.

| 17 | Want wij zijn niet als de velen die het woord van God vervalsen; maar als uit oprechtheid, maar als uit God, spreken wij voor Gods aangezicht in Christus.

Sommige handelaren verkochten spullen met bedrog. Zij keken niet naar de kwaliteit van wat zij verkochten en hadden geen respect voor de klant. Dit liet zich niet van het apostolisch team zeggen. Zij spraken tot Korinthe vanuit oprechtheid.

4 Witter dan wit: Het oude en nieuwe verbond (3:1-18)

4.1 Geen aanbeveling van jezelf (3:1-4)

(1) Beginnen wij opnieuw onszelf aan te bevelen? Of hebben wij, zoals sommigen, aanbevelingsbrieven aan u of van u nodig? (2) U bent onze brief, geschreven in onze harten, gekend en gelezen door alle mensen; (3) u, van wie blijkt dat u een brief van Christus bent, door onze bediening opgesteld, geschreven niet met inkt, maar met de Geest van de levende God, niet op stenen tafelen, maar op vlezene tafelen van de harten. (4) Zo'n vertrouwen nu hebben wij door Christus op God.

| 1 | **Beginnen wij opnieuw onszelf aan te bevelen? Of hebben wij, zoals sommigen, aanbevelingsbrieven aan u of van u nodig?**

Aanbevelingsbrieven waren gebruikelijk in de gemeente als een leerling van Jezus een andere plaats bezocht. Dat ondersteunde de relaties onder de plaatselijke gemeenten (Rm16:1-2; 1Ko16:10-11).

| 2 | **U bent onze brief, geschreven in onze harten, gekend en gelezen door alle mensen;**

Vanuit Jeremia 31:31 schrijft de apostel dat de christenen te Korinthe in de harten van het apostolisch team zijn geschreven door de Geest van de levende God (vgl. Ez36:26-27).

| 3 | **u, van wie blijkt dat u een brief van Christus bent, door onze bediening opgesteld, geschreven niet met inkt, maar met de Geest van de levende God, niet op stenen tafelen, maar op vlezene tafelen van de harten.**

De Geest van de levende God is Schrijver en Lezer. De Geest leest de openbaring van de Vader in de Zoon en schrijft dit in de harten van christenen. Gods Geest leest hierbij hardop, zoals dat standaard in de

oudheid gebeurde. De Geest leest ons voor. Wij luisteren, nemen het op en laten ons leiden door het woord van de Geest. De Geest verandert, heiligt en vormt ons naar het beeld van de Zoon (2Ko3:18). Paulus verwijst daar meermaals naar in zijn brieven (Rm12:2; Gl5:22; Ef4:23). Het verschil tussen de dode letter en de levende Geest komt eveneens terug (Rm2:27-29; 7:6).

| 4 | Zo'n vertrouwen nu hebben wij door Christus op God.

4.2 Bekwaamheid niet uit jezelf (3:5-18)

(5) Niet dat wij uit onszelf bekwaam zijn iets te denken, alsof het uit onszelf kwam, maar onze bekwaamheid is uit God, (6) die ons ook bekwaam heeft gemaakt als dienaars van het nieuwe verbond, niet van de letter, maar van de Geest; want de letter doodt, maar de Geest maakt levend. (7) (Als nu de bediening van de dood, met letters op stenen gegraveerd, met heerlijkheid ontstond, zodat de zonen van Israël hun ogen niet konden vestigen op het gezicht van Mozes wegens de heerlijkheid van zijn gezicht, die te niet gedaan moest worden; (8) hoe zal niet veeleer de bediening van de Geest in heerlijkheid bestaan? (9) Want als de bediening van de veroordeling heerlijkheid had, zoveel te meer is de bediening van de gerechtigheid overvloedig in heerlijkheid. (10) Immers, wat verheerlijkt was, is in dit opzicht niet verheerlijkt wegens de uitnemende heerlijkheid. (11) Want als dat wat te niet gedaan moest worden, door heerlijkheid begon, zoveel te meer zal wat blijft, in heerlijkheid bestaan. (12) Daar wij nu zo'n hoop hebben, handelen wij met veel vrijmoedigheid (13) en doen niet zoals Mozes, die een bedekking voor zijn gezicht deed; opdat de zonen van Israël hun ogen niet vestigden op het einde van wat te niet gedaan moest worden. (14) Maar hun gedachten zijn verhard geworden; want tot op heden blijft dezelfde bedekking bij het lezen van het oude verbond, zonder weggenomen te worden, die in Christus te niet gedaan wordt. (15) Maar tot heden toe ligt er, wanneer Mozes wordt gelezen, een bedekking over hun hart; (16) maar wanneer het tot de Heer zal terugkeren, wordt de bedekking weggenomen.) (17) De Heer nu is de Geest; waar nu de Geest van de Heer is, is vrijheid. (18) Wij allen nu, die met onbedekt gezicht de heerlijkheid van de Heer aanschouwen, worden naar hetzelfde beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door de Heer, de Geest.

| 5 | Niet dat wij uit onszelf bekwaam zijn iets te denken, alsof het uit onszelf kwam, maar onze bekwaamheid is uit God,

| 6 | die ons ook bekwaam heeft gemaakt als dienaars van het nieuwe verbond, niet van de letter, maar van de Geest; want de letter doodt, maar de Geest maakt levend.

Paulus zet in dit hoofdstuk twee verbonden naast elkaar. Door een verbond werden twee mensen of volken aan elkaar ‘gebonden’. In de Bijbel horen we zo hoe Jakob en Laban als familieleden of David en Jonathan als vrienden een verbond met elkaar sluiten (Gn31:44; 1Sm18:1).

Het nieuwe verbond is expliciet met het volk Israël door het bloed van de Messias gesloten (Mt26:28; Lc22:18,20). De Messias en zijn Geest staan centraal in dit verbond (Jr30:9,21-22; Ez37:24-26). Maar doordat Israël de Messias verwierp, verwierp het ook Gods weg tot de definitieve vervulling van het verbond. Het verbond is daardoor gesloten maar nog niet door het huis van Israël geconsumeerd (Jr31:31; 33:9).

In de tussentijd genieten de christenen van de zegeningen die het nieuwe verbond kent, omdat ze verbonden zijn met Christus die centraal in het verbond staat als Middelaar (Hb12:24). Het is daarmee onjuist te veronderstellen dat de gemeente *totaal niets* met het nieuwe verbond te maken heeft. Zij sluit het verbond niet ‘in de letter’ door de plaats van Israël in te nemen, maar deelt in de zegeningen van het verbond ‘via de Geest’ door haar relatie met Christus.

De apostel Paulus verduidelijkt dit in 2 Korinthe 3:6. Hij en zijn team zijn dienaren van dit verbond naar ‘de Geest’ en niet naar ‘de letter’. Samen met alle christenen zien ze uit naar het Godsrijk waarin zich het nieuwe verbond ook volledig aan Israël vervult. De dan aanwezige zegeningen mag de gemeente nu al proeven vanuit haar liefdesrelatie met Christus. ‘Door de Geest’ deelt zij in de zegeningen van het nieuwe verbond, zoals Israël dat straks eveneens zal doen door diezelfde Geest. In beide tijden geldt dat de zegen van het verbond niet los van de Messias kan worden ervaren.

In dit tekstgedeelte plaatst Paulus meerdere zaken naast elkaar:

Nieuwe verbond (3:6)	Oude verbond (3:14)
Geest maakt leven (3:6)	Letter doodt (3:6)
Bediening van de Geest (3:8)	Bediening van de dood (3:7)
Bediening van rechtvaardiging (3:9)	Bediening van veroordeling (3:9)
Eeuwig voortbestaan (3:11)	Tijdelijk bestaan (3:11)

| 7 | (Als nu de bediening van de dood, met letters op stenen gegraveerd, met heerlijkheid ontstond, zodat de zonen van Israël hun ogen niet konden vestigen op het gezicht van Mozes wegens de heerlijkheid van zijn gezicht, die te niet gedaan moest worden;

In zijn betoog waakt de apostel ervoor om het oude verbond niet los van God te zien. Het was een verbond dat in heerlijkheid ontstond. In die heerlijkheid schreef Jahweh zijn geboden met letters op stenen. Van het nieuwe verbond geldt die heerlijkheid eveneens, omdat Gods Geest de geboden van God in het hart van de rechtvaardigen schrijft (2Ko3:3; vgl. Ez11:19-20; 36:26-27).¹ Terwijl de bepalingen van het oude verbond een mens schuldig en onheilig voor God stelden (Rm3:19-20; 7:10-11), stelden de bepalingen van het nieuwe verbond een mens rechtvaardig en heilig voor God (Rm1:16-17).

Wie in de tijd van het evangelie vanuit zijn eigen gerechtigheid wil gaan leven, plaatst zich daarom opnieuw onder de bepalingen van het oude verbond. Het resultaat daarvan zal de uiteindelijke dood voor die persoon zijn (vgl. Rm7:10). Paulus noemt het oude verbond daarom een bediening van de dood, zoals hij ook in 2 Korinthe 2:16 al sprak over de reuk van de dood die aanwezig is bij hen die het evangelie afwijzen en eveneens in eigen kracht voor God willen staan. Zij zijn te vergelijken met het koppige volk Israël onder het oude verbond en worden net als hen getypeerd als mensen van wie het zicht 'bedekt' is (4:3; vgl. 3:14). Ondanks dat er verschil is tussen het oude en nieuwe verbond, is er overeenkomst in het feit dat er dood mogelijk is in beide situaties (vgl. Rm7:13).

Johannes Calvijn stelde dat het oude en nieuwe verbond wat betreft hun uitvoering (*administratio*) verschillend waren, maar wat betreft hun inhoud (*substantia*) één waren.² Beiden hadden hetzelfde doel voor ogen. Israël wilde dat onder het oude verbond eigenhandig bereiken en onder het nieuwe verbond zou het dat door Gods Geest bereiken.

Het nieuwe verbond overtreft daarbij wel het oude verbond. Dit overtreffende gaat verder dan slechts een vervulling.³ In Galaten 4:22 schrijft Paulus dat de bepalingen van het oude en nieuwe verbond te vergelijken zijn met de afspraken die iemand maakt met zijn slaaf of met een vrij mens.

1 Grindheim, 2001:97.

2 Calvijn, 2009:II.10.2.

3 Grindheim, 2001:103.

Sommige uitleggers benadrukken dat de apostel geen twee ‘geboden’ van God naast elkaar plaatst. Het gaat om de verbonden die de uitvoering van Gods verlangen beschrijven. Paulus spreekt niet van ‘wet’ (νόμος), maar van ‘verbond’ (διαθήκη).⁴ Ook de gedachte dat de ‘letter’ (γράμμα) in vers 6 naar de wet van Mozes verwijst, is onvoldoende krachtig.⁵ Elders wordt dit begrip gebruikt om op het OT te wijzen (2Tm3:15). Dit verduidelijkt dat het nieuwe verbond niet Gods verlangen verandert. Er treedt verandering op hoe een mens naar Gods wil kan leven.⁶ Zoals het volk Israël bij het sluiten van het oude verbond veronderstelde dat het Gods wil in eigen kracht kon volbrengen (Rm7:7), belooft God in het nieuwe verbond dat Israël Gods wil vanuit Gods Geest zal doen (Gl3:17-22). Wat Israël verlangde via het oude verbond was voor haarzelf dodelijk en veroordelend (vgl. Rm5:20; Gl3:19).

Bij de dienst van het oude verbond kon Israël niet naar Mozes kijken. Zijn gezicht staalde van de heerlijkheid. Die heerlijkheid zou echter na enige tijd weer verdwijnen. Ze was slechts tijdelijk aanwezig.

| 8 | hoe zal niet veeleer de bediening van de Geest in heerlijkheid bestaan?

Als de bediening van de dood gepaard ging met heerlijkheid, dan zal dat zeker ook het geval zijn bij de bediening van de Geest. De nieuwe bediening van de apostelen doet daarom niet onder aan de oude bediening van Mozes. Op deze manier plaatst de apostel twee bedieningen uit de heilsgeschiedenis naast elkaar, zonder dat hij daarmee een schisma wil aanbrengen tussen de twee verbonden die God instelde.⁷ Paulus doet dat door in vs7-11 drie keer te argumenten van het kleinere naar het grotere.

| 9 | Want als de bediening van de veroordeling heerlijkheid had, zoveel te meer is de bediening van de gerechtigheid overvloedig in heerlijkheid.

Het oude verbond bracht veroordeling, omdat Israël er prat op ging dat het alles zou doen wat Jahweh hen zou bevelen: ‘We zullen alles doen wat Jahweh zei’ (Ex19:8; 24:3,7). Die zelfzekere houding vinden we nergens terug bij een ander verbond in de Bijbel. Ze is er de oorzaak van dat het volk zich door zijn eigen woorden moet veroordelen.

Door die keuze reikte het oude verbond de mens zaken aan die men onmogelijk allemaal kon vervullen. Niemand kan in eigengerechtigheid

4 Dunn, 2001:149; Hafemann, 1996:284; Schröter, 1998:236, 250.

5 Liebers, 1989:96.

6 Qumran, n.d.:20.9-13.

7 Wright, 1992:182; Oliveira, 1990:69.

voldoen aan al eisen van God. De verbondsvoorwaarde van het zelf doen wordt teniet gedaan in het nieuwe verbond (Hb8:8-9). Daar houdt de rechtvaardige Gods geboden niet in eigen kracht, maar door de Geest.

| 10 | Immers, wat verheerlijkt was, is in dit opzicht niet verheerlijkt wegens de uitnemende heerlijkheid.

Het oude verbond kreeg geen heerlijkheid omdat het een perfect verbond was. Er was nog een betere heerlijkheid mogelijk, namelijk die van een verbond dat erkende dat een mens in eigen kracht niet in staat was om Gods verlangens uit te voeren. Dat verbond zou het nieuwe verbond zijn.

| 11 | Want als dat wat te niet gedaan moest worden, door heerlijkheid begon, zoveel te meer zal wat blijft, in heerlijkheid bestaan.

| 12 | Daar wij nu zo'n hoop hebben, handelen wij met veel vrijmoedigheid

| 13 | en doen niet zoals Mozes, die een bedekking voor zijn gezicht deed; opdat de zonen van Israël hun ogen niet vestigden op het einde van wat te niet gedaan moest worden.

Paulus wijst erop dat Mozes bedekt was toen hij uit de aanwezigheid van God vandaan kwam, terwijl hij zonder bedekking was toen hij de tent van de Aanwezige binnenging. Net als bij Mozes, maar nu door de Geest, worden we door de bedekking ontdaan, als we het heiligdom binnengaan, om de heerlijkheid van de Heer te aanschouwen.

Door de bedekking was Israël niet in staat om de heerlijkheid op Mozes' gezicht te zien. Voor de apostel verwees dit er naar dat de bepalingen van het oude verbond slechts tijdelijk waren. Zij zouden 'ten einde' gaan. In plaats van 'ten einde' (2Ko11:15) is het ook mogelijk om τέλος te vertalen met 'vervuld' of 'voltooid' (1:13).⁸ Het nieuwe verbond zou dan de vervulling zijn van het oude verbond. Als het echter om de bepalingen gaat, dan vervult het nieuwe verbond het oude verbond niet. Als het om het tot uitvoering brengen van Gods wil gaat, dan kan er wel worden gezegd dat het nieuwe verbond een mens in staat stelt om Gods verlangens tot uiting te brengen.

| 14 | Maar hun gedachten zijn verhard geworden; want tot op heden blijft dezelfde bedekking bij het lezen van het oude verbond, zonder weggenomen te worden, die in Christus te niet gedaan wordt.

Vele zien niet dat het hele Oude Testament over de Here Jezus Christus spreekt. De wet en alle offers van het Oude Testament hebben een typologische toepassing op de Here Jezus Christus en op Zijn werk.

Voor latere christelijke lezers is de woordgroep ‘voorlezing van het oude verbond’ erg misleidend. Zij zijn er inmiddels aan gewend om de boeken Genesis tot Maleachi ‘het Oude Testament’ te noemen. En daarom vatten zij 2Ko3:14 al snel op als aanduiding voor de lezing van Tenach (Wet, Profeten en Geschriften). Het was in die tijd echter nog niet mogelijk om de boeken van de joodse bijbel, de Tenach aan te duiden als “het Oude Testament”: er was immers nog geen “boek Nieuwe Testament.” Wanneer Paulus een object wil noemen bij ‘lezing’ kiest hij de aanduiding ‘Mozes’: “telkens wanneer Mozes voorgelezen wordt” (2Ko3:15). Het gaat in de uitdrukking “voorlezing van het oude verbond” echter om het lezen als zodanig, het lezen als kenmerk van de bedeling van de wet. Zoals Mozes met de twee stenen leestafels van de berg Sinaï afdaalde, zo mag Paulus als aanbevelingsbrief van God de Korintische gemeente tonen waar Gods schrift door de Geest gegrift is in de harten.

| 15 | Maar tot heden toe ligt er, wanneer Mozes wordt gelezen, een bedekking over hun hart;

Als joden voorlezen vanuit Mozes, lezen ze voor uit de Mozaïsche Thora. In dat geval ligt er telkens een bedekking over hun hart.

| 16 | maar wanneer het tot de Heer zal terugkeren, wordt de bedekking weggenomen.)

Paulus verwijst met deze uitspraak naar Gods belofte in Ezechiël 11:19 en 36:26. Deze profetieën vervullen zich in het toekomstige koninkrijk van God. Dat is de toekomst van Gods heerlijkheid. Paulus richt zich op deze heerlijkheid van God.⁹

| 17 | De Heer nu is de Geest; waar nu de Geest van de Heer is, is vrijheid.

Paulus geeft op joodse manier een uitspraak in de context van het OT, een diepere betekenis in de context van het NT. Het is een interpretatie uit

⁹ Medema, 1994:26, 30.

het voorafgaande vers (Ex34:34). In deze interpretatie plaatst de apostel de Geest gelijk met Jahweh.¹⁰

De Geest geeft geen slavernij of gebondenheid. De Bijbel noemt drie zaken die de Geest niet veroorzaakt: slavernij, wanorde en lafhartigheid (Rm8:15; 1Ko14:33; 2Tm1:7).

| 18 | Wij allen nu, die met onbedekt gezicht de heerlijkheid van de Heer aanschouwen, worden naar hetzelfde beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door de Heer, de Geest.

Goed lezen. Hier staat dat we veranderen van heerlijkheid tot heerlijkheid. Er staat niet van ellende naar heerlijkheid. Dus we beginnen onze metamorfose in heerlijkheid. Dat is heel wat meer dan dat onze zonden worden weggenomen en wij voortaan leren het zondigen te vermijden. Wij worden gelijkvormig aan het beeld van zijn Zoon: zo gaan wij ook deel uitmaken van de nieuw schepping (Rm8:29). Wij worden naar hetzelfde beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door de Heer, de Geest (2Ko3:18).

Wat zal er gebeuren als er overal in alle kerken een aantal zondagen achter elkaar over de Tien Geboden wordt gepreekt? En wat zal er gebeuren als er overal over de genade van God in Jezus Christus wordt gepreekt?

¹⁰ Fee, 1994:311–314.

5 Paulus' bediening (4:1- 15)

(1) Daarom, nu wij deze bediening hebben, nadat ons barmhartigheid is bewezen, worden wij niet moedeloos; (2) maar wij hebben verworpen de verborgen dingen van de schande, daar wij niet wandelen in sluwheid of het woord van God vervalsen, maar door het openbaren van de waarheid onszelf aan elk menselijk geweten aanbevelen voor Gods aangezicht. (3) Als dan ons evangelie al bedekt is, is het bedekt in hen die verloren gaan; (4) in wie de God van deze eeuw de gedachten van deze ongelovigen verblind heeft, opdat de lichtglans van het evangelie van de heerlijkheid van Christus, die het beeld van God is, hen niet zou bestralen. (5) Want wij prediken niet onszelf, maar Christus Jezus als Heer, en onszelf als uw slaven om Jezus' wil. (6) Want de God die gezegd heeft: 'Uit duisternis zal licht schijnen', Die heeft geschenen in onze harten tot de lichtglans van de kennis van de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus. (7) Maar wij hebben deze schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid van de kracht van God is, en niet uit ons: (8) in alles verdukt, maar niet benauwd; geen uitweg ziende, maar niet geheel zonder uitweg; (9) vervolgd, maar niet verlaten; neergeworpen, maar niet omkomend; (10) altijd het sterven van Jezus in het lichaam omdragend, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam openbaar wordt. (11) Want wij die leven, worden altijd aan de dood overgegeven om Jezus' wil, opdat ook het leven van Jezus openbaar wordt in ons sterfelijk vlees. (12) De dood werkt dus in ons, maar het leven in u. (13) Daar wij nu dezelfde geest van het geloof hebben, volgens wat geschreven staat: 'Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken', zo geloven ook wij, daarom spreken wij ook; (14) daar wij weten, dat Hij die de Heer Jezus heeft opgewekt, ook ons met Jezus zal opwekken en met u voor zich stellen. (15) Want alles is ter wille van u, opdat de genade, toegenomen door de velen, de dankzegging overvloedig doet zijn tot de heerlijkheid van God.

| 1 | Daarom, nu wij deze bediening hebben, nadat ons barmhartigheid is bewezen, worden wij niet moedeloos;

| 2 | maar wij hebben verworpen de verborgen dingen van de schande, daar wij niet wandelen in sluwheid of het woord van God vervalsen, maar door het openbaren van de waarheid onszelf aan elk menselijk geweten aanbevelen voor Gods aangezicht.

| 3 | Als dan ons evangelie al bedekt is, is het bedekt in hen die verloren gaan;

| 4 | in wie de God van deze eeuw de gedachten van deze ongelovigen verblind heeft, opdat de lichtglans van het evangelie van de heerlijkheid van Christus, die het beeld van God is, hen niet zou bestralen.

De heerlijkheid van God weerspiegelt zich in Christus en Christus' heerlijkheid wordt zichtbaar in zijn volgelingen.

| 5 | Want wij prediken niet onszelf, maar Christus Jezus als Heer, en onszelf als uw slaven om Jezus' wil.

Er zijn minstens elf vermeldingen in de Thora waar God de priesters opdraagt om 'het priesterambt te bekleden' (vgl. Ex28:1,3,41).¹

| 6 | Want de God die gezegd heeft: 'Uit duisternis zal licht schijnen', Die heeft geschenen in onze harten tot de lichtglans van de kennis van de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus.

De apostel verwijst terug naar het begin van de schepping. God sprak en er was licht (Gn1:2-3). De apostel laat dit licht *uit* (ἐκ) de duisternis komen, in plaats van *in* de duisternis laat schijnen. Zoals het licht in het duisternis kwam, moet het licht van Gods kennis in de harten van de leerlingen van Jezus schijnen (2Kn6:17; Lc24:32; Ef1:18).

| 7 | Maar wij hebben deze schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid van de kracht van God is, en niet uit ons:

| 8 | in alles verdrukt, maar niet benauwd; geen uitweg ziende, maar niet geheel zonder uitweg;

Niemand kan beweren dat hij God wil kent in elke beslissing die hij moet nemen. Alleen God is alwetend. Zelfs Paulus erkende dat hij 'om raad verlegen, maar niet radeloos' was.

| 9 | vervolgd, maar niet verlaten; neergeworpen, maar niet omkomend;

1 Waltke, 2003:35.

- | 10 | altijd het sterven van Jezus in het lichaam omdragend, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam openbaar wordt.
- | 11 | Want wij die leven, worden altijd aan de dood overgegeven om Jezus' wil, opdat ook het leven van Jezus openbaar wordt in ons sterfelijk vlees.
- | 12 | De dood werkt dus in ons, maar het leven in u.
- | 13 | Daar wij nu dezelfde geest van het geloof hebben, volgens wat geschreven staat: 'Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken', zo geloven ook wij, daarom spreken wij ook;
- | 14 | daar wij weten, dat Hij die de Heer Jezus heeft opgewekt, ook ons met Jezus zal opwekken en met u voor zich stellen.
- | 15 | Want alles is ter wille van u, opdat de genade, toegenomen door de velen, de dankzegging overvloedig doet zijn tot de heerlijkheid van God.

6 Verlangen naar de nieuwe woning (4:16-5:10)

(16) Daarom worden wij niet moedeloos; maar al raakt ook onze uiterlijke mens in verval, toch wordt onze innerlijke van dag tot dag vernieuwd. (17) Want de kortstondige lichtheid van onze verdrukking bewerkt voor ons een uitermate uitnemend, eeuwig gewicht van heerlijkheid; (18) daar wij ons oog niet richten op de dingen die men ziet, maar op de dingen die men niet ziet; want de dingen die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet, zijn eeuwig. (1) Want wij weten, dat als onze aardse tent waarin wij wonen, afgebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, eeuwig in de hemelen. (2) Immers, in deze tent zuchten wij, terwijl wij vurig verlangen met onze woning die uit de hemel is, overkleed te worden; (3) als wij namelijk, hoewel bekleed, niet naakt bevonden worden. (4) Immers, wij die in deze tent zijn, zuchten bezwaard, omdat wij niet ontkleed maar overkleed willen worden, opdat het sterfelijke door het leven verslonden wordt.

(5) Hij nu die ons hiertoe heeft bereid, is God, die ons het onderpand van de Geest gegeven heeft. (6) Daarom hebben wij altijd goede moed, en weten dat wij, zolang wij in het lichaam wonen, niet bij de Heer wonen (7) (want wij wandelen door geloof, niet door aanschouwen); (8) maar wij hebben goede moed en willen liever ons verblijf in het lichaam verlaten en bij de Heer inwonen. (9) Daarom stellen wij er ook een eer in, hetzij inwonend, hetzij uitwonend, Hem welbehaaglijk te zijn. (10) Want wij allen moeten verschijnen voor de rechterstoel van Christus, opdat iedereen ontvangt, naar wat hij deed in het lichaam, hetzij goed hetzij slecht.

4:16-18 en 5:1-10 vormen één thematisch geheel. Paulus spreekt er over drie verschillende toestanden waarin een mens zich kan bevinden: de tegenwoordige toestand in de tent (5:1-2), de tussentijdse toestand in naaktheid (5:3) en de toekomstige toestand met het opstandingslichaam (5:4).¹ In de uitwerking ligt alle aandacht op de verwachting van het nieuwe fysieke lichaam. De apostel blijft zich verzetten tegen de

¹ Witherington, 1995:391.

Korinthische gedachten dat er geen fysiek opstandingslichaam zou zijn en de opstanding een mythe was (1Ko15).²

| 16 | Daarom worden wij niet moedeloos; maar al raakt ook onze uiterlijke mens in verval, toch wordt onze innerlijke van dag tot dag vernieuwd.

Paulus maakte verdrukkingen mee en was door twijfel bezwaard. Toch gaf hij de moed voor het evangelie niet op. Moedeloosheid was geen optie voor hem, ondanks alle moeilijke situaties, zoals de afwezigheid van Titus (2:13; 7:5-6; vgl. 1:8; 4:8-9; 11:23-29). In alles beseftte Paulus dat zijn 'innerlijke mens' elke dag werd vernieuwd (vgl. Ko3:10). Dat gebeurde terwijl zijn 'uiterlijke mens' zichtbaar afstierf. Deze 'uiterlijke mens' omvat meer dan het lichaam. Ook de ziel en geest met hun kennis en emoties laten na bij het ouder worden.

| 17 | Want de kortstondige lichtheid van onze verdrukking bewerkt voor ons een uitermate uitnemend, eeuwig gewicht van heerlijkheid;

In het perspectief van de eeuwigheid, die boven alles 'uitsteeg' (ὑπερβολή/*hyperbolē*, 2Ko1:8), duurden Paulus' moeilijkheden kort. Zijn tijdelijke toestand viel in het niet tegenover de eeuwige heerlijkheid. Het was een storm in een glas water. Voor de apostel was de eeuwige toestand meer uitnemend dan de 'hyperbool' van de moeilijkheden. Het was een 'hyperbool' op een 'hyperbool' (ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν/*hyperbolēn eis hyperbolēn*); een machtige heerlijkheid tegenover een lichte last.

| 18 | daar wij ons oog niet richten op de dingen die men ziet, maar op de dingen die men niet ziet; want de dingen die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet, zijn eeuwig.

De apostel was zich bewust dat wat het geloofsoog kon 'vatten' ten volste overtroffen wat onze fysieke ogen konden zien. Geestelijke verandering is niet empirisch zichtbaar. Je kunt het niet in een laboratorium waarnemen. Met zijn uitspraak rekent de apostel radicaal af met de Hellenistische opvatting dat de waarheid van Paulus' apostelschap en verkondiging moest blijken uit het feit dat God hem beschermde (vgl. Hd28:4).³ Net zoals mensen de Messias behandelden, zouden ze ook zijn dienaren behandelen. Paulus' critici faalden erin om dit te zien en zagen niet de heerlijkheid die God in en door Paulus bewerkte.⁴

2 Furnish, 1984:268; Thrall, 2004:373-380.

3 Garland, 1999:240.

4 Savage, 1996:183.

| 1 | **Want wij weten, dat als onze aardse tent waarin wij wonen, afgebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, eeuwig in de hemelen.**

Paulus plaatst de tegenwoordige toestand van het lichaam tegenover de toekomstige toestand van het lichaam. De zichtbare aardse tent staat tegenover een gebouw van God, dat niet met handen is gemaakt (4:18). Dit onderscheid tussen het aardse en hemelse lichaam, herinnert aan 1 Korinthe 15. Daar plaatste de apostel eveneens het aardse zielsbeheerste vergankelijk lichaam (σῶμα ψυχικόν/*sōma psychikon*) tegenover het hemelse onvergankelijk geestbeheerste lichaam (σῶμα πνευματικόν/*sōma pneumatikon*) plaatst (1Ko40,42,44). Dit opstandingslichaam was niet gemaakt met mensenhanden, maar werd toebereid door God.

De uitdrukking ‘zonder handen’ (ἀχειροποίητος/*acheiropoiētos*) herinnert aan de tempel die Jezus in drie dagen ‘zonder handen’ opbouwt (Mc14:58) en de besnijdenis die ‘zonder handen’ aan de christen wordt voltrokken (Ko2:11).⁵ Het opstandingslichaam is net als het aardse lichaam van Adam en Eva van God afkomstig. Het grote verschil is dat het nieuwe lichaam een verheerlijkt lichaam is. Voor de Korinthe lag dit geloof in een opstandingslichaam niet voor de hand. De cultuur van het Hellenisme dat hen omringde, zag het lichaam als negatief. Het was dan een kooi die de ziel gevangen hield.⁶

De vergelijking van het lichaam met een tent komt uit het OT. De dood als het doorsnijden van het tenttouw, als de tentharing die wordt uitgerukt (Jb4:21) of de tent die wordt meegenomen (Js38:12). Droefheid wordt in het OT door gebroken touwen en een neergehaalde tent uitgedrukt (Jr10:20) en het gevoel van veiligheid wordt uitgedrukt door de tent waarvan de touwen goed gespannen en de tentharingen stevig bevestigd zijn (Js33:20). Paulus zag het lichaam dus niet als een lege huls waarin zijn ‘ware ik’ woonde.⁷ De apostel laat een antropologische uitleg van wat de tent bedekt buiten beschouwing.⁸

| 2 | **Immers, in deze tent zuchten wij, terwijl wij vurig verlangen met onze woning die uit de hemel is, overkleed te worden;**

⁵ Lowery, 2000b:82.

⁶ Philo of Alexandria, 2005a:II:57,59; Plato, 2003:IX:557b; 2010:67DE.

⁷ Martin, 2014:102.

⁸ Sevenster, 1955:291–296; Jewett, 1971:275–277.

Adam en Eva genoten van Gods nabijheid tot zij ontdekten dat ze naakt waren (Gn3:7). God verlangt er echter naar om de mens met zijn heerlijkheid te bekleden.

De rechtvaardigen zuchten, omdat ze naar hun hemelse lichaam verlangen dat God hen schenkt (Rm8:23b). Wie intiem met God leeft, kent dit verlangen naar de toekomst. Zo ziet de apostel samen met de gelovigen vooruit naar het opstandingslichaam, de woning die uit de hemel is.

Regelmatig klinkt het dat christenen het opstandingslichaam meteen bij hun sterven ontvangen.⁹ Paulus verbindt de ontvangst van het opstandingslichaam in 1 Korinthe echter met de laatste bazuin bij de komst van Jezus Christus (15:51-54). Wilfred Knox denkt dat Paulus na het schrijven van 1 Korinthe 15 van mening veranderde, toen hij Athene bezocht.¹⁰ 2 Korinthe is dan een brief die 'zich intensief toewijdt aan de revisie van Paulus' eschatologie'.¹¹ Toch blijkt Paulus niet onder de indruk te zijn van wat hij in Athene meemaakt (Hd18) en schrijft hij dat hij niet lichtvaardig denkt (2Ko1:15-20; 2:17).¹² Dat zijn eschatologie niet veranderde blijkt ook uit het 'want wij weten' (2Ko5:1). Paulus bouwt verder op wat hij de Korinthiërs eerder onderwees, toen het nog klonk: 'ik wil dat jullie weten' (1Ko15:1).¹³

Een moeilijkheid bij het voorstel dat christenen het nieuwe lichaam bij hun dood ontvangen, vormt de context van 2 Korinthe 5:2. Paulus verlangt niet te sterven. Hij wil niet ontkleed, maar overkleed worden (5:3-4). Als de overkleding bij de dood plaatsvindt, is die vrees voor ontkleding of naaktheid onterecht.¹⁴ Waarom zou de christen vooruitzien naar de laatste bazuin en de komst van Christus, als de dood tot gevolg had dat hij zijn opstandingslichaam ontving?¹⁵ Wat was het waarvan God de schepping straks pas verloor (Rm8:23-27), als de christenen de verlossing al in zijn dood genoten? Paulus ziet de dood als een vijand (1Ko15:26). Hij is dankbaar dat hij aan de dood is ontsnapt (1:10) en verlangt zijn dienst in dit leven te voltooien (Fp1:20-24; 1Ko9:23-27).

Doordat de rechtvaardige het opstandingslichaam bij de komst van Christus ontvangt, houdt Paulus er rekening mee dat hij voor die komst

9 Knox, 1939:141-145; Davies, 1955:317-318; Whiteley, 1964:206-207; Bruce, 1980:204; 1971:470-471; Garland, 1999:251; Vgl. Lowery, 2000b:83.

10 Knox, 1939:1-26, 121-145; Zie ook: Dodd, 1953:81.

11 Knox, 1939:128.

12 Ellis, 1960:217; Vos, 1952:172-205.

13 Martin, 2014:102; Garland, 1999:247.

14 Ladd, 1993:554.

15 Ibid.

kan sterven en in een tussentoestand van ontkleding (ἐκδύω/*ekduō*) moet wachten op zijn nieuwe bekleding. Paulus hoopt dat echter niet te moeten meemaken en te mogen zien dat hij bij de komst van Christus nog in leven is, waardoor zijn lichaam wordt overkleed (ἐπενδύομαι/*ependyomai*).¹⁶ Vanuit zijn visie is het veel beter om de komst van de Heer te mogen meemaken dan de dood te moeten ervaren, want ‘voor altijd doet Hij de dood teniet. God, Jahweh, wist de tranen van elk gezicht, de smaad van zijn volk neemt Hij van de aarde weg – Jahweh heeft gesproken’ (Js25:8).

3 | als wij namelijk, hoewel bekleed, niet naakt bevonden worden.

Met deze woorden wijst Paulus erop dat de tussentoestand voor hem geen interessante optie is.¹⁷ Het is een toestand waarin de gelovige geen lichaam heeft; geen aards vergankelijk lichaam en ook geen hemels onvergankelijk lichaam. De volledige heerlijkheid van het lichaam ontvangt de rechtvaardige pas bij de komst van Christus. Paulus hoopt dat hij deze tussentoestand niet hoeft mee te maken door de komst van Christus nog tijdens zijn leven mee te maken.¹⁸

Doordat de apostel spreekt over ‘naaktheid’ verwerpt hij de gedachte dat de gelovigen in de tussentoestand een lichaam bezitten. Het enige lichaam dat Paulus buiten dit lichaam kent, is het eeuwige lichaam (5:1).

4 | Immers, wij die in deze tent zijn, zuchten bezwaard, omdat wij niet ontkleed maar overkleed willen worden, opdat het sterfelijke door het leven verslonden wordt.

Paulus verlangt ernaar om niet te hoeven sterven. Het liefst hoopt hij dat hij de komst van Christus nog levend mag meemaken. Dan wordt het aardse lichaam dat hij nu heeft overkleed met het hemelse lichaam. Het sterfelijke wordt dan door het leven verslonden: de dood is dan verslonden door het leven (1Ko15:54). Vanuit dit prachtige verlangen zucht hij in de hoop dat hij dat werkelijk mag meemaken.

5 | Hij nu die ons hiertoe heeft bereid, is God, die ons het onderpand van de Geest gegeven heeft.

De uiteindelijke basis van alle hoop die de apostel koestert, vindt zijn oorsprong in God zelf. Hij heeft de rechtvaardigen toebereid om het

¹⁶ Barrett, 1993:153; Martin, 2014:106; MacDonald, 1997:803.

¹⁷ Berry, 1961:64; Stevens, 1911:343; Kennedy, 1904:264–281; Plummer, 1915:160–164; Goudge, 1927:45–55; Thornton, 1950:284–286; MacDonald, 1997:803.

¹⁸ Martin, 2014:105.

onvergankelijke opstandingslichaam te ontvangen. Voor Paulus is de Geest hierbij het onderpand van deze belofte. De Geest garandeert de gelovige dat de vernieuwing die Hij al in hem realiseert zijn voltooiing vindt in het eschaton: ‘Want als de Geest van Hem die Jezus uit de dood heeft opgewekt in u woont, zal Hij die Christus heeft opgewekt ook u die sterfelijk bent, levend maken door zijn Geest, die in u leeft’ (Rm8:11).

Door zijn uitspraak vat de apostel hetgeen hij in vs1-4 zei nog eens samen en ziet hij vooruit naar de hoop waarover hij verder schrijft vanaf vs6.

| 6 | Daarom hebben wij altijd goede moed, en weten dat wij, zolang wij in het lichaam wonen, niet bij de Heer wonen

Paulus is er zeker van dat zijn hoop niet beschaamd wordt. Hoewel hij niet zeker weet of hij de tussentoestand meemaakt, weet hij wel zeker dat hij deel zal krijgen aan het opstandingslichaam. De naaktheid is slechts voor een bestemde tijd. De God die zijn beloftes in het verleden waarmaakte, zal dat ook doen in de toekomst.

Op dit ogenblik zijn de gelovigen nog als pelgrims op reis naar de woning bij God en zien zij vooruit naar datgene wat God straks deze schepping zal doen (1Pt2:11; Hb11:13-16).

| 7 | (want wij wandelen door geloof, niet door aanschouwen);

Vanuit het voorgaande wijst de apostel de gelovigen erop dat zij erop mogen vertrouwen dat zij hetgeen hen is beloofd ook zullen ontvangen. Het is mogelijk dat Paulus’ tegenstanders erop wezen dat zij hoopten op ‘wat zij zagen’ in extatische visioenen en zich daarmee ook tegenover anderen probeerden te profileren. Paulus verduidelijkt echter dat dit enkel een voorsmaak is, het is slechts de schaduw van iets dat komt. Het is pure genade van God als iemand in dit leven als een glimp mag zien van die toekomstige heerlijkheid (vgl. 5:13; 12:2-3).

| 8 | maar wij hebben goede moed en willen liever ons verblijf in het lichaam verlaten en bij de Heer inwonen.

Dit vers staat in parallel met vs6 waar de apostel met soortgelijke bewoordingen begon en verwees naar het tijdelijk blijven wonen in het lichaam en het straks wonen bij de Heer. Hoewel Paulus er de voorkeur aan geeft om de komst van Christus nog mee te maken tijdens dit leven,

beseft hij dat de afwezigheid van zijn lichaam in de tussentoestand beter is dan de afwezigheid van God tijdens zijn hele leven nu en straks.

| 9 | **Daarom stellen wij er ook een eer in, hetzij inwonend, hetzij uitwonend, Hem welbehaaglijk te zijn.**

In welke toestand de gelovige zich ook bevindt, altijd gaat zijn hart ernaar uit om God te eren (vgl. Jh8:29; 1Jh3:22).

| 10 | **Want wij allen moeten verschijnen voor de rechterstoel van Christus, opdat iedereen ontvangt, naar wat hij deed in het lichaam, hetzij goed hetzij slecht.**

Ondanks dat God rechter over de wereld is, doet Hij dat door zijn Zoon (Rm2:16; vgl. Mt25:31).¹⁹ Het oordeel is door de Vader volledig in de handen van de Zoon gelegd (Jh5:22). Net als elk ander mens staat elke rechtvaardige straks ‘voor de rechterstoel van Christus’ (vgl. Rm14:10).²⁰ Dat is een blijde en kostbare zaak van heerlijke verlossing.

John Darby schrijft:

Als iemand bang is om alles zo voor God bloot te leggen, geloof ik niet dat hij in zijn ziel vrij is, wat betreft gerechtigheid. Hij ziet niet dat hij gerechtigheid van God in Christus is, hij is niet volkomen in het licht.²¹

Voor de rechterstoel van Christus komt de christen niet op bezoek, zoals hij een bezoek aan de dokter brengt. Paulus schreef de Korinthiërs al eerder hierover (1Ko3:9-15,25). Het geloofsleven bevrijdt de christen niet van zijn verantwoordelijkheid. Doordat er geen sprake is van meerdere daden, denken uitleggers aan een collectieve beoordeling van elke individuele gelovige.²²

Een grote verschil tussen het oordeel over de rechtvaardigen en dat over de onrechtvaardigen is dat God de rechtvaardigen niet veroordeeld, maar beoordeeld (βῆμα/*bēma*).²³ Het is belangrijk het verschil te zien tussen de genade en de verlossing waarop de werken en de beloning volgen. Je bent niet door goede werken, maar door genade gered. Op die genade volgen de goede werken. Zij zijn geen oorzaak maar een gevolg van de redding.

¹⁹ Barrett, 1993:160.

²⁰ Plummer, 1915:157.

²¹ Darby, 1970.

²² Hughes, 1979:181; Plummer, 1915:158-159; Martin, 2014:115.

²³ Nicholas, 2004:182.

Het Griekse βῆμα/*bēma* verwijst normaal naar het platform waarop de sportwinnaars een ereplaats ontvingen.²⁴ Dat legt nadruk er op dat christenen het niet mogen nalaten uit te blinken in de verheerlijking van hun Heer. Het lijkt dat Paulus daar automatisch vanuit gaat, omdat hij niet over 'kwaad' (κακός/*kakos*) maar over 'slecht' (φαῦλος/*faulos*) spreekt. Hiermee doelt hij op wat nutteloos of waardeloos is en geen winst oplevert (vgl. het Duitse *faul*). Moge de gelovigen vanuit dit perspectief met Paulus zeggen: 'Ik hard mijzelf en houd mij onder strikte tucht om niet, na voor anderen gepredikt te hebben, zelf verworpen te worden' (1Ko9:27).

24 Sale-Harrison, 1938:8.

7 Paulus' motieven (5:11- 14)

(11) Daar wij dan weten hoezeer de Heer te vrezen is, overreden wij de mensen; maar voor God zijn wij openbaar geworden, en ik hoop dat wij ook in jullie gewetens openbaar zijn geworden. (12) Wij bevelen niet opnieuw onszelf bij jullie aan, maar geven jullie aanleiding tot roem over ons, opdat jullie die hebben tegenover hen die in het uiterlijk roemen en niet in het hart. (13) Want hetzij wij buiten onszelf zijn, wij zijn het voor God; hetzij wij nuchter zijn, wij zijn het voor jullie. (14) Want de liefde van Christus dringt ons, (15) daar wij tot dit oordeel zijn gekomen, dat Eén voor allen gestorven is; dus zijn zij allen gestorven. En Hij is voor allen gestorven, opdat zij die leven, niet meer voor zichzelf leven, maar voor Hem die voor hen is gestorven en opgewekt.

- | 11 | Daar wij dan weten hoezeer de Heer te vrezen is, overreden wij de mensen; maar voor God zijn wij openbaar geworden, en ik hoop dat wij ook in jullie gewetens openbaar zijn geworden.
- | 12 | Wij bevelen niet opnieuw onszelf bij jullie aan, maar geven jullie aanleiding tot roem over ons, opdat jullie die hebben tegenover hen die in het uiterlijk roemen en niet in het hart.
- | 13 | Want hetzij wij buiten onszelf zijn, wij zijn het voor God; hetzij wij nuchter zijn, wij zijn het voor jullie.
- | 14 | Want de liefde van Christus dringt ons,
- | 15 | daar wij tot dit oordeel zijn gekomen, dat Eén voor allen gestorven is; dus zijn zij allen gestorven. En Hij is voor allen gestorven, opdat zij die leven, niet meer voor zichzelf leven, maar voor Hem die voor hen is gestorven en opgewekt.

In de dood van Christus is meer dan de dood van een mens. Paulus ziet er ook de dood van de oude schepping in. Die schepping wordt gedomineerd door het kwaad. Paulus erkent echter ook dat de opstanding

van Christus het begin van een nieuwe schepping is. Die schepping is volledig in overeenstemming is met Gods hart en waarin Christus de centrale plaats ontvangt.

8 Leven als nieuwe schepping (5:16-21)

(16) Zodoende bekennen we vanaf nu niemand naar het vlees. Als we al Christus naar het vlees bekenden, dan bekennen we Hem nu niet meer zo. (17) Daarom, als iemand in Christus is, is hij een nieuwe schepping; alles wat oud is, is voorbij, zie: alles werd nieuw. (18) En alles is uit God, die ons verzoend heeft met zichzelf door Christus en ons de bediening van de verzoening heeft gegeven: (19) God is in Christus de kosmos met zichzelf verzoenend, terwijl Hij hun overtredingen hun niet toerekent en in ons het woord van de verzoening toevertrouwde. (20) Wij zijn dan ambassadeurs voor Christus, terwijl God als het ware door ons betoogt. Wij smeken jullie vanwege Christus: Verzoen jullie met God! (21) Die geen zonde gekend heeft, maakte Hij voor ons tot zonde, opdat wij werden: gerechtigheid van God in Hem.

Vanuit het voorafgaande gedeelte beschrijft Paulus het nieuwe leven dat de leerlingen van Jezus kennen. Hij doet dat vanuit drie perspectieven: (1) de nieuwe schepping uit God; (2) de verzoening met God; en (3) de gerechtigheid van God. Zonder dit nieuwe leven behoren ze bij de oude schepping die vijandig tegenover God staat en onder het oordeel is. Maar de gelovige mag weten dat zijn status nu veranderd is door het werk van Christus.

| 16 | Zodoende bekennen we vanaf nu niemand naar het vlees. Als we al Christus naar het vlees bekenden, dan bekennen we Hem nu niet meer zo.

Het 'vlees' betekent in deze context 'een kijk op het uiterlijk leven dat geen rekening houdt met Gods werk in iemand'.¹ De Korinthiërs dienden niet alleen naar de buitenkant te kijken, zoals ze dat in het verleden deden (vs12). Ook Christus kon op die wijze bekeken worden: als een joodse wijze leraar. Paulus wijst er op dat onze kijk verder moet gaan. Christus is

1 Vgl. R.P. Martin, *2 Corinthians* (WBC; Dallas:Word, 1986), 151; J.W. Fraser 'Paul's Knowledge of Jesus: II Corinthians V. 16 Once More,' *New Testament Studies* 17 (1970-71): 293-313; D.K. Lowery, *2 Korintherbrief* (NTEA; Holzgerlingen:Hänsler, 2000), 85; W. MacDonald, *Kommentar zum Neuen Testament* (Bielefeld:CLV, 1997), 805.

meer dan een goede jood of een wijze leraar. Hij is God de Zoon, de opgestane en verheerlijkte Heer (5:15). Paulus had deze waarheid in zijn eigen leven ervaren.

| 17 | Daarom, als iemand in Christus is, is hij een nieuwe schepping; alles wat oud is, is voorbij, zie: alles werd nieuw.

Door Christus is er een nieuwe mogelijkheid geboden. Doordat de apostel de tegenwoordige tijd gebruikt, mag de gelovige de zegen van deze nieuwe schepping nu al ervaren. Er is nu al een nieuwe werkelijkheid: een nieuwe schepping (Gl5:16). Dat is meer dan het individuele 'een nieuw schepsel'. De christenen maken deel al uit van de vernieuwing van de hele kosmos als collectief.² Er is een volledig nieuwe wereld in wording, waar de gelovigen in Christus al deel van uitmaken.

Dat gaat om meer dan een renovatie van een gevallen gelovige. Het gaat erom dat de gelovige in Christus een volledig nieuwe schepping wordt die niet meer terug wil naar het oude leven maar verlangt naar het leven met Christus.³ De nieuwe schepping brengt nieuwe levensprincipes, een nieuwe moraal, nieuwe methoden en gedachten met zich mee. Met de uitdrukking 'in Christus' bedoelt Paulus dan ook meer te zeggen dan dat de gelovige een christen is. Het 'in Christus' zijn betekent dat datgene wat met Christus gebeurde het leven van de gelovige ten volste beïnvloed. Zo is de gelovige een nieuwe schepping, omdat ook Christus door zijn opstanding deel uitmaakt van de nieuwe schepping (vgl. vs15).

In plaats van 'alles werd nieuw' (γεγονεν τα παντα καινα, 6, 33, 81, 614, 630) lezen andere handschriften enkel 'werd nieuw' (γεγονεν καινα, P⁴⁶, 8, B, C, D*, F, G) of 'nieuw werd alles' (γεγονεν καινα τα παντα, D², K, L, P, Ψ). Misschien dat 'nieuw' vanuit het begin van vs18 in de tekst van vs17 sloop.⁴

| 18 | En alles is uit God, die ons verzoend heeft met zichzelf door Christus en ons de bediening van de verzoening heeft gegeven:

De volledige nieuwe schepping die de gelovige nu al mag genieten is evenals de eerste schepping afkomstig van God.⁵ Het is het initiatief van de Drie-ene God geweest om de mens de verzoening door middel van Christus' werk aan te bieden. Deze verzoening is niet iets dat straks pas plaatsvindt voor de gelovige, maar mag nu al een vaststaand feit zijn. Door de verzoening te accepteren staat de gelovige nu in een andere relatie met

2 Ridderbos, 1978:41-42; Vos, 1952:46-47; Foerster, 1965:1028.

3 MacDonald, 1997:806.

4 Martin, 2014:135.

5 Lowery, 2000b:85.

God. De verzoening verwijst immers normaal naar een verandering van relatie tussen twee partijen. Wel wijkt Gods verzoening van deze normale betekenis af doordat de Bijbel nooit spreekt over God die met de mens verzoend dient te worden. Het is telkens de mens die zich met God moet verzoenen.⁶

Deze boodschap heeft de Heer aan de apostelen toevertrouwd om deze te verkondigen. Dat is de kern van het evangelie. In het volgende vers noemt de schrijver deze boodschap van de verzoening.

| 19 | God is in Christus de kosmos met zichzelf verzoenend, terwijl Hij hun overtredingen hun niet toerekent en in ons het woord van de verzoening toevertrouwd.

In tegenstelling tot de verzoening van God aan ons in het verleden, duurt de verzoening die God-in-Christus met de schepping wil bewerkstelligen nog steeds voort.⁷ Dit blijkt duidelijk uit de verleden tijd in vs18 en de tegenwoordige tijden in het eerste gedeelte van dit vers verduidelijken. God steekt nog steeds in Christus de verzoenende hand uit naar de zondige wereld. Vs18 en vs19 komen hierdoor in parallel met elkaar te staan. De blijkt ook uit het slot van beide verzen waarin verwezen wordt naar de boodschap die de apostelen verkondigen.⁸

In plaats van God in Christus (vgl. Kol:19) denken andere uitleggers bij deze uitdrukking evenals in vs18 aan ‘God door middel van Christus’.⁹ Beide mogelijkheden sluiten elkaar niet uit.¹⁰ Het is de Drie-ene God die door de Zoon en in de Zoon de weg naar de verzoening vrijmaakt.

In plaats van ‘het woord’ (τον λογον, P34, 8, B, C, D², MT) lezen anderen ‘het evangelie’ (το ευαγγελιον, P⁴⁶). Andere handschriften combineren beide varianten in ‘evangelie van het woord’ (ευαγγελιον τον λογον, D*, F, G). De eerste variant ligt het meest voor de hand en is het gemakkelijkst te veranderen naar de andere mogelijkheden.

| 20 | Wij zijn dan ambassadeurs voor Christus, terwijl God als het ware door ons betoogt. Wij smeken jullie vanwege Christus: Verzoen jullie met God!

Zoals het einde van vs18-19 al aangaf gaat de oproep tot verzoening verder in deze wereld. Bijna nergens anders spreekt Paulus in zijn brieven zo duidelijk van zijn dienst als in dit vers.¹¹

⁶ Martin, 2014:147–148.

⁷ Ibid., 154.

⁸ Ibid., 139.

⁹ F. Neugebauer, *In Christus* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1961), 85.

¹⁰ Vgl. W. MacDonald, *Kommentar zum Neuen Testament* (Bielefeld: CLV, 1997), 806.

¹¹ D.K. Lowery, *2. Korintherbrief* (NTEA; Holzgerlingen: Hänssler, 2000), 86.

De verkondiging die uitgaat van het apostolische team is gelijk aan Gods stem die spreekt tot de zondaar: Verzoen jullie met God (vgl. 1Tm2:4-5).¹² Het is geen arrogante houding om de zondaren in Korinthe op te roepen om zich met God te verzoenen. Het is juist een nederige daad van Paulus om ondanks de moeilijkheden die hij ondervond met de gemeente in Korinthe hen opnieuw hiertoe op te roepen.

| 21 | Die geen zonde gekend heeft, maakte Hij voor ons tot zonde, opdat wij werden: gerechtigheid van God in Hem.

Paulus maakt in dit vers een antithetisch parallel tussen de zondaar die gerechtvaardigd werd en Christus die tot zonde werd gemaakt (vgl. Rm5:19). Een nauwkeurige uitwerking van hoe dit proces gebeurde en acceptabel was, geeft de apostel niet.¹³

Zoals elders in het Nieuwe Testament vermeldt 2Ko dat Christus geen zonde heeft gekend of gedaan (Jh8:46; Hb5:14; 1Pt2:2; 1Jh3:5). Een moeilijkheid is het of we bij deze ‘zonde’ moeten denken aan de zondige macht of aan zondige daden. Voor de eerste betekenis spreekt het enkelvoud. Maar bij dat enkelvoud kan er ook worden gedacht aan het gemaakt worden tot offer dat de zonden draagt (vgl. Js53:10).¹⁴ De Septuaginta vertaalt het begrip ‘zondoffer’ dan ook met het gebruikelijke ‘zonde’ (LXX:Lv15:30; Nm6:11; 7:16).¹⁵ We zien dat laatste gebruik in 1 Petrus 2:22 waar eveneens van ‘zonde’ (enkelvoud) sprake is als de auteur Christus’ daad met Jesaja 53 verbindt. Onze zonden waren vandaar *op* Christus aan het kruis, maar ze waren niet *in* Hem, anders zou de schrijver van dit vers aan het begin niet zeggen dat Christus geen zonde kende.¹⁶

Doordat Christus in plaats van ons tot zonde werd gemaakt, werden de gelovigen gerechtigheid van God. Als God hen rechtvaardigt, handelt Hij in overeenstemming met het werk dat Christus volbracht. De

12 J. Murphy-O'Connor, *Paul on Preaching* (Londen:Sheed & Ward, 1964), 72-76.

13 Martin, 2014:145.

14 W. MacDonald, *Kommentar zum Neuen Testament* (Bielefeld:CLV, 1997), 807; D.K. Lowery, *2 Korintherbrief* (NTEA; Holzgerlingen:Hänssler, 2000), 86; E. Käsemann, ‘Some Thoughts on the Theme “The Doctrine of Reconciliation in the New Testament,”’ *The Future of our Religious Past*, red. J.M. Robinson (Londen:SCM, 1971), 53; J. Reumann, *Righteousness in the New Testament* (Philadelphia:Fortress, 1982); P. Stuhlmacher, *Gerechtigkeits Gottes bei Paulus* (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1965), 74-77; R.P. Martin, *2 Corinthians* (WBC; Dallas:Word, 1986), 140; W.J. Ouweneel, *Het zoenoffer van God* (Vaassen:Medema, 2009), 302; P.E. Hughes, *Paul’s Second Epistle to the Corinthians* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1962), 213-214; L. Sabourin en S. Lyonnet, *Sin, Redemption, and Sacrifice* (Rome:Pontifical Biblical Institute, 1970), 250-253; M.J. Harris, *2 Corinthians* (EBC; Grand Rapids:Zondervan, 1976), 354; J.H. Bernard, *The Second Epistle to the Corinthians* (EGT; Grand Rapids:Eerdmans, 1979), 73; P.W. Barnett, *The Second Epistle to the Corinthians* (Grand Rapids:Eerdmans, 1997), 341.

15 Ouweneel, 2007:347.

16 Barnett, 1997:341; MacDonald, 1997:807.

gelovigen worden de belichaming van de boodschap van het nieuwe leven dat ze verkondigen.¹⁷ Met deze woorden wordt er een terugkoppeling gemaakt naar het begin van dit gedeelte, waarin Paulus sprak van de nieuwe schepping (vs17).

17 Wright, 1998:107.

9 Paulus' verdrukkingen (6:1-18)

(1) Maar als medewerkers vermanen wij u ook, dat u de genade van God niet tevergeefs ontvangt (2) (want Hij zegt: 'In de aangename tijd heb Ik u verhoord en op de dag van de behoudenis heb Ik u geholpen': zie, nu is het de welaangename tijd, zie, nu is het de dag van de behoudenis), (3) daar wij in geen enkel opzicht enig struikelblok vormen, opdat de bediening niet gelasterd wordt, (4) maar in alles ons aanbevelen als dienaars van God, in veel volharding, in verdrukkingen, in noden, in benauwdheden, (5) in slagen, in gevangnissen, in oproeren, in arbeid, in waken, in vasten; (6) in reinheid, in kennis, in lankmoedigheid, in goedertierenheid, in de heilige Geest, in ongeveinsde liefde, (7) in het woord van de waarheid, in de kracht van God; door de wapens van de gerechtigheid in de rechterhand en linkerhand; (8) door heerlijkheid en oneer, door kwaad gerucht en goed gerucht; als verleiders en toch waarachtigen; (9) als onbekenden en toch bekenden; als stervend, en zie, wij leven; als getuchtigd en toch niet gedood; (10) als bedroefd, maar altijd blij; als arm, maar velen rijk makend; als niets hebbend en toch alles bezittend. (11) Onze mond heeft zich voor u ontsloten, Korinthiërs, ons hart staat wijd open. (12) U hebt geen enge plaats in ons, maar u bent zelf enghartig. (13) Maar stelt ook u, als een zelfde vergelding (ik spreek als tot kinderen), uw hart wijd open. (14) Gaat niet met ongelovigen onder een ongelijk juk. Want welk deelgenootschap hebben gerechtigheid en wetteloosheid? Of welke gemeenschap heeft licht met duisternis? (15) En welke overeenstemming heeft Christus met Belial? en welk deel heeft een gelovige met een ongelovige? (16) En welke overeenkomst heeft Gods tempel met afgoden? Want wij zijn de tempel van de levende God, zoals God gezegd heeft; 'Ik zal onder hen wonen en wandelen, en Ik zal hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn'. (17) Daarom, 'gaat weg uit hun midden en scheidt u af, zegt de Heer, en raakt niet aan wat onrein is, (18) en Ik zal u aannemen; en Ik zal u tot Vader zijn, en u zult Mij tot zonen en dochters zijn, zegt de Heer, de Almachtige'.

| 1 | Maar als medewerkers vermanen wij u ook, dat u de genade van God niet tevergeefs ontvangt

Bereikt Gods boodschap jou wel eens zonder dat dit iets in je leven uitwerkt?

- | 2 | (want Hij zegt: 'In de aangename tijd heb Ik u verhoord en op de dag van de behoudenis heb Ik u geholpen': zie, nu is het de welaangename tijd, zie, nu is het de dag van de behoudenis),
- | 3 | daar wij in geen enkel opzicht enig struikelblok vormen, opdat de bediening niet gelasterd wordt,
- | 4 | maar in alles ons aanbevelen als dienaars van God, in veel volharding, in verdrukkingen, in noden, in benauwdheden,
- | 5 | in slagen, in gevangenschappen, in oproeren, in arbeid, in waken, in vasten;
- | 6 | in reinheid, in kennis, in lankmoedigheid, in goedertierenheid, in de heilige Geest, in ongeveinsde liefde,
- | 7 | in het woord van de waarheid, in de kracht van God; door de wapens van de gerechtigheid in de rechterhand en linkerhand;
- | 8 | door heerlijkheid en oneer, door kwaad gerucht en goed gerucht; als verleiders en toch waarachtigen;
- | 9 | als onbekenden en toch bekenden; als stervend, en zie, wij leven; als getuchtigd en toch niet gedood;
- | 10 | als bedroefd, maar altijd blij; als arm, maar velen rijk makend; als niets hebbend en toch alles bezittend.
- | 11 | Onze mond heeft zich voor u ontsloten, Korinthiërs, ons hart staat wijd open.
- | 12 | U hebt geen enge plaats in ons, maar u bent zelf enghartig.
- | 13 | Maar stelt ook u, als een zelfde vergelding (ik spreek als tot kinderen), uw hart wijd open.
- | 14 | Gaat niet met ongelovigen onder een ongelijk juk. Want welk deelgenootschap hebben gerechtigheid en wetteloosheid? Of welke gemeenschap heeft licht met duisternis?

Hier gaat het niet over het huwelijk, maar de onheilige verbintenissen die er in Korinthe waren ontstaan. Korinthe moest zich afkeren van hen die in het getuigenis van Jezus niet accepteerden en Paulus en zijn teamgenoten belachelijk wilden maken. Wel is het mogelijk om in een tweede fase deze woorden op het huwelijk toe te passen. Een huwelijk is immers de meest intensieve relatie die er tussen mensen bestaat.¹

| 15 | En welke overeenstemming heeft Christus met Belial? en welk deel heeft een gelovige met een ongelovige?

Paulus gebruikt het begrip 'Belial' als aanduiding voor de kwade macht. Dit begrip werd in de intertestamentaire tijd ingevoerd binnen het joodse taalgebruik. Het kan verwijzen naar de satan of de antichrist. Price denkt vooral aan deze laatste betekenis bij dit vers.²

| 16 | En welke overeenkomst heeft Gods tempel met afgoden? Want wij zijn de tempel van de levende God, zoals God gezegd heeft; 'Ik zal onder hen wonen en wandelen, en Ik zal hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn'.

| 17 | Daarom, 'gaat weg uit hun midden en scheidt u af, zegt de Heer, en raakt niet aan wat onrein is,

| 18 | en Ik zal u aannemen; en Ik zal u tot Vader zijn, en u zult Mij tot zonen en dochters zijn, zegt de Heer, de Almachtige'.

De apostel verandert in zijn citaat niet enkel het enkelvoud 'zoon' in 'zonen'. Hij voegt er ook nog 'en dochters' aan toe. Het is mogelijk dat dit gebeurt vanuit Jesaja 43:6.

¹ W.J. Ouweneel, *Seks in de Kerk* (Vaassen:Medema, 2006), 145.

² J.R. Price, 'Antichrist,' *Lexikon zur Endzeit*, red. M. Couch (Dillenburg:CV, 2004), 46.

10 Droefheid (7:1-16)

(1) Daar wij dan deze beloften hebben, geliefden, laten wij onszelf reinigen van alle bevelking van het vlees en van de geest, en de heiligheid volbrengen in de vrees van God. (2) Geeft ons plaats. Wij hebben niemand onrecht aangedaan, niemand te gronde gericht, van niemand ons voordeel gezocht. (3) Ik zeg dit niet tot uw veroordeling; want ik heb al gezegd dat u in onze harten bent, om samen te sterven en samen te leven. (4) Ik heb veel vrijmoedigheid tegenover u, ik heb veel roem over u; ik ben vervuld met troost, ik vloeï over van blijdschap bij al onze verdrukking. (5) Immers, toen wij in Macedonië kwamen, had ons lichaam geen rust, maar wij waren in alles verdrukt: van buiten strijd, van binnen vrees. (6) Maar God, die de nederigen troost, heeft ons getroost door de komst van Titus, (7) en niet alleen door zijn komst, maar ook door de troost waarmee hij over u vertroost werd, doordat hij ons vertelde van uw vurig verlangen, uw treuren, uw ijver voor mij, zodat ik mij nog meer verblijdde. (8) Want al heb ik u ook door mijn brief bedroefd, ik heb er geen spijt van; al heb ik er spijt van gehad, want ik zie dat die brief, al is het voor een tijd, u bedroefd heeft. (9) Nu verblijd ik mij, niet omdat u bedroefd bent geworden, maar omdat u bedroefd bent geworden tot bekering toe; want u bent bedroefd geworden in overeenstemming met God, opdat u in niets schade van ons lijdt. (10) Want de droefheid in overeenstemming met God bewerkt een onberouwelijke bekering tot behoudenis; maar de droefheid van de wereld bewerkt de dood. (11) Want zie, juist doordat u bedroefd bent geworden in overeenstemming met God, wat een bereidwilligheid heeft het bij u bewerkt, ja zelfs verontschuldiging, zelfs verontwaardiging, zelfs vrees, zelfs vurig verlangen, zelfs ijver, zelfs bestraffing. In alles hebt u bewezen zelf rein te zijn in deze zaak. (12) Dus al heb ik u geschreven, het was niet om hem die onrecht had gedaan, ook niet om hem wie onrecht aangedaan was, maar opdat uw bereidwilligheid voor ons openbaar zou worden bij u voor Gods aangezicht. (13) Daarom zijn wij vertroost; en bij onze troost hebben wij ons nog veel overvloediger verblijd over de blijdschap van Titus, omdat zijn geest door u allen verkwikt is. (14) Want als ik bij hem enigmate over u heb geroemd, dan ben ik niet beschaamd geworden; maar zoals wij alles in waarheid tot u gesproken hebben, zo is ook onze roem bij Titus waarheid geworden; (15) en zijn genegenheid is des te overvloediger voor u, als hij zich de gehoorzaamheid van u allen herinnert, hoe u hem met vrees en beven hebt ontvangen. (16) Ik verblijd mij, dat ik in alles ten opzichte van u goede moed heb.

| 1 | Daar wij dan deze beloften hebben, geliefden, laten wij onszelf reinigen van alle bevlekking van het vlees en van de geest, en de heiligheid volbrengen in de vrees van God.

Hoe groot de apostel ook was, hij rekende zichzelf ook bij degene die reiniging nodig hadden.

| 2 | Geeft ons plaats. Wij hebben niemand onrecht aangedaan, niemand te gronde gericht, van niemand ons voordeel gezocht.

| 3 | Ik zeg dit niet tot uw veroordeling; want ik heb al gezegd dat u in onze harten bent, om samen te sterven en samen te leven.

| 4 | Ik heb veel vrijmoedigheid tegenover u, ik heb veel roem over u; ik ben vervuld met troost, ik vloeï over van blijdschap bij al onze verdrukking.

Paulus gebruikt in dit hoofdstuk verschillende manieren om Korinthe positief te confronteren. Hij doet dat nadat hij hen aan het getuigenis van Jezus Christus heeft herinnert. Paulus is vriendelijk, eerlijk en duidelijk en bevestigt wat hij goed vond.

| 5 | Immers, toen wij in Macedonië kwamen, had ons lichaam geen rust, maar wij waren in alles verdrukt: van buiten strijd, van binnen vrees.

Paulus grijpt terug op zijn reis die hij al gedeeltelijk in 2 Korinthe 2:13 beschreef. Hij zocht tevergeefs in Troas naar Titus en ging toen naar Macedonië.

| 6 | Maar God, die de nederigen troost, heeft ons getroost door de komst van Titus, Paulus kon niet meer verder werken, totdat zijn medewerker Titus kwam.

| 7 | en niet alleen door zijn komst, maar ook door de troost waarmee hij over u vertroost werd, doordat hij ons vertelde van uw vurig verlangen, uw treuren, uw ijver voor mij, zodat ik mij nog meer verblijdde.

| 8 | Want al heb ik u ook door mijn brief bedroefd, ik heb er geen spijt van; al heb ik er spijt van gehad, want ik zie dat die brief, al is het voor een tijd, u bedroefd heeft.

- | 9 | Nu verblijd ik mij, niet omdat u bedroefd bent geworden, maar omdat u bedroefd bent geworden tot bekering toe; want u bent bedroefd geworden in overeenstemming met God, opdat u in niets schade van ons lijdt.
- | 10 | Want de droefheid in overeenstemming met God bewerkt een onberouwelijke bekering tot behoudenis; maar de droefheid van de wereld bewerkt de dood.
Echt berouw betekent dat we spijt van onze zonden hebben en ons gedrag veranderen. Veel mensen kennen alleen spijt vanwege de nadelige gevolgen hun daden of omdat ze betrappt zijn.
- | 11 | Want zie, juist doordat u bedroefd bent geworden in overeenstemming met God, wat een bereidwilligheid heeft het bij u bewerkt, ja zelfs verontschuldiging, zelfs verontwaardiging, zelfs vrees, zelfs vurig verlangen, zelfs ijver, zelfs bestraffing. In alles hebt u bewezen zelf rein te zijn in deze zaak.
Laat trots je er niet van weerhouden, om je zonden te erkennen.
- | 12 | Dus al heb ik u geschreven, het was niet om hem die onrecht had gedaan, ook niet om hem wie onrecht aangedaan was, maar opdat uw bereidwilligheid voor ons openbaar zou worden bij u voor Gods aangezicht.
Goede gemeentetucht en zielzorg gaan hand in hand.
- | 13 | Daarom zijn wij vertroost; en bij onze troost hebben wij ons nog veel overvloediger verblijd over de blijdschap van Titus, omdat zijn geest door u allen verkwikt is.
- | 14 | Want als ik bij hem enigermate over u heb geroemd, dan ben ik niet beschaamd geworden; maar zoals wij alles in waarheid tot u gesproken hebben, zo is ook onze roem bij Titus waarheid geworden;
- | 15 | en zijn genegenheid is des te overvloediger voor u, als hij zich de gehoorzaamheid van u allen herinnert, hoe u hem met vrees en beven hebt ontvangen.
- | 16 | Ik verblijd mij, dat ik in alles ten opzichte van u goede moed heb.

11 Oproep vanwege de collecte voor Jeruzalem (8:1- 9:15)

De apostel richt zich in 2 Korinthe 8-9 op de hulp waartoe hij Korinthe in het verleden opriep (1Ko16:2-3). Korinthe was daar nog niet mee begonnen. Paulus getuigt vanuit het leven van Jezus zodoende over het belang van geven. Hij omringt deze hoofdstukken met de genade van God (8:1; 9:15).

11.1 Behoefte aan vrijgevigheid (8:1-15)

(1) Broeders en zusters, wij maken jullie de genade Gods bekend die aan de gemeenten van Macedonië is geschonken. (2) Hoewel ze in veel verdrukking beproefd zijn, is de overvloed van hun blijdschap ondanks diepe armoede overvloedig geweest, naar de rijkdom van hun vrijgevigheid. (3) Want ik verzeker dat ze naar vermogen, ja, zelfs boven vermogen gaven. (4) Uit eigen beweging en met veel aanspoor vroegen ze ons de gunst om mee te mogen doen aan de collecte ten dienste van de heiligen. (5) Maar niet zoals wij hadden verwacht gebeurde dat! Zij gaven zichzelf eerst aan de Heer en zo aan ons door Gods wil. (6) Wij spoorden daarop Titus aan dat hij nu het liefdeswerk voltooidde dat hij bij jullie begonnen was. (7) Want jullie zijn in alles overvloedig: in vertrouwen, welsprekendheid, kennis, alle toewijding bereidwilligheid en in de liefde die van ons tot jullie kwam – weest dan ook overvloedig in dit liefdeswerk. (8) Ik zeg dit niet als een bevel, maar door op de toewijding van anderen te wijzen toets ik de echtheid van jullie liefde. (9) Jullie kennen immers de genade van onze Heer Jezus Christus, dat Hij voor jullie verarmde terwijl Hij rijk was, zodat jullie door zijn armoede verrijkt worden. (10) Ik geef mijn mening hierover, want het is nuttig voor jullie: Niet alleen met het uitvoeren maar ook met het willen zijn jullie vorige jaar al begonnen, (11) voltooi dan ook nu de uitvoering, opdat de bereidheid om het te willen overeenstemt met het voltooiën. (12) Als de bereidheid er is, wordt welkom geheten wat zij heeft en niet wat zij

niet heeft. (13) Want jullie mogen geen verdrukking lijden zodat anderen verlichting krijgen. Evenwicht moet er zijn. Op dit ogenblik komt jullie overvloed voor hun nood, (14) opdat hun overvloed komt voor jullie nood en er evenwicht ontstaat. (15) Zoals geschreven staat: 'Die veel had, had niets over, en die weinig had, had niets tekort.'

| 1 | Broeders en zusters, wij maken jullie de genade Gods bekend die aan de gemeenten van Macedonië is geschonken.

Bij de gemeenten van Macedonië kunnen we onder andere denken aan de gemeente in Filippi, Tessalonika en Berea.

| 2 | Hoewel ze in veel verdrukking beproefd zijn, is de overvloed van hun blijdschap ondanks diepe armoede overvloedig geweest, naar de rijkdom van hun vrijgevigheid.

De gemeenten in Macedonië hadden het niet gemakkelijk. Veel werd er geleden onder de gelovigen in deze provincie. Aan de gelovigen in Filippi schreef de apostel:

Aan jullie is de genade geschonken niet alleen in Christus te geloven, maar ook omwille van Hem te lijden. Jullie voeren dezelfde strijd die jullie mij vroeger hebben zien voeren en die ik, zoals jullie horen, nog steeds voer (Fp1:29-30).

En aan Tessalonika schreef hij:

Jullie zijn ons nagevolgd, en daarmee de Heer: onder zware beproevingen hebben jullie het woord ontvangen met de vreugde van de heilige Geest. Zo bent u een voorbeeld voor alle gelovigen in Macedonië en Achaje geworden (1Ts1:6).

Ondanks alle moeiten bleven ze vertrouwen op God en overvloedig in de rijkdom van hun vrijgevigheid. Ze waren geestelijke zo sterk gegroeid dat ze in staat waren om verdrukking, vreugde, armoede en vrijgevigheid te combineren.

| 3 | Want ik verzeker dat ze naar vermogen, ja, zelfs boven vermogen gaven.

Ondanks al de moeilijkheden bleven de gelovigen in Macedonië vrijgevig tegenover andere gelovigen. Ook Paulus beleefde dat in dit noordelijke gedeelte (vgl. Fp4:10).

| 4 | Uit eigen beweging en met veel aanspoor vroegen ze ons de gunst om mee te mogen doen aan de collecte ten dienste van de heiligen.

De Macedoniërs lieten zich gebruiken als Gods vatten om anderen te zegenen. Hierdoor toonden ze hun liefde en toewijding voor de Heer. Ter verduidelijking specificeren sommige vertalingen de heiligen waaraan de collecte van de Korinthiërs gaat. Dat gebeurt door in 8:4 en 9:1,12 te spreken over ‘de heiligen in Jeruzalem’ (NBV) of ‘de christenen in Judea’ (GNB). De Griekse handschriften bevatten deze lokalisering niet. Het gaat dus om een verklarende toevoeging van de vertalers.

Vier keer vermeldt de apostel in zijn brieven de collecte die hij voor de arme christenen in Jeruzalem verzamelt (Rm15:26; 1Ko16:1-4; 2Ko8-9; Gl2:10; vgl. Hd24:17). De gemeentes in Macedonië, Achaje en Galatië verzamelden tezamen geld tegen de armoede waaronder de gelovigen in Jeruzalem leden. De oorzaak van deze armoede vormden hoogstwaarschijnlijk de vervolgingen waaronder de gemeente in Judea leed (vgl. Hd11:28-30; Hb10:32-34).

Voor Paulus was het ondersteunen van elkaar als christen een belangrijke opdracht.¹ Paulus verankert de collecte dan ook in het heilswerk van de Heer Jezus: ‘Hij was rijk, maar is omwille van u arm geworden opdat u door zijn armoede rijk zou worden’ (2Ko8:9).² Op deze wijze maakte Paulus voor de gelovigen concreet wat het betekende om in woord en daad een discipel van de Heer te zijn. De collecte was wat dat betreft een uiting van het geloof dat door liefde werkt.

| 5 | Maar niet zoals wij hadden verwacht gebeurde dat! Zij gaven zichzelf eerst aan de Heer en zo aan ons door Gods wil.

Op de eerste plaats stond bij de gelovigen in Macedonië de Heer. Ze gaven zichzelf allereerst aan Hem. Daarna was het voor hen gemakkelijk om ook hun geld te geven voor Gods lijdende gemeente.

| 6 | Wij spoorden daarop Titus aan dat hij nu het liefdeswerk voltooide dat hij bij jullie begonnen was.

Titus was bij de gelovigen in Korinthe aanwezig om hen te motiveren de collecte voor Jeruzalem gereed te maken.

¹ Georgi, 1994:79.
² den Hertog, 2004.

| 7 | Want jullie zijn in alles overvloedig: in vertrouwen, welsprekendheid, kennis, alle toewijding bereidwilligheid en in de liefde die van ons tot jullie kwam – weest dan ook overvloedig in dit liefdeswerk.

| 8 | Ik zeg dit niet als een bevel, maar door op de toewijding van anderen te wijzen toets ik de echtheid van jullie liefde.

| 9 | Jullie kennen immers de genade van onze Heer Jezus Christus, dat Hij voor jullie verarmde terwijl Hij rijk was, zodat jullie door zijn armoede verrijkt worden.

Beknopt noemt de apostel het evangelie in dit vers en past dat concreet toe op de Korinthiërs. Christus was rijk en is arm voor de Korinthiërs geworden. Hij daalde vanuit de hemelse heerlijkheid neer in de aardse ellende. De incarnatie betekent daarom het opgeven van de rijkdom die God de Zoon van tevoren bezat (Fp2). De Heer heeft zijn rijkdom achtergelaten en is arm geworden.

| 10 | Ik geef mijn mening hierover, want het is nuttig voor jullie: Niet alleen met het uitvoeren maar ook met het willen zijn jullie vorige jaar al begonnen,

| 11 | voltooi dan ook nu de uitvoering, opdat de bereidheid om het te willen overeenstemt met het voltooien.

Paulus roept de Korinthiërs op om hun voornemen tot het geven van een collecte aan Jeruzalem voltooid diende te worden. De belofte diende te worden gehouden en met dezelfde inzet worden voortzetten als waarmee het was begonnen. Iedereen mocht geven naar zijn eigen vermogen en naar zijn eigen hart.

| 12 | Als de bereidheid er is, wordt welkom geheten wat zij heeft en niet wat zij niet heeft.

God schenkt de gelovigen vele zegeningen die ze op hun beurt weer mogen gebruiken voor andere gelovigen. Ze mochten wat ze hadden, gebruiken om Gods koninkrijk te dienen. Het lijkt erop dat de collecte van Korinthiërs vertraging opliep omdat ze dachten dat ze later meer zouden kunnen zenden.³ De apostel herinnerde hen vandaar dat het er niet om ging hoeveel ze zonden.

3 MacDonald, 1997:819.

| 13 | **Want jullie mogen geen verdrukking lijden zodat anderen verlichting krijgen. Evenwicht moet er zijn. Op dit ogenblik komt jullie overvloed voor hun nood,**

Uiteraard verlangt de Heer niet dat we zoveel geven aan andere gelovigen dat we zelf in moeilijkheden komen.⁴ Het was belangrijk dat er evenwicht was in Gods koninkrijk en dat degenen die financieel zwak zijn, geholpen worden door degenen die financieel rijk zijn. Iedereen gaf vandaar van wat hij kon missen in een normaal godsvruchtig leven.

| 14 | **opdat hun overvloed komt voor jullie nood en er evenwicht ontstaat.**

Doordat de gelovigen leefden alsof alles wat ze bezatten eigendom was van Gods koninkrijk, probeerden ze ervoor te zorgen dat alle gemeentes met elkaar in evenwicht stonden. Rijkere gemeentes steunden arme gemeentes, zodat er gelijkheid was onder hen. Hierdoor verduidelijkten ze de geestelijke waarheid dat de gemeente één lichaam van Christus was, dat elkaar te hulp kwam (1Ko12:25).

| 15 | **Zoals geschreven staat: ‘Die veel had, had niets over, en die weinig had, had niets tekort.’**

Paulus citeert aan het slot Exodus 16:18. Toen de Israëlieten manna verzamelden, konden sommigen van hen meer verzamelen dan anderen. Maar aan het slot werd het manna evenwichtig verdeeld. Iedereen ontving één gomer (±22L). Wie probeerde om meer manna te verzamelen dan deze hoeveelheid moest erkennen dat de wormen hetgeen hij teveel had verzameld verteerden.

Zijn er zaken die het afgelopen jaar aan God hebt beloofd, maar die je nog niet hebt uitgevoerd?

Waarmee ga je het meeste gul om in Gods Koninkrijk: met je tijd, talenten, geld of andere zaken?

Welke indruk krijg je van de gelovige Macedoniërs als je dit gedeelte leest?

Wat houd je het meest tegen om jezelf volledig – met alles wat je hebt en bent – aan God te schenken?

In hoeverre zijn we ons als gemeente bewust van hetgeen Paulus onderwijst over het evenwicht binnen het lichaam van Christus?

⁴ Lowery, 2000b:94.

11.2 Missie van Titus en zijn metgezellen (8:16-9:5)

(16) Maar God zij dank, die dezelfde toewijding voor jullie in het hart van Titus heeft gegeven, (17) want hij ontving wel de aansporing, maar vertrok bereidwillig uit eigen beweging naar jullie toe. (18) En wij zonden de broeder met hem, van wie alle gemeenten prijzen vanwege zijn evangeliewerk. (19) En dat niet alleen! Hij is ook door de gemeenten gekozen als onze reisgenoot met deze collecte, die wij verrichten ter verheerlijking van de Heer en om onze bereidheid te tonen. (20) We willen hierdoor voorkomen, dat iemand ons verdenkt bij deze overvloed die wij bereiden. (21) Want we behartigen wat eerlijk is, niet alleen voor de Heer, maar ook voor de mensen. (22) En wij zonden met hen onze broeder, die wij in vele dingen dikwijls waardeerden, dat hij toegewijd is, en zich nu nog meer wil toewijden door zijn grote vertrouwen in jullie. (23) Wat Titus betreft: hij is mijn deelgenoot en medearbeider bij jullie. Betreffende onze broeders: zij zijn apostelen van de gemeenten, Christus' heerlijkheid. (24) Toon hun dan tegenover de gemeenten het bewijs van jullie liefde en van onze roem over jullie.

(9:1) En over de dienst aan de heiligen, is het overbodig jullie te schrijven. (2) Want ik ken jullie toewijding, waarom ik roem over jullie bij de Macedoniërs, dat Achaje vanaf verleden jaar gereed is. Jullie ijver heeft de meesten aangespoord. (3) Maar ik zond de broeders, opdat onze roem over jullie in dit opzicht niet ongegrond blijkt, opdat jullie, zoals ik zei, gereed zijn; (4) opdat niet misschien, als er Macedoniërs met mij komen en zij jullie niet gereed vinden, wij ons beschamen, of beter gezegd: jullie beschaamd worden in dit vertrouwen. (5) Ik vond het dus noodzakelijk de broeders aan te sporen om al vooruit te gaan naar jullie en jullie tevoren beloofde zegen in gereedheid te brengen, opdat het gereed is als zegen en niet als een afpersing.

| 16 | **Maar God zij dank, die dezelfde toewijding voor jullie in het hart van Titus heeft gegeven,**

| 17 | **want hij ontving wel de aansporing, maar vertrok bereidwillig uit eigen beweging naar jullie toe.**

| 18 | **En wij zonden de broeder met hem, van wie alle gemeenten prijzen vanwege zijn evangeliewerk.**

Titus werd samen met een broeder gezonden. Wie deze broeder was, blijft onduidelijk vanuit de tekst (vgl. vs22).

| 19 | En dat niet alleen! Hij is ook door de gemeenten gekozen als onze reisgenoot met deze collecte, die wij verrichten ter verheerlijking van de Heer en om onze bereidheid te tonen.

| 20 | We willen hierdoor voorkomen, dat iemand ons verdenkt bij deze overvloed die wij bereiden.

| 21 | Want we behartigen wat eerlijk is, niet alleen voor de Heer, maar ook voor de mensen.

De woorden die de apostel in dit vers kiest lijken sterk op LXX:Sp3:4: ‘We behartigen wat eerlijk is voor de Heer en de mensen’. Het is een groot geestelijk inzicht als gelovigen beseffen dat ze hun werk voor de Heer zo moeten doen dat de maatschappij geen basis vinden om te vermoeden dat dit op een onrechtvaardige manier gebeurt.

| 22 | En wij zonden met hen onze broeder, die wij in vele dingen dikwijls waardeerden, dat hij toegewijd is, en zich nu nog meer wil toewijden door zijn grote vertrouwen in jullie.

Naast Titus en de anonieme broeder uit vs18 wordt er nog een anonieme broeder naar de Korinthiërs gezonden. Opnieuw blijven we vanuit de brief in het ongewis over wie het gaat. Het enige dat we kunnen stellen is dat beide broeders afkomstig waren uit Macedonië, de plaats waar Paulus zich bevond toen hij deze brief schreef.⁵ Vanouds zijn er pogingen genomen om deze twee broeders te identificeren, maar allereerst moeten we erkennen dat het juist de bedoeling van de heilige Geest is geweest om hun namen verborgen te houden. Niet hun naam, maar hun dienst en inzet staat op de voorgrond. Op dezelfde wijze mochten ook de gelovigen in Korinthe een bijdrage doen aan de collecte, zonder dat hun naam meteen bij de ontvangers van die collecte bekend werd. Waarachtige discipelen beseffen vandaar dat hun dienst dikwijls in het verborgenheid plaatsvindt.

Ondanks dit belangrijke inzicht, is er toch vanouds gezocht naar de identiteit van de twee broeders. Zo stelt David Lowery zonder duidelijke verklaring dat deze twee broeders Jason uit Tessalonika (Hd17:5) en Sosipatrus uit Berea (20:4) waren.⁶

5 Ibid.

6 Ibid., 95.

- | 23 |** Wat Titus betreft: hij is mijn deelgenoot en medewerker bij jullie. Betreffende onze broeders: zij zijn apostelen van de gemeenten, Christus' heerlijkheid.
De uitdrukking 'Christus' heerlijkheid' is een bijzondere lof voor de dienende broeders.
- | 24 |** Toon hun dan tegenover de gemeenten het bewijs van jullie liefde en van onze roem over jullie.
- | 1 |** En over de dienst aan de heiligen, is het overbodig jullie te schrijven.
Net als in 2 Korinthe 8:4 specificeren sommige vertalingen de heiligen als 'de heiligen in Jeruzalem' (NBV) of 'de christenen in Judea' (GNB). De vertalingen handhaven dit principe later nog eens in vs12.
- | 2 |** Want ik ken jullie toewijding, waarom ik roem over jullie bij de Macedoniërs, dat Achaje vanaf verleden jaar gereed is. Jullie ijver heeft de meesten aangespoord.
Achaje was het zuidelijke gebied in Griekenland waarin Korinthe lag. Paulus sprak in Macedoniërs over dit gebied om op de toewijding van Korinthe te wijzen.
- | 3 |** Maar ik zond de broeders, opdat onze roem over jullie in dit opzicht niet ongegrond blijkt, opdat jullie, zoals ik zei, gereed zijn;
Paulus spreekt in de verleden tijd over het zenden van zijn geloofsvrienden. Toen Korinthe deze brief ontving, waren zij namelijk al aangekomen.
- | 4 |** opdat niet misschien, als er Macedoniërs met mij komen en zij jullie niet gereed vinden, wij ons beschamen, of beter gezegd: jullie beschaamd worden in dit vertrouwen.
Als de Korinthiërs hun belofte, om een collecte voor Jeruzalem bijeen te brengen, niet zouden waar maken, zouden ze zichzelf te schande stellen tegenover de Macedoniërs die ondanks hun gebreken wel financiële ondersteuning boden aan anderen. Deze Macedoniërs zouden Paulus immers op zijn reis naar Korinthe begeleiden.⁷
- | 5 |** Ik vond het dus noodzakelijk de broeders aan te sporen om al vooruit te gaan naar jullie en jullie tevoren beloofde zegen in gereedheid te brengen, opdat het gereed is als zegen en niet als een afpersing.

7 Ibid.

Titus en de twee andere broeders uit 8:18-22 worden naar Korinthe gezonden om ervoor te zorgen dat de collecte klaar is als Paulus samen met de Macedoniërs arriveert. Als de Korinthiërs namelijk de collecte pas tijdens Paulus' aankomst bij elkaar moesten schrapen zou dat voor buitenstaanders kunnen overkomen als afpersing.

Wie vertrouw je het meest als het over geld gaat? Je kinderen, de bank, de makelaar, de regering?

Waarom is de collecte voor Jeruzalem van belang?

Verwacht de apostel dat Titus en de andere broeders gastvrij worden onthaald?

Als de gelovigen uit Macedonië in onze gemeente op bezoek zouden komen, hoe zouden we ons dan voelen?

11.3 Middelen en resultaten van vrijgevigheid (9:6-15)

(6) Bedenk dit: 'Wie spaarzaam zaait, zal ook spaarzaam oogsten en wie rijkelijk zaait, zal ook rijkelijk oogsten.' (7) Laat ieder geven zoals hij in zijn hart besloot, niet met tegenzin of uit dwang, want God heeft een blijmoedige gever lief. (8) En God is machtig jullie te overvloeden met alle genade, opdat jullie in alles, altijd allerlei voldoende bezit en overvloedig bent in alle goed werk. (9) Zoals geschreven staat: 'Wat Hij uitstrooide gaf Hij aan de armen; zijn gerechtigheid blijft tot in eeuwigheid'. (10) Hij die aan de zaaier zaad voorziet en brood om te eten, zal jullie zaaisel voorzien, het laten ontkiemen zodat de vruchten van jullie gerechtigheid groeien. (11) In alles zijn jullie rijk geworden tot alle liefdadigheid die door ons God dankt. (12) Want de dienst van deze bediening voorziet niet alleen in de behoeften van de heiligen, maar is ook overvloedig door vele dankzeggingen aan God. (13) Ze verheerlijken God door deze dienst, omdat jullie gehoorzaam zijn aan de belijdenis van het evangelie van Christus, door liefdadig te delen met hen en allen. (14) In hun gebed spreken ze hun verlangen naar jullie uit, vanwege de uitnemende genade van God over jullie. (15) God zij dank voor zijn onuitsprekelijke gave.

In 2 Korinthe 9:6-15 noemt Paulus prachtige beloningen en voordelen die de gever ontvangt.

| 6 | Bedenk dit: 'Wie spaarzaam zaait, zal ook spaarzaam oogsten en wie rijkelijk zaait, zal ook rijkelijk oogsten.'

Als iemand rijkelijk zaait, zal dat automatisch een rijke oogst geven. De landbouwer ontvangt niet hetzelfde waardebedrag in de oogst als wat hij zaait. God kan ons op meerdere wijzen zegenen als beloning voor onze vrijgevigheid.

| 7 | Laat ieder geven zoals hij in zijn hart besloot, niet met tegenzin of uit dwang, want God heeft een blijmoedige gever lief.

Gelovigen geven aan elkaar van harte omdat ze beseffen dat ze samen één lichaam vormen en omdat ze weten dat God een blijmoedig gever liefheeft. Net als vroeger, blijft het voor veel christenen moeilijk om op een godsvruchtige manier met geld om te gaan. Velen negeren het principe van gelijkheid en kijken alleen naar zichzelf als het om Gods zegeningen voor de gemeente gaat.

Een christen zei eens tegen een christen van een andere gemeente: 'In onze gemeente wordt er gezegd dat we één tiende zouden moeten geven aan God, maar dat is toch oudtestamentisch en wettisch! De andere gelovige antwoordde daarop laconiek: 'Ja, inderdaad, als ik jou was zou ik me niet door de gemeente laten beperken in wat ik geef.'

Gedurende de kerkgeschiedenis is het getuigenis van de gemeente rondom het ondersteunen van elkaar meer wisselvallig dan de maatschappelijk-economische balans.

In een gematigde kerk groeide de collectezak met de tijd uit tot een verzamelbak van vreemde munten, knopen en snoepgoed. Dat laatste irriteerde de gemeenteleiding zodanig dat er in een preek zelfs een gebod afgekondigd werd: 'Gij zult geen pepermunten in de collectezak gooien.'

Het dienen van God doet een aanslag op je portemonnee en dat is dikwijls het object genoemd dat het moeilijkst te bekeren is bij een mens. Laten we zoveel aan Gods koninkrijk schenken dat we ons niet hoeven te schamen voor de mensen als wat we geven zichtbaar wordt, en ons eveneens niet voor God schamen als het onzichtbaar blijft.

Tiende en het OT

Ondanks dat nergens in het NT opgeroepen wordt om één tiende van ons bezit aan Gods koninkrijk te schenken, is het van belang om te verduidelijken dat in het OT één tiende het minimum was dat een Israëliet aan God gaf. Maleachi 3:10 roept op om God op de proef te stellen en één tiende te geven. In de Thora vinden we meerdere giften die de gelovigen gaven en die vaak vergeten worden als we over het geven in het OT spreken. Hoewel een overzicht van de giften in het OT complex is, sommen we belangrijke punten op en plaatsen we er een hedendaagse toepassing naast om te tonen dat het geven in het OT verder ging dan het geven van tienden.

1) 10% van opbrengst gaat naar de Levieten; speciaal het beste deel van koren, wijn, olie en wol (Nm18:21; Dt18:4).	<i>10% van je inkomen ontvangt de gemeente. Een zelfstandige geeft tevens de beste delen van bruikbare zaken die hij produceert aan de gemeente.</i>
2) 10% van de oogst/dieren wordt elk jaar samen besteed in Jeruzalem (Lv27:30-32; Dt14:22-27).	<i>10% van je inkomen en van je nieuwe auto wordt elk jaar samen besteed in de gemeente.</i>
3) 10% gaat per drie jaar naar de Levieten en armen (Dt14:28-29)	<i>10% gaat per drie jaar naar de gemeente en haar armen</i>
4) 5 sjekel zilver is nodig om een eerstgeborene mens/(onrein) dier vrij te kopen (Ex13:12; Nm18:15-16).	<i>5 sjekel zilver wordt aan de gemeente gegeven als de eerstgeborene wordt geboren of als de eerste auto van een bepaalde model wordt gekocht.</i>
5) 100% van eerste opbrengst van de akker dient voor een feestmaaltijd met de Levieten en vreemdelingen bij het heiligdom (Ex23:19; Nm15:19; Dt18:4; 26:10-11).	<i>100% van het eerste inkomen wordt samen met de gemeente besteed aan een feestmaaltijd.</i>
6) 100% van alle vruchten wordt om de vier jaar gebruikt voor een dankfeest (Lv19:24).	<i>Elk vierde jaar wordt 100% van het salaris in januari samen genuttigd met de gemeente voor een dankfeest.</i>
7) Veldrand dient te blijven staan en resten blijven liggen voor de armen (Lv19:9-10; 23:22; Dt24:20-22).	<i>Bij onjuistheden in betalingen ten voordele van het gemeentelid, wordt het voordeel aan de gemeente geschonken.</i>

Gelovigen mogen eraan vasthouden dat God almachtig is om genadige te doen wat Hij wil. Doordat de apostel in het Grieks bij ‘alles altijd allerlei’ drie woorden gebruikt die allemaal met dezelfde letter gebruiken (Gr. *panti pantote pasan*), is er gekozen voor de vertaling met drie woorden die allemaal met dezelfde letter beginnen. Daarnaast vinden we nog twee andere vervoegingen van het woord ‘alles’ in dit vers.

| 9 | Zoals geschreven staat: ‘Wat Hij uitstrooide gaf Hij aan de armen; zijn gerechtigheid blijft tot in eeuwigheid’.

Psalm 112:9 onderstreept wat de apostel verduidelijkt. Royaal geven wordt door God onthouden en in eeuwigheid beloond (vgl. Sp19:17; Mt25:40). De resultaten van onze vrijgevigheid blijven in de eeuwigheid voor God bestaan.

| 10 | Hij die aan de zaaier zaad voorziet en brood om te eten, zal jullie zaaisel voorzien, het laten ontkiemen zodat de vruchten van jullie gerechtigheid groeien.

| 11 | In alles zijn jullie rijk geworden tot alle liefdadigheid die door ons God dankt.

Als de Korinthiërs vrijgevig blijven, zoals ze beloofden, bewijzen ze de echtheid en levende waarheid van hun geloof.

| 12 | Want de dienst van deze bediening voorziet niet alleen in de behoeften van de heiligen, maar is ook overvloedig door vele dankzeggingen aan God.

Net als in 2 Korinthe 8:4 en 9:1 specificeren sommige vertalingen de heiligen als ‘de heiligen in Jeruzalem’ (NBV) of ‘de christenen in Judea’ (GNB).

| 13 | Ze verheerlijken God door deze dienst, omdat jullie gehoorzaam zijn aan de belijdenis van het evangelie van Christus, door liefdadig te delen met hen en allen.

| 14 | In hun gebed spreken ze hun verlangen naar jullie uit, vanwege de uitnemende genade van God over jullie.

Uiteraard spraken de gelovigen in Jeruzalem niet alleen in hun gebeden over het geld van de Korinthiërs. Het ging om meer. Ze baden voor de gelovigen dat God hen zou zegenen en dat hun plannen door God beschermd mochten worden. Daardoor ontstond er een nauwe band tussen de gemeente in Jeruzalem en de gemeente in Korinthe.

| 15 | God zij dank voor zijn onuitsprekelijke gave.

Aan het slot van dit gedeelte over de collecte voor Jeruzalem en het geven in het algemeen, eindigt de apostel met een dankbare lof naar God die ons zijn gave heeft geschonken. Hij is de grootste gever die er bestaat. Daardoor sluit de apostel het gedeelte af met de genade van God, waarmee hij dit gedeelte ook begon (2Ko8:1).

Uit de brief aan de Romeinen ervaren we dat de Korintheërs gehoor gaven aan Paulus' oproep en de collecte voor Jeruzalem voltooiden en erheen zonden. Daardoor kon de apostel zeggen: 'Nu sta ik echter op het punt naar Jeruzalem te gaan om de heiligen daar bijstand te verlenen, want Macedonië en Achaje hebben voor de armen onder hen een collecte gehouden' (Rm15:25-26).

- Welke zegeningen door het geven worden in dit gedeelte genoemd?
- Zegt de apostel met het beeld in vs6 dat iemand die €100 geeft, meer dan €100 zal terugkrijgen?
- In hoeverre heeft vrijgevigheid een aanstekelijke uitwerking in jouw leven?
- Op welke manier beïnvloed Gods gave onze manier van geven?
- In welke relatie staan vrijgevigheid, financiële planning en verantwoordelijkheid met elkaar in verbinding?

12 Paulus verdedigt zijn apostelschap (10:1-13:10)

In dit tekstgedeelte beschrijft de apostel de obstakels en vervolgingen die hij in zijn missionaire werk voor Christus beleeft. Meermaals wees hij de Korinthiërs er al op dat zijn fysieke omstandigheden zich door de navolging van Christus kenmerkten (vgl. 1Ko4:8-17; 10:32-11;1; 2Ko1:3-11; 2:14-17; 4:7-12; 6:3-10; 8:9). Bij die apostolische navolging hoorde naast de hemelse zegeningen ook de verdrukkingen die de apostelen meemaakten.

Doordat de apostel zich in 2 Korinthe 10-13 tot zijn aanvallers richt, is de toon anders dan in de gedeelten waarin hij de gemeente van Korinthe aanspreekt.¹ Taalkundig zijn er meerdere parallellen tussen 2 Korinthe 1-9 en 10-13.²

12.1 Maatstaf voor Paulus' apostelschap (10:1-18)

(1) Ik nu, Paulus zelf, vermaan u door de zachtmoedigheid en goedertierenheid van Christus, ik, die in uw tegenwoordigheid wel 'nederig' ben, maar in mijn afwezigheid 'moedig' ben jegens u. (2) Ik verzoek u dan, dat ik, als ik aanwezig ben, niet moedig hoef te zijn met de beslistheid waarmee ik denk op te treden tegen sommigen die denken dat wij naar het vlees wandelen. (3) Want al wandelen wij in het vlees, wij voeren geen strijd naar het vlees; (4) want de wapens van onze strijd zijn niet vleselijk, maar krachtig voor God, tot afbreking van bolwerken; (5) daar wij de overleggingen en elke hoogte die zich verheft tegen de kennis van God, afbreken en elke gedachte gevangen nemen tot de gehoorzaamheid van Christus, (6) en gereed staan elke ongehoorzaamheid te wreken, wanneer uw gehoorzaamheid vervuld zal zijn. (7) Kijkt u naar wat voor ogen is? Als iemand het vertrouwen heeft in zichzelf dat hij van

1 Schnelle, 2013:105.

2 Barnett, 1997:18-20.

Christus is, laat hij er verder bij zichzelf aan denken, dat zoals hij van Christus is, zo ook wij het zijn. **(8)** Want ook als ik iets overvloediger zal roemen over ons gezag dat de Heer gegeven heeft om op te bouwen en niet om u af te breken, ik zal niet beschaamd worden; **(9)** opdat het niet schijnt alsof ik u door de brieven vrees wil aanjagen. **(10)** Want de brieven, zegt men, zijn wel gewichtig en krachtig, maar zijn persoonlijk optreden is zwak en zijn spreken verachtelijk. **(11)** Laat zo iemand dit wel bedenken, dat zoals wij in het spreken door brieven zijn in onze afwezigheid, wij zo ook in onze aanwezigheid daadwerkelijk zullen zijn. **(12)** Want wij durven ons niet rekenen tot of vergelijken met sommigen van hen die zichzelf aanbevelen; maar dezen, terwijl zij zichzelf naar zichzelf afmeten en zichzelf met zichzelf vergelijken, zijn onverstandig. **(13)** Maar wij zullen niet roemen buiten de maat; maar naar de maat van het arbeidsterrein dat God ons als maat heeft toebedeeld, om ook u te bereiken. **(14)** Want wij strekken onszelf niet te ver uit, alsof wij u niet bereikten (want wij zijn ook tot aan u gekomen in het evangelie van Christus); **(15)** terwijl wij niet roemen buiten de maat op de arbeid van anderen, maar hopen dat, naarmate uw geloof toeneemt, wij onder u meer aanzien zullen krijgen in overeenstemming met ons arbeidsterrein, om nog overvloediger, **(16)** in de streken verder dan u, het evangelie te verkondigen; niet om te roemen in het arbeidsterrein van een ander over wat bereikt is. **(17)** Maar 'wie roemt, laat hij roemen in de Heer'. **(18)** Want niet wie zichzelf aanbeveelt, maar die de Heer aanbeveelt, die is beproefd bevonden.

- | 1 |** Ik nu, Paulus zelf, vermaan u door de zachtmoedigheid en goedertierenheid van Christus, ik, die in uw tegenwoordigheid wel 'nederig' ben, maar in mijn afwezigheid 'moedig' ben jegens u.
- | 2 |** Ik verzoek u dan, dat ik, als ik aanwezig ben, niet moedig hoef te zijn met de beslistheid waarmee ik denk op te treden tegen sommigen die denken dat wij naar het vlees wandelen.
Sommigen in Korinthe beweren dat het apostolische team Christus niet dient en dus in het ongeloof of 'vlees' leeft.
- | 3 |** Want al wandelen wij in het vlees, wij voeren geen strijd naar het vlees;
Als dat zo is, is het vreemd dat het team niet volgens het ongeloof strijd.
- | 4 |** want de wapens van onze strijd zijn niet vleselijk, maar krachtig voor God, tot afbreking van bolwerken;
Het team gebruikt juist de krachtige wapenen van God. Zij bevinden zich in een oorlog voor Jezus.

- | 5 | daar wij de overleggingen en elke hoogte die zich verheft tegen de kennis van God, afbreken en elke gedachte gevangen nemen tot de gehoorzaamheid van Christus,
Het team beproeft alle gedachten vanuit het getuigenis van Jezus Christus. Alles moet met dat getuigenis van God overeenstemmen.
- | 6 | en gereed staan elke ongehoorzaamheid te wreken, wanneer uw gehoorzaamheid vervuld zal zijn.
- | 7 | Kijkt u naar wat voor ogen is? Als iemand het vertrouwen heeft in zichzelf dat hij van Christus is, laat hij er verder bij zichzelf aan denken, dat zoals hij van Christus is, zo ook wij het zijn.
- | 8 | Want ook als ik iets overvloediger zal roemen over ons gezag dat de Heer gegeven heeft om op te bouwen en niet om u af te breken, ik zal niet beschaamd worden;
- | 9 | opdat het niet schijnt alsof ik u door de brieven vrees wil aanjagen.
- | 10 | Want de brieven, zegt men, zijn wel gewichtig en krachtig, maar zijn persoonlijk optreden is zwak en zijn spreken verachtelijk.
- | 11 | Laat zo iemand dit wel bedenken, dat zoals wij in het spreken door brieven zijn in onze afwezigheid, wij zo ook in onze aanwezigheid daadwerkelijk zullen zijn.
- | 12 | Want wij durven ons niet rekenen tot of vergelijken met sommigen van hen die zichzelf aanbevelen; maar dezen, terwijl zij zichzelf naar zichzelf afmeten en zichzelf met zichzelf vergelijken, zijn onverstandig.
- | 13 | Maar wij zullen niet roemen buiten de maat; maar naar de maat van het arbeidsterrein dat God ons als maat heeft toebedeeld, om ook u te bereiken.
- | 14 | Want wij strekken onszelf niet te ver uit, alsof wij u niet bereikten (want wij zijn ook tot aan u gekomen in het evangelie van Christus);
- | 15 | terwijl wij niet roemen buiten de maat op de arbeid van anderen, maar hopen dat, naarmate uw geloof toeneemt, wij onder u meer aanzien zullen krijgen in overeenstemming met ons arbeidsterrein, om nog overvloediger,

- | 16 |** in de streken verder dan u, het evangelie te verkondigen; niet om te roemen in het arbeidsterrein van een ander over wat bereikt is.
- | 17 |** Maar 'wie roemt, laat hij roemen in de Heer'.
Hoe anders zou jij gaan leven, om Gods lof te ontvangen.
- | 18 |** Want niet wie zichzelf aanbeveelt, maar die de Heer aanbeveelt, die is beproefd bevonden.

12.2 Belangeloosheid (11:1-20)

(1) Och, mocht u een weinig onwijsheid van mij verdragen. Ja, verdraagt mij ook! (2) Want ik ben najieverig over jullie met Gods najiever; want ik heb jullie aan één man verloofd om jullie als reine maagd voor Christus te stellen. (3) Maar ik vrees dat wellicht, zoals de slang Eva verleidde door haar sluwheid, uw gedachten bedorven en afgeweken zijn van de eenvoudigheid en de reinheid jegens Christus. (4) Want als degene die komt een andere Jezus predikt die wij niet gepredikt hebben, of als u een andersoortige geest ontvangt die u niet hebt ontvangen, of een andersoortig evangelie dat u niet hebt aangenomen, dan zou u het heel goed verdragen. (5) Want ik vind dat ik in niets heb achtergestaan bij de uitnemendste apostelen. (6) Maar al ben ik ook een 'onkundige' in het spreken, in de kennis ben ik het toch niet; maar in elk opzicht hebben wij die in alle dingen onder u openbaar gemaakt. (7) Of heb ik zonde gedaan door mijzelf te vernederen, opdat u verhoogd wordt, omdat ik u het evangelie van God om niet verkondigd heb? (8) Andere gemeenten heb ik beroofd door vergoeding aan te nemen om u te dienen. En toen ik bij u was en gebrek had, ben ik niemand tot last geweest (9) (want in mijn gebrek voorzagen de broeders die van Macedonië kwamen); en ik heb mijzelf in elk opzicht ervoor gewacht u te belasten, en zal mij ervoor wachten. (10) De waarheid van Christus is in mij, dat deze roem in mij niet zal worden verhinderd in de streken van Achaje. (11) Waarom? Omdat ik u niet liefheb? God weet het. (12) Maar wat ik doe, zal ik ook doen, om aan hen die een aanleiding willen, de aanleiding af te snijden, opdat zij in dat waarin zij roemen, bevonden worden evenals wij. (13) Want zulke mensen zijn valse apostelen, bedrieglijke arbeiders, die zich voordoen als apostelen van Christus. (14) En geen wonder, want de satan zelf doet zich voor als een engel van het licht. (15) Het is dus niets bijzonders als ook zijn dienaars zich voordoen als dienaars van de gerechtigheid; hun einde zal zijn naar hun werken. (16) Nogmaals zeg ik: Laat niemand menen dat ik onwijs ben; of anders, neemt mij aan zelfs als een onwijze, opdat ook ik een beetje mag roemen. (17) Wat ik spreek, spreek ik niet naar de Heer, maar als in onwijsheid, in dit vertrouwen te mogen roemen. (18) Omdat velen naar het vlees roemen, zal ook ik roemen. (19) U verdraagt immers graag de onwijzen, daar u wijs bent. (20) Want u verdraagt het, als iemand u in slavernij

brengt, als iemand u opeet, als iemand van u neemt, als iemand zich verheft, als iemand u in het gezicht slaat.

| 1 | Och, mocht u een weinig onwijsheid van mij verdragen. Ja, verdraagt mij ook!

| 2 | Want ik ben najverig over jullie met Gods najver; want ik heb jullie aan één man verloofd om jullie als reine maagd voor Christus te stellen.

Paulus beschrijft de gemeente als een reine bruid die intens uitziet naar de komst van haar bruidegom (Op19:7). De apostel ijvert ervoor om de gemeente in dat perspectief te dienen. Doorheen de kerkgeschiedenis ontdekken we het grote verlangen naar een reine gemeente. Dikwijls ging de strijd daarvoor gepaard met scheuringen, verdriet en tranen. Paulus wilde juist dit laatste voorkomen en ijverde ervoor om de gemeente op een door God ingegeven manier te dienen en haar rein voor Christus te stellen.

| 3 | Maar ik vrees dat wellicht, zoals de slang Eva verleidde door haar sluwheid, uw gedachten bedorven en afgeweken zijn van de eenvoudigheid en de reinheid jegens Christus.

Christus op de eerste plaats in ons leven houden, kan heel moeilijk zijn.

| 4 | Want als degene die komt een andere Jezus predikt die wij niet gepredikt hebben, of als u een andersoortige geest ontvangt die u niet hebt ontvangen, of een andersoortig evangelie dat u niet hebt aangenomen, dan zou u het heel goed verdragen.

Paulus duidt er op dat de slang ook de bruid van Jezus wil misleiden door Gods woorden te verdraaien. Wat Korinthe dan gelooft is niet meer het evangelie, maar de leugens van kwade geesten.

| 5 | Want ik vind dat ik in niets heb achtergestaan bij de uitnemendste apostelen.

| 6 | Maar al ben ik ook een 'onkundige' in het spreken, in de kennis ben ik het toch niet; maar in elk opzicht hebben wij die in alle dingen onder u openbaar gemaakt.

Bij alles wat geleerd wordt, moeten we goed onthouden, dat de inhoud veel belangrijker is dan de presentatie.

- | 7 | **Of heb ik zonde gedaan door mijzelf te vernederen, opdat u verhoogd wordt, omdat ik u het evangelie van God om niet verkondigd heb?**
Een goede spreker zou een groot bedrag vragen, een redelijk goede zou iets goedkoper zijn en een weinig begaafd spreker zou gratis spreken.
- | 8 | **Andere gemeenten heb ik beroofd door vergoeding aan te nemen om u te dienen. En toen ik bij u was en gebrek had, ben ik niemand tot last geweest**
Dit is vooral aan de orde tijdens de zogenaamde derde zendingsreis.
- | 9 | **(want in mijn gebrek voorzagen de broeders die van Macedonië kwamen); en ik heb mijzelf in elk opzicht ervoor gewacht u te belasten, en zal mij ervoor wachten.**
- | 10 | **De waarheid van Christus is in mij, dat deze roem in mij niet zal worden verhinderd in de streken van Achaje.**
- | 11 | **Waarom? Omdat ik u niet liefheb? God weet het.**
- | 12 | **Maar wat ik doe, zal ik ook doen, om aan hen die een aanleiding willen, de aanleiding af te snijden, opdat zij in dat waarin zij roemen, bevonden worden evenals wij.**
- | 13 | **Want zulke mensen zijn valse apostelen, bedrieglijke arbeiders, die zich voordoen als apostelen van Christus.**
- | 14 | **En geen wonder, want de satan zelf doet zich voor als een engel van het licht.**
Laat je niet bedriegen door de buitenkant. Satan staat vaak achter je met de Bijbel in de hand. In een Joodse bron vermomde satan zich als een engel voor de verleiding van Eva. In schapenvacht kwam hij bij haar.
- | 15 | **Het is dus niets bijzonders als ook zijn dienaars zich voordoen als dienaars van de gerechtigheid; hun einde zal zijn naar hun werken.**
Denk maar eens aan de schriftgeleerden die zich voordeden als dienaren van God, maar wel de Heer Jezus en zijn gemeente vervolgden.
- | 16 | **Nogmaals zeg ik: Laat niemand menen dat ik onwijs ben; of anders, neemt mij aan zelfs als een onwijze, opdat ook ik een beetje mag roemen.**

- | 17 |** Wat ik spreek, spreek ik niet naar de Heer, maar als in onwijsheid, in dit vertrouwen te mogen roemen.
- | 18 |** Omdat velen naar het vlees roemen, zal ook ik roemen.
- | 19 |** U verdraagt immers graag de onwijzen, daar u wijs bent.
- | 20 |** Want u verdraagt het, als iemand u in slavernij brengt, als iemand u opeet, als iemand van u neemt, als iemand zich verheft, als iemand u in het gezicht slaat.

12.3 Paulus' roemen in dwaasheid (11:21-33)

(21) Ik zeg dit naar oneer, alsof wij zwak zijn geweest. Maar wat iemand ook aandurft (ik spreek in onwijsheid), durf ik ook aan. (22) Zijn zij Hebreëen? Ik ook. Zijn zij Israëlieten? Ik ook. Zijn zij Abrahams nageslacht? Ik ook. (23) Zijn zij dienaars van Christus? Ik spreek als een onzinnige ik bovenmate. In arbeid zeer overvloedig, in gevangenissen zeer overvloedig, in slagen bovenmatig veel, dikwijls in doodsgerevaren. (24) Van de Joden heb ik vijfmaal veertig slagen min een ontvangen, (25) driemaal ben ik met roeden geslagen, eenmaal ben ik gestenigd, driemaal heb ik schipbreuk geleden, een nacht en dag heb ik in volle zee doorgebracht. (26) Dikwijls op reis, in gevaren van rivieren, in gevaren van rovers, in gevaren door volksgenoten, in gevaren door de volken, in gevaren in de stad, in gevaren in de woestijn, in gevaren op zee, in gevaren onder valse broeders; (27) in arbeid en moeite, in waken dikwijls, in honger en dorst, in vasten dikwijls, in koude en naaktheid; (28) behalve wat van buiten komt, overvalt mij dagelijks de bezorgdheid over al de gemeenten. (29) Wie is zwak, en ik ben niet zwak? Wie vindt aanleiding tot vallen, en ik brand niet? (30) Moet er geroemd worden, dan zal ik roemen in wat mijn zwakheid betreft. (31) De God en Vader van de Heer Jezus, Hij die gezegend is tot in eeuwigheid, weet dat ik niet lieg. (32) In Damascus bewaakte de stadhouder van koning Aretas de stad van de Damascenen om mij te vangen; (33) en door een venster werd ik in een mand door de muur neergelaten en ontkwam aan zijn handen.

-
- | 21 |** Ik zeg dit naar oneer, alsof wij zwak zijn geweest. Maar wat iemand ook aandurft (ik spreek in onwijsheid), durf ik ook aan.
- | 22 |** Zijn zij Hebreëen? Ik ook. Zijn zij Israëlieten? Ik ook. Zijn zij Abrahams nageslacht? Ik ook.

| 23 | Zijn zij dienaars van Christus? Ik spreek als een onzinnige ik bovenmate. In arbeid zeer overvloedig, in gevangenissen zeer overvloedig, in slagen bovenmatig veel, dikwijls in doodsgerevaren.

Paulus schreef deze brief tijdens zijn derde zendingsreis (Hd18:23-21:17). Hij zou later nog meer vernederingen en beproevingen meemaken voor de zaak van Christus (Hd21:30-33; 22:24-30).

| 24 | Van de Joden heb ik vijfmaal veertig slagen min een ontvangen,

Paulus' vermelding van de 'veertig-min-één slagen' verduidelijkt dat het om een legaal rabbijns strafrecht gaat.

Geseling

In het Nieuwe Testament is er meerdere keren sprake van een geseling. Dat gebeurt zowel door de joden als door de Romeinen. Het meest bekende hierbij is de geseling van de Heer Jezus. Dat vonnis zouden ook de meeste apostelen meemaken. De Romeinen kenden verschillende geselingen.

De flagellum

Het meeste bekende was de geseling met de *flagellum*. Dit martelinstrument bestond uit leren banden waaraan scherpe stukken materiaal, zoals botje of metaal, waren bevestigd. Wie gegeseld werd met de *flagellum* besepte dat hij zou sterven of voor zijn hele leven een kreupele zou zijn.³ In Hd22:24 geeft de Romeinse hoofdman zijn soldaten de opdracht om Paulus met de *flagellum* te geselen. Dit wordt net voorkomen doordat de apostel zich beroept op zijn Romeinse burgerschap.

Veertig-min-één-slagen

In 2Ko11:24 schrijft Paulus erover dat hij vijf keer door de joden geseld is met 'veertig-min-één slagen'. Bij deze geseling gaat het om een legaal rabbijns strafrecht. Veel veroordeelden stierven bij deze foltering. Tijdens de geseling werd er zelfs voor hen Dt28:58-59 en Ps78:38 voorgelezen. Nadat de bestraffing voorbij was, mocht de gegeselde niet meer uitgescholden worden en diende hij behandeld te worden als een broer.

| 25 | driemaal ben ik met roeden geslagen, eenmaal ben ik gestenigd, driemaal heb ik schipbreuk geleden, een nacht en dag heb ik in volle zee doorgebracht.

Hier vertelt de apostel Paulus, dat hij eens gestenigd is. Deze steniging gebeurde in Lystra (Hd14:19).⁴ Dat de apostel zich vijf keer door de joden

³ Bruce, 1988:420.

⁴ Ibid., 279.

en drie keer door de plaatselijke machthebbers liet geselen, lijkt in tegenspraak met het burgerrecht dat hem van vernederende straffen vrijwaarde (vgl. Hd16:37).

| 26 | Dikwijls op reis, in gevaren van rivieren, in gevaren van rovers, in gevaren door volksgenoten, in gevaren door de volken, in gevaren in de stad, in gevaren in de woestijn, in gevaren op zee, in gevaren onder valse broeders;

Als Paulus deze brief schrijft, heeft hij al ten minste acht of negen reizen gemaakt. Als hij heden verschillende gevaren van rovers en rivieren genoemd denkt hij stellig aan de reis van Perge naar Antiochië. In die streek heeft men inscripties gevonden die vaak spreken van mensen die in een bergstroom omkwamen of door rovers gedood werden.⁵ Paulus had ontzettend veel gereisd, zijn eerste zendingsreis was meer dan duizend kilometer lang geweest, de tweede zendingsreis meer dan veertienhonderd kilometer en de derde meer dan zeventienhonderd kilometer!

| 27 | in arbeid en moeite, in waken dikwijls, in honger en dorst, in vasten dikwijls, in koude en naaktheid;

| 28 | behalve wat van buiten komt, overvalt mij dagelijks de bezorgdheid over al de gemeenten.

| 29 | Wie is zwak, en ik ben niet zwak? Wie vindt aanleiding tot vallen, en ik brand niet?

| 30 | Moet er geroemd worden, dan zal ik roemen in wat mijn zwakheid betreft.

| 31 | De God en Vader van de Heer Jezus, Hij die gezegend is tot in eeuwigheid, weet dat ik niet lieg.

| 32 | In Damascus bewaakte de stadhouder van koning Aretas de stad van de Damascenen om mij te vangen;

De vermelding van stadhouder Aretas wijst er op dat het Arabië (Gl1:17; 4:25), waar Paulus op wijst het Nabateënrijk was. Dat strekte zich uit tot Damascus. Er zijn munten uit Damascus tussen 34-62nC gemaakt met het beeld van de Romeinse keizer.

⁵ A. van der Hoeven, *De Karakteristiek van de vier Evangelien*, (Baarn: Bosch & Keuning, 1951), 43.

De koning die door het optreden van Paulus geprikkeld raakte, was Aretas IV Philodemos. Hij regeerde van 8vC tot 39nC over Nabatea. In die tijd vluchtte Paulus uit Damascurs.⁶ Zijn opvolger Malichos II kwam ergens in het najaar van 37nC tot voorjaar van 40nC (vgl Hd9:22-25).⁷

| 33 | en door een venster werd ik in een mand door de muur neergelaten en ontkwam aan zijn handen.

12.4 Hemelse en satanische ervaringen (12:1-10)

(1) Er moet geroemd worden; het is wel niet nuttig voor mij, maar ik zal komen tot gezichten en openbaringen van de Heer. (2) Ik weet van een mens in Christus, veertien jaren geleden, (of het was in het lichaam, weet ik niet, of buiten het lichaam, weet ik niet, God weet het) zo iemand, die werd opgenomen tot in de derde hemel. (3) En ik weet van zo'n mens (of het was in het lichaam of zonder het lichaam, weet ik niet, God weet het) (4) dat hij werd opgenomen in het paradijs en onuitsprekelijke woorden hoorde, die het een mens niet geoorloofd is te spreken. (5) Over zo iemand zal ik roemen; maar over mijzelf zal ik niet roemen, tenzij in mijn zwakheden. (6) Want als ik zal willen roemen, zal ik niet onwijs zijn, want ik zal de waarheid zeggen; maar ik onthoud mij ervan, opdat niemand hoger van mij denkt dan wat hij van mij ziet of van mij hoort. (7) en opdat ik mij door de uitnemendheid van de openbaringen niet verhef, is mij een doorn in het vlees gegeven, een engel van satan, om mij met vuisten te slaan, opdat ik mij niet verhef. (8) Hierover heb ik de Heer driemaal gebeden dat hij van mij zou wijken; (9) en Hij zei tot mij: 'Mijn genade is u genoeg; want de kracht wordt in zwakheid volbracht.' Heel graag zal ik dus veeleer roemen in mijn zwakheden, opdat de kracht van Christus op mij woont. (10) Daarom heb ik een welgevallen in zwakheden, in smaadheden, in noden, in vervolgingen en benauwdheden voor Christus; want wanneer ik zwak ben, dan ben ik sterk.

Uitleggers zien dit gedeelte als de climax van Paulus' verdediging in 2 Korinthe 10:1-13:10.⁸ De apostel getuigt er tegelijk over een hemelse openbaring en een helse strijd tegen een engel van satan.

| 1 | Er moet geroemd worden; het is wel niet nuttig voor mij, maar ik zal komen tot gezichten en openbaringen van de Heer.

6 Ogg, 1968:16.

7 van Bruggen, 2003:250.

8 Powers, 2001:90-91; Hughes, 1979:447.

In zijn brieven spreekt Paulus weinig over visioenen en openbaringen die hij kreeg. Het gaat hem niet om de beleving daarvan.⁹ Centraal staat de vraag hoe de inhoud die hij van God ontving tot nut kan zijn voor de gemeente. Tegenover de valse apostelen in Korinthe moet Paulus anders optreden. In zijn weerlegging van hun roemvolle argumenten wil hij zich niet laten afdoen. Om wille daarvan getuigt hij in de volgende verzen uitvoeriger van een visioen of openbaring die hij ontving.

| 2 | Ik weet van een mens in Christus, veertien jaren geleden, (of het was in het lichaam, weet ik niet, of buiten het lichaam, weet ik niet, God weet het) zo iemand, die werd opgenomen tot in de derde hemel.

Geheimzinnig spreekt de apostel over een vreemd voorval dat iemand die hij kent beleefde. Hoewel hij drie jaar in Korinthe had gewoond, had hij de gemeente hierover nog niets gezegd. De meeste uitleggers denken dat de apostel met de uitdrukking ‘een mens’ op zichzelf wijst.¹⁰ Het voorval gebeurde veertien jaar voordat hij deze brief schreef (41–42nC). Dat was zes tot negen jaar na Paulus’ bekering.

De geheimzinnige ‘mens in Christus’ werd opgenomen tot in de derde hemel. Deze drie gebieden herinneren aan de driedeling in de tabernakel en tempel (voorhof, heilige, Allerheiligst), de driedeling in Genesis 1 (aarde, Eden, hof) of de uitdrukking ‘de hemel en de hemel der hemelen’ (1Kn8:27; 2Kr2:6; 6:18; Ne9:6; Ps68:33; 148:4).¹¹ Hoewel de joodse traditie ook een vijf- en zevending kent als het gaat om zogenaamde troonvisioenen, is vooral de driedeling gekend.¹² Doordat Paulus in vers 4 de derde hemel met het paradijs verbindt, lijkt deze de hoogste plaats te zijn en te vergelijken met het Allerheiligste op aarde.

| 3 | En ik weet van zo’n mens (of het was in het lichaam of zonder het lichaam, weet ik niet, God weet het)

| 4 | dat hij werd opgenomen in het paradijs en onuitsprekelijke woorden hoorde, die het een mens niet geoorloofd is te spreken.

In het paradijs hoorde deze persoon woorden die niet mogen worden uitgesproken.¹³ Dit paradijs is verbonden met de hof van Eden als

⁹ Furnish, 1984:543.

¹⁰ Hood, 2011:358.

¹¹ Pseudo-Henoch, 1994:14; Pennington, 2017:99–161; Morray-Jones, 1993a:200–208.

¹² Morray-Jones, 1993a:277–278.

¹³ Zie voor inzichten over het paradijs in andere tradities: Barclay, 1973:240; Wendland, 1954:221.

prototype van Jahwehs hemelse woonplaats.¹⁴ Het is de hemelse plaats waar Jahweh woont, de hemelse hof van Eden.¹⁵ Het specifieke inzicht dat de persoon in het paradijs kreeg, mocht niet worden gedeeld. Er liet zich enkel in algemene termen over spreken.

Zo wordt gesteld dat zoals Adam met God in het paradijs wandelde, Christus nu als laatste Adam met God in het hemelse paradijs wandelt. In de Bijbel komen we die gedachte echter niet tegen. We vernemen wel dat Christus aan de rechterhand van de Vader zit (vgl. 2Ko5:8; Ef1:20-21). Het is daarom mogelijk dat het hemelse paradijs toonde wat God in petto heeft voor zijn nieuwe schepping. De toekomstige hemel en aarde vindt haar oorsprong namelijk in de hemel. Daar bevindt zich quasi het origineel (vgl. Hb8:1-6). Deze nieuwe schepping krijgt in de gemeente al een eerste zichtbaarheid. In Christus is zij namelijk een nieuwe schepping (2Ko5:17). Het hemelse visioen is dan zowel ecclesiologisch als eschatologisch.

| 5 | Over zo iemand zal ik roemen; maar over mijzelf zal ik niet roemen, tenzij in mijn zwakheden.

| 6 | Want als ik zal willen roemen, zal ik niet onwijs zijn, want ik zal de waarheid zeggen; maar ik onthoud mij ervan, opdat niemand hoger van mij denkt dan wat hij van mij ziet of van mij hoort.

| 7 | en opdat ik mij door de uitnemendheid van de openbaringen niet verhef, is mij een doorn in het vlees gegeven, een engel van satan, om mij met vuisten te slaan, opdat ik mij niet verhef.

Om zich niet te verheffen en te roemen over zijn inzichten, ontving Paulus een onaangename doorn *in* of *voor* het vlees. Een ‘doorn’ (σκόλοψ) was in het klassieke Grieks een spitse paal waarop vijandelijke hoofden werden geprikt of waarmee omheiningen werden gemaakt.¹⁶ Later kreeg de term de betekenis ‘splinter’ of ‘doorn’.¹⁷ Linda Belleville merkt verder op dat ‘doorn in het vlees’ een Griekse uitdrukking was voor intense pijn.¹⁸ Er zijn echter geen bronnen gevonden die dit ondersteunen.¹⁹ Wel handhaaft de Griekse vertaling van het OT de doorn (σκόλοψ) als een

14 Philo of Alexandria, 2005b:1.66; Beale, 2004:294–299; Morray-Jones, 1993a:201–204; Levenson, 1984:275–298.

15 Stordalen, 2000:307–312; Morray-Jones, 1993a:201–208.

16 Delling, 1964:411; Homerus, 2016a:18.177; 2016b:7.45; Herodotus, 1983:9.97.

17 Delling, 1964:411–412; *ibid.*; Moulton and Milligan, 1930:578–588.

18 Belleville, 1996:306.

19 Abernathy, 2001:71n3; Vgl. Delling, 1964:409–413.

symbool voor de Kanaänieten, die Israël het leven zuur maken (LXX: Nm33:55; Jz23:13; Ez28:24).

Vervolgens omschrijft de apostel zijn kwaal als ‘een engel van satan’. Het kan dan om een letterlijke engel gaan die Paulus met vuisten slaat.²⁰ Eerder in de brief was er al sprake van satan (2:11), van zijn tactieken (11:14) en handlangers (vs15; vgl. Mt25:4; Op12:7,9). Satan is het die Gods dienaren aanvalt en hen het leven verzwaard.²¹

Anderen zien de ‘engel van satan’ en het ‘met vuisten slaan’ evenals ‘doorn in het vlees’ metaforisch. Dat maakt de tekst dan bijzonder geheimzinnig. Die onduidelijkheid wordt nog groter als we vanuit de context beseffen dat de Korinthiërs evenmin op de hoogte waren van Paulus’ doorn. Paulus gaf hen belangrijke nieuwe informatie door waarvoor hij zich niet schaamde (vgl. 6:11).²² Doordat het NT ook elders nergens over deze ‘doorn’ spreekt, ontstonden er met de tijd verschillende hypothesen over de identiteit hiervan:

A Paulus leed aan een specifieke ziekte²³

1. Oogproblemen: Paulus was blind (Hd9:9), sprak over een oogdonatie (Gl4:15) en over grote letters waarmee hij schreef (6:11).²⁴ Vanuit zijn intensieve studies gingen zijn ogen achteruit. – Maar (1) Galaten 4:15 en 6:11 gaan niet over een oogziekte;²⁵ en (2) openen daar deuren, terwijl ze in 2Ko12 een hindernis zijn.²⁶
2. Epilepsie.²⁷ Dit kon veroorzaakt zijn door de stenigingen die de apostel meemaakte (2Ko11:23-25). Ook was dit hetgeen waardoor de Galaten hem verfoeiden (Gl4:13). – De vele reizen die Paulus doet, laat deze duiding moeilijk toe.²⁸ Ook laat Gl4:13 zich op een andere manier duiden.²⁹

20 Abernathy, 2001:69–79.

21 Zie bijv. in het leven van Jozef: [Anoniem], 1985:Benjamin 3:3.

22 Contra: Smith, 1959:409–416.

23 Bauer et al., 2000:441b, 743b, 756c; Thomas, 1996:45–47; Fee, 1994:352–353; Moo, 1988:201; Black, 1984:146; Bruce, 1981:155; Bultmann, 1976:116. 224; Schmidt, 1972:820; Dodd, 1967:68; 1969:245.

24 Merrins, 1907:661–692; Hanson, 1967:87; Nisbet, 1969:126; Leary, 1992:520–522.

25 Hausoul, 2020b.

26 Scharfenberg, 2005:480.

27 Howard, 2001:250; Lightfoot, 1989:186–191; Wrede, 1962:22–23; Donley, 1944:358–360.

28 Thrall, 2000:816–817; Wendland, 1954:224.

29 Hausoul, 2020b.

3. Malaria.³⁰ Deze ziekte kreeg de apostel tijdens zijn reizen langs de Middellandse zee. Dit bracht pijnlijke steken met zich mee, waaraan het beeld van de doorn herinnert.
4. Andere ziektes: Hoofdpijn, veroorzaakt doordat een demon zijn horens in Paulus' hoofd duwde,³¹ depressiviteit,³² koliekpijn³³, spraakgebrek³⁴. – 'Doorn' heeft nergens in het joodse denken de betekenis van ziekte.³⁵

B Paulus leed onder specifieke zonden

1. Seksuele verlangens.³⁶ – Deze uitleg ontstond vanuit het leven in de kloosterorden en was gebaseerd op de Latijnse vertaling van 'doorn in het vlees' met *stimulus carnis* (Vg). – Paulus' 1Ko7:7-9 staat hiermee in spanning.
2. Trots.³⁷ – De doorn moet Paulus echter juist tegenhouden om trots te worden.
3. Woedeuitbarstingen.³⁸ Waarbij ook specifiek te denken is aan Paulus' boosheid over de joden die het evangelie afwijzen.³⁹
4. Onwaardigheid vanwege zijn vroegere wandel tegen de christenen.⁴⁰ – Het is vreemd dat dit dan niet meteen met zijn bekering opduikt. Tevens dienen we ons de vraag te stellen of dit nog een rol na zijn groeiende inzicht in de genade Gods speelde? Dit blijkt nergens elders tot uiting te komen bij de apostel (vgl. 1Ko15:29; Gl1:23).

C Paulus leed onder de fysieke vervolgingen (2Ko12:10).

1. Het gaat om de valse boden (mogelijk enkel in Korinthe) die in relatie met satan staan en ook elders in 2 Korinthe worden genoemd (2Ko11:13-15; 12:7-10; vgl. 1Ko4:11).⁴¹ Elders

30 Twelftree, 2015:204; Thrall, 2000:817–818; Wilkinson, 1998:223–225; Barclay, 1973:243; Prümm, 1967:664–665; Allo, 1937:311; Ramsay, 1920:94–97.

31 Tertullianus, 1959:§8; 2016:V.7; Thrall, 2000:818; Heckel, 1993; Tasker, 1958:176; Mullins, 1957:299–203; Johnson, 1928:428–429.

32 Lietzmann, 1969:219.

33 Kling, 1861:393–394.

34 Barrett, 1993:315; Mangan, 1943:68–72; Clarke, 1929:136–140.

35 Strack und Billerbeck, 2009:III:534; Bultmann, 1976:227.

36 a Lapide, 1854:503–504; Bengel, 1742:II:291.

37 Calvin, 2007.

38 Holmes-Gore, 1936:111–112.

39 Menoud, 1953:163–171.

40 Luther, 1967:24.7; Schlatter, 1934:667; Vgl. Schneider, 1996:1816.

41 Chrysostomos, 1889:§26; Hood, 2011:368; Scharfenberg, 2005:247, 478; Augustine, 2003; Murphy-O'Connor, 1998:321–322; Barnett, 1997:570; Murphy-O'Connor, 1991:321–322; Kleinknecht, 1984:293; Barré, 1980:225–227; Binder, 1976:10–11; Thierry, 1962:309; Bieder, 1961:332; Andriessen, 1959:462468; Mullins, 1957:301–303; Wood,

verwijst ἄγγελος namelijk telkens naar een persoon of hemelwezen. – Nadeel hierbij is (1) dat Paulus niet pas vanaf 41-42nC tegenstand kreeg, (2) dat hij zijn tegenstanders nergens ‘een engel van satan’ noemt (vgl. 11:14-15), en (3) dat hij zelf schrijft dat vervolging bij het christen-zijn hoort.

2. Paulus lijdt aan verwondingen van de vervolging (Gl6:17). – Toch kenmerkt 2Ko en Hd Paulus als een man met een grote fysieke kracht.⁴²
3. Paulus doelt op de Korinthiërs.⁴³ – Zijn betoog is dan wel heel cryptisch geschreven en past ook niet bij het gegeven dat dit veertien jaar geleden begon.

D Paulus werd door een fysieke engel van satan aangevallen.⁴⁴

1. Het gaat dan om een demon die de apostel rechtstreeks of zichtbaar via mensen fysiek pijnigde (NBV; vgl. 1Ko4:11; 2Ko12:10).⁴⁵ Paulus smeekt God daarom ‘dat hij van mij zou wijken’ (2Ko12:8). Dit spreken over een ‘hij’ past bij een persoon, zoals een hemelwezen en wordt niet gebruikt voor bijvoorbeeld zaken zoals een ziekte.⁴⁶ De vervolging die Paulus vanaf zijn bekering kende, zou dan geïntensiveerd zijn vanaf 41-42nC door deze ‘engel van satan’. De uitdrukking ‘doorn in het vlees’ krijgt daarmee een parallel met Kolosse 1:24, waar de apostel eveneens spreekt over uiterlijke pijnigingen.

Deze lange lijst zorgde er voor dat uitleggers dikwijls geen standpunt meer innamen over wat de doorn was. De identiteit van de doorn was een eeuwig mysterie en onoplosbaar gegeven.⁴⁷ Dat klonk bescheiden, maar ook te gemakkelijk. Doordat de apostel de doorn aanduidt als ‘een engel van satan’, in vers 8 erover spreekt dat hij de Heer vroeg om een ‘hij’ van hem ‘te laten wijken’ en in vers 10 spreekt over noden en verdrukkingen moeten we bij de doorn in het vlees denken aan fysieke aanvallen van een

1925:50–51; Bachmann, 1909:399.

42 Tasker, 1958:175.

43 McCant, 1988:550–572.

44 Powers, 2001:92–93; Abernathy, 2001:74; McCant, 1988:566–567; Krimmer, 1987:243; Price, 1980:33–40; Tasker, 1958:175; Mullins, 1957:301.

45 Abernathy, 2001:74,77.

46 Martin, 2014:611; Hughes, 1979:449n139.

47 Grudem, 2000:1068n36; Garland, 1999:521; Danker, 1989:193; Martin, 2014:605; Bruce, 1980:248; Bultmann, 1976:227.

hemelwezen. Deze geestelijke strijd na bijzondere visioenen vinden we ook terug in het joodse werk *Hemelvaart van Jesaja*. Daarin bezoekt Jesaja de hemel en wordt hij vervolgens door kwade machten aangevallen.⁴⁸

We beseffen dat het liberalisme dit soort aanvallen gemakkelijk als mythe wilde typeren. Bevrijding van demonie was volgens hen genezing van een psychische ziekte. De invloed van dit liberalisme zorgde er voor dat de doorn vooral geïdentificeerd werd als ziekte en de last daarvan zo was ‘alsof een dienaar van satan’ de apostel sloeg (BGT; vgl. WV). In de Bijbel worden demonie en ziekte echter van elkaar onderscheiden. Daarnaast zou dit dan de enige keer zijn dat de apostel een ziekte met satan verbindt.

Deze satanische aanvallen die hij meemaakte, staan in contrast met de goddelijke openbaringen die hij ontving (2Ko12:1). Daar gaat het de apostel om in zijn schrijven. De combinatie toont de Korinthiërs dat hemelse openbaringen en fysiek lijden op aarde elkaar niet uitsluiten. De apostel is niet van minder waarde, omdat hij fysiek lijdt. Het lijden dat hij meemaakt, weerhoudt God er niet van hem hemelse openbaringen te schenken. De combinatie tussen de beiden zorgt er juist voor dat de apostel zich niet verheft en hoogmoedig wordt. Dat is wellicht juist wat er wel bij de tegenstanders van de apostel gebeurt. Zij pogen over hun openbaringen en verheffen zich boven de apostelen die fysiek lijden, alsof deze een verkeerde relatie met God hebben. Paulus laat zien dat juist in zijn leven lijden met Christus en heerlijke openbaringen ontvangen bij elkaar horen. Doordat de ‘doorn in het vlees’ zelfs een positief resultaat heeft in het leven van de apostel, stellen uitleggers dat God de afzender van de doorn in het vlees is.⁴⁹ De satan zou de apostel immers niet helpen om hoogmoed te vermijden.⁵⁰ Deels is die logica te begrijpen. Anderzijds zorgt de ‘doorn in het vlees’ er ook voor dat de apostel in diskrediet kan worden gebracht. Paulus dreigt er zijn geloofwaardigheid door te verliezen bij de Korinthiërs. Sommige uitleggers kiezen er daarom voor om liever te spreken dat de doorn een satanische zaak is die door God ten goede wordt gebruikt.⁵¹ God misbruikt dan het kwaad ten goede.

| 8 | Hierover heb ik de Heer driemaal gebeden dat hij van mij zou wijken;

48 Morray-Jones, 1993b:273, 281–283; Tabor, 1986:87–88; Vgl. Young, 1988:76.

49 Barnett, 1997:178; Thomas, 1996:44, 52; Thrall, 2000:178; Danker, 1989:193; Martin, 2014:606; Furnish, 1984:528; Bruce, 1980:248; Bultmann, 1976:225; Deissmann, 1927:158; Plummer, 1915:348.

50 Thomas, 1996:42.

51 Smith, 1959:411–413.

Hoewel Paulus begreep dat vervolgingen bij zijn leven zouden horen, vroeg hij de Heer om de verlossing van de engel die hem met vuisten sloeg en aanviel. Gebed was de gepaste reactie op deze duivelse situatie. Drie keer bad de apostel dat Jezus hem van de doorn verlost. Het getal drie kan hierbij worden opgevat als een joodse uitdrukking die impliceert dat de apostel tot God bad, totdat hij antwoord kreeg.⁵²

De apostel volgde hierin het voorbeeld van de vele heiligen in de vroegere tijden. Sommige uitleggers verbinden dit drie keer bidden van Paulus met het drie keer bidden van Jezus in de hof van Gethsemane.⁵³ Die verbinding is bijzonder, aangezien beide situaties om een geestelijke strijd gaan.

| 9 | en Hij zei tot mij: ‘Mijn genade is u genoeg; want de kracht wordt in zwakheid volbracht.’ Heel graag zal ik dus veeleer roemen in mijn zwakheden, opdat de kracht van Christus op mij woont.

De apostel ontving een antwoord op zijn gebed. Er klinkt daarom geen ‘maar’ aan het begin van dit vers, maar een ‘en’.⁵⁴ Dit antwoord bevatte een verklaring die luidde dat de genade van Jezus Christus voor de apostel genoeg was. Zijn kracht wordt in zwakheid volbracht. Paulus beseft daarmee hoe veel hij voor Jezus Christus in zijn strijd voor het evangelie mocht lijden (vgl. Hd9).

In plaats van ‘zwakheid’ (ἀσθένεια) is het ook mogelijk bij dit woord te denken aan ‘ziekte’. Nu kan ἀσθένεια inderdaad ook op ziekte wijzen, maar in deze brief heeft het nergens deze betekenis (vgl. 2Ko11:21,29-30; 13:3-4,9). Vanuit Paulus’ identificatie van de doorn met ‘een engel van satan’ (12:7), ligt het voor de hand te denken aan ‘zwakheid’.⁵⁵ Tegenover de valse apostelen die spreken van een overwinningsleven met Christus, plaatst de apostel zijn getuigenis van het lijden in zwakheid met Christus.

| 10 | Daarom heb ik een welgevallen in zwakheden, in smaadheden, in noden, in vervolgingen en benauwdheden voor Christus; want wanneer ik zwak ben, dan ben ik sterk.

Gods genade is voor Paulus genoeg. Daarom heeft hij een behagen in zwakheid (gebreken), mishandelingen (beledigingen, slechte behandeling),

⁵² Chrysostomos, 1889:26; Calvin, 1996.

⁵³ Zie uitvoerig: McCant, 1988:571; Vgl. Thomas, 1996:48; Barnett, 1997:178; Talbert, 1987:125; Hughes, 1979:449; Allo, 1937:312.

⁵⁴ Twelftree, 2015:204.

⁵⁵ Scharfenberg, 2005:471; Bultmann, 1976:229.

in noden (beproevingen en ontberingen), in vervolgingen (marteling), in benauwdheden (moeilijkheden).

Het lijden dat de apostel meemaakt, blijft bij hem niet ongenoemd en wordt niet afgezwakt. Elke moreel-pedagogische of teleologische duiding van het lijden en elke verheerlijking van het lijden ontbreekt.⁵⁶

12.5 Paulus' verdediging (12:11-21)

(11) Ik ben onwijs geworden; u hebt mij genoodzaakt; want ik behoorde door u aanbevolen te worden; want ik heb in niets bij de uitnemendste apostelen achtergestaan, ook al ben ik niets.

(12) De tekenen van de apostel zijn onder u met alle volharding verricht, door tekenen, wonderen en krachten. (13) Want wat is er, waarin u achtergesteld bent bij de overige gemeenten, dan alleen hierin dat ikzelf u niet tot last ben geweest? Vergeeft mij dit onrecht!

(14) Zie, ik sta gereed deze derde keer naar u toe te komen, en ik zal u niet tot last zijn, want ik zoek niet het uwe, maar u. Want niet de kinderen behoren schatten te verzamelen voor de ouders, maar de ouders voor de kinderen. (15) En ik zal heel graag alles ten koste leggen en voor uw zielen ten koste gelegd worden, al zou ik ook minder geliefd worden, naarmate ik u overvloediger liefheb. (16) Maar het zij zo, ik heb u niet bezwaard; maar omdat ik 'sluw' ben, heb ik u met list gevangen. (17) Heb ik soms mijn voordeel van u gezocht door iemand van hen die ik naar u toe gezonden heb? (18) Ik heb Titus aangespoord en de broeder met hem gezonden. Heeft Titus soms zijn voordeel van u gezocht? Hebben wij niet in dezelfde geest gewandeld, niet in dezelfde voetstappen? (19) Reeds lang meent u dat wij ons bij u verdedigen. Wij spreken tegenover God in Christus, en alles, geliefden, tot uw opbouwning. (20) Want ik vrees dat, als ik kom, ik u niet zo vind als ik wens en ik door u zo gevonden word als u niet wenst; dat er twist, jaloesheid, toorn, partijzucht, kwaadsprekerijen, lasteringen, verwaandheden, verwarringen zijn; (21) dat, als ik weerkom, mijn God mij wat u betreft zal vernederen en ik zal treuren over velen van hen die vroeger hebben gezondigd en nog geen berouw hebben over de onreinheid, hoererij en losbandigheid die zij hebben bedreven.

| 11 | Ik ben onwijs geworden; u hebt mij genoodzaakt; want ik behoorde door u aanbevolen te worden; want ik heb in niets bij de uitnemendste apostelen achtergestaan, ook al ben ik niets.

| 12 | De tekenen van de apostel zijn onder u met alle volharding verricht, door tekenen, wonderen en krachten.

Paulus wijst vervolgens in zijn verdediging op de tekenen, wonderen en krachten die hij in Korinthe verrichtte. Zij tonen aan dat de apostel niet lager dan de apostelen van Korinthe staat. Daarom schrijft de apostel in het vorige vers: 'ik doe toch echt niet onder voor die geweldige apostelen' (vs11). Het is hierbij mogelijk het Grieks zo op te vatten dat de wonderen die Paulus doet uniek zijn: zij plaatsen hem in contrast met de apostelen in Korinthe die geen wonderen doen.⁵⁷ Een andere mogelijkheid is om het Grieks op te vatten als een vereiste voor het apostelschap: het bewijs dat Paulus een apostel is, blijkt uit de tekenen, wonderen en krachten die hij doet. Uitleggers denken dat dit de vereisten zijn die door de apostelen in Korinthe zijn bepaald (vgl. 2Ko13:3).⁵⁸ Met deze woorden wil de apostel daarom niet de tekenen en wonderen tot de apostelen beperken of als vereisten daarvan zien. Om de wonderen te beperken tot de apostelen, is een andere grammaticale structuur noodzakelijk.⁵⁹ Nergens elders in het NT vinden we zulk een mogelijke beperking van wonderen, tekenen en krachten tot de apostolische bediening. Het zijn kenmerken van Jezus' volgelingen waartoe ook mensen als Stefanus, Filippus en Ananias, behoren (Hd6:8; 8:6,13; 9:10-18; 14:3; 15:12) of de (tweeën)zeventig discipelen die Jezus uitzond (Lc10:1,9,17). God Geest schenkt de gaven van genezing en wonderen aan de gemeenteleden en niet enkel aan apostelen (1Ko12:7-10; Gl3:5). Ook erkent Paulus elders dat de man van de wetteloosheid tekenen en wonderen zal doen (2Ts2:9; vgl. Mc13:22).⁶⁰ Daarbij noemt de apostel de tekenen en wonderen ook elders niet als vereisten voor een apostel. In 2 Korinthe gelden voor Paulus, als bewijs van het ware apostelschap, veeleer de vervolgingen en het lijden dat hij meemaakt (4:7-15; 6:4-10) en de inhoud van zijn verkondiging (5:18-21).

Aan welke wonderen de apostel in dit vers precies denkt, blijft verder onbekend. In Handelingen 18 lezen we dat de apostel achttien maanden in Korinthe was (vs1-18). Wonderen, tekenen en krachten worden er echter niet genoemd. Bij de opsomming die Paulus in 2 Korinthe 12:12 geeft is er onder andere gedacht aan gezangen en bevrijdingen.⁶¹ Dat is mogelijk, maar in tegenstelling tot Korinthiërs loopt Paulus hiermee niet te koop. Hij schrijft zelfs zodanig dat niet hijzelf als persoon, die wonderen

57 Barrett, 1993:320; Conybeare and Howson, 1992:462; de Boer, 1981:237; Robertson, 1934:1151.

58 Martin, 2014:435; Garland, 1999:529-530; Barrett, 1993:321; 1971:245; Murphy-O'Connor, 1991:122; Käsemann, 1964:35; Kümmel, 1949:213.

59 Anderson, 2008:178.

60 Martin, 2014:434.

61 Windisch, 1924:397; Héring, 2009:95.

verricht, centraal staat. De wonderen, tekenen en krachten gebeurden ‘onder alle volharding’ in Korinthe.⁶²

- | 13 |** Want wat is er, waarin u achtergesteld bent bij de overige gemeenten, dan alleen hierin dat ikzelf u niet tot last ben geweest? Vergeeft mij dit onrecht!
Paulus wilde de gemeente in Korinthe niet tot last zijn. Hij schreef daar al over in 1 Korinthe (10:1-11:1) en noemt dat nu opnieuw.
- | 14 |** Zie, ik sta gereed deze derde keer naar u toe te komen, en ik zal u niet tot last zijn, want ik zoek niet het uwe, maar u. Want niet de kinderen behoren schatten te verzamelen voor de ouders, maar de ouders voor de kinderen.
- | 15 |** En ik zal heel graag alles ten koste leggen en voor uw zielen ten koste gelegd worden, al zou ik ook minder geliefd worden, naarmate ik u overvloediger liefheb.
- | 16 |** Maar het zij zo, ik heb u niet bezwaard; maar omdat ik ‘sluw’ ben, heb ik u met list gevangen.
- | 17 |** Heb ik soms mijn voordeel van u gezocht door iemand van hen die ik naar u toe gezonden heb?
- | 18 |** Ik heb Titus aangespoord en de broeder met hem gezonden. Heeft Titus soms zijn voordeel van u gezocht? Hebben wij niet in dezelfde geest gewandeld, niet in dezelfde voetstappen?
- | 19 |** Reeds lang meent u dat wij ons bij u verdedigen. Wij spreken tegenover God in Christus, en alles, geliefden, tot uw opbouwning.
- | 20 |** Want ik vrees dat, als ik kom, ik u niet zo vind als ik wens en ik door u zo gevonden word als u niet wenst; dat er twist, jaloesheid, toorn, partijzucht, kwaadsprekerijen, lasteringen, verwaandheden, verwarringen zijn;
Bij ‘kwaadsprekerijen’ (Gr. *katalalia*) kunnen we denken aan ‘laster’ of ‘achterklap’ (SV).⁶³ Het Griekse *psithurismos* betekent zoveel als ‘lasteringen’ of ‘heimelijk spreken’, ‘geroddel’ (NBV, vgl. GNB, WV).⁶⁴ Hoewel *psithurismos* gebruikt kan worden in de neutrale zin, wijst het

62 Bultmann, 1976:234.

63 G.J.M. Bartelink, *Prisma, Grieks-Nederlands*, (Utrecht:Het Spectrum, 2000), 159;W. Bauer, *Wörterbuch zum Neuen Testament*, (Berlin:Töpelmann, 1952), 748.

64 G.J.M. Bartelink, *Prisma, Grieks-Nederlands*, (Utrecht:Het Spectrum, 2000), 320.

meestal op een negatief spreken c.q. fluisteren (vgl. 'oorblazingen' (SV, NBG)). Zowel hier als in 1 Clement 13:4; 30:3; 35:5 wordt *psithurismos* verbonden met het Griekse *katalalia*.⁶⁵

De zonde van hoogmoed is een van de gevaarlijkste ondeugden. De gelovige blaast de realiteit op tot een schijnwereld waarin hij zich meet en meer opblaast en eindigt uiteindelijk in een geestelijke verwarring. Uiteindelijk beschouwd hij zich dan als een groot profeet, hervormer of heilige. Sommigen spreken dan ook zelfs over een verlies van geest bij hoogmoed.⁶⁶

| 21 | dat, als ik weerkom, mijn God mij wat u betreft zal vernederen en ik zal treuren over velen van hen die vroeger hebben gezondigd en nog geen berouw hebben over de onreinheid, hoereri en losbandigheid die zij hebben bedreven.

12.6 Vermaningen (13:1-10)

(1) Dit is de derde keer dat ik naar u toe kom: in de mond van twee of drie getuigen zal elke zaak vaststaan. (2) Ik heb het van tevoren gezegd, en zeg van tevoren, als de tweede keer aanwezig en nu afwezig, tot hen die vroeger gezondigd hebben en tot al de overigen, dat ik als ik weerkom, hen niet zal sparen. (3) U zoekt immers een bewijs dat Christus in mij spreekt (die jegens u niet zwak is, maar sterk is onder u; (4) Hij is immers in zwakheid gekruisigd, maar leeft door Gods kracht; en wij zijn immers zwak in Hem, maar zullen met Hem leven door Gods kracht jegens u); (5) onderzoekt dan uzelf of u in het geloof bent; beproeft uzelf. Of erkent u van uzelf niet, dat Jezus Christus in u is? Zo niet, dan bent u verwerpelijk. (6) Maar ik hoop dat u zult inzien, dat wij niet verwerpelijk zijn. (7) Wij bidden echter tot God dat u niets kwaads doet, niet opdat wij beproefd blijken, maar opdat u het goede doet en wij als het ware verwerpelijk zijn. (8) Want wij vermogen niets tegen de waarheid, maar wel voor de waarheid. (9) Want wij verblijden ons, wanneer wij zwak zijn en u sterk bent. En wij bidden ook hierom: uw volmaking. (10) Daarom schrijf ik u dit in mijn afwezigheid, opdat ik in mijn aanwezigheid niet streng hoeft te handelen, volgens het gezag dat de Heer mij heeft gegeven om op te bouwen en niet om af te breken.

| 1 | Dit is de derde keer dat ik naar u toe kom: in de mond van twee of drie getuigen zal elke zaak vaststaan.

Paulus komt voor de derde keer naar Korinthe toe om zijn waarschuwing te brengen. Hij vergelijkt dat met een verklaring van twee of drie getuigen. Hij, één en dezelfde persoon, komt nu voor de derde keer

⁶⁵ Bauer et al., 2000:1620.

⁶⁶ J. Cassianus, *Institut.* 12, 21-22.

hetzelfde getuigen. Nu staat het echt vast, dat de zaak onveranderd hetzelfde in elkaar zit.

| 2 | Ik heb het van tevoren gezegd, en zeg van tevoren, als de tweede keer aanwezig en nu afwezig, tot hen die vroeger gezondigd hebben en tot al de overigen, dat ik als ik weerkom, hen niet zal sparen.

De mensen die Paulus reeds berispt had op te houden met hun zondige levenswandel zal hij niet sparen bij zijn tweede komst. Zonde moet immers verworpen worden door de gemeente. Paulus schrijft dit dan ook niet alleen om zijn toehoorders te laten weten wat hij van plan is bij zijn derde komst, maar om de gemeente reeds nu op te roepen om korte metten te maken met de zonde en het zuurdeeg (d.i. hier de zonde en niet de zondaar!) uit hun midden weg te doen. Het is immers vreselijk te zien dat gelovigen bewust zondigen en zonder ook maar enig berouw te hebben (v21), verder willen functioneren in Gods gemeente. Zulke gelovigen sluiten zowel hun ogen voor Gods genade als voor Gods rechtvaardigheid. Zij zullen immers later datgene oogsten wat ze zaaien.

| 3 | U zoekt immers een bewijs dat Christus in mij spreekt (die jegens u niet zwak is, maar sterk is onder u;

| 4 | Hij is immers in zwakheid gekruisigd, maar leeft door Gods kracht; en wij zijn immers zwak in Hem, maar zullen met Hem leven door Gods kracht jegens u);

| 5 | onderzoekt dan uzelf of u in het geloof bent; beproeft uzelf. Of erkent u van uzelf niet, dat Jezus Christus in u is? Zo niet, dan bent u verwerpelijk.

| 6 | Maar ik hoop dat u zult inzien, dat wij niet verwerpelijk zijn.

| 7 | Wij bidden echter tot God dat u niets kwaads doet, niet opdat wij beproefd blijken, maar opdat u het goede doet en wij als het ware verwerpelijk zijn.

| 8 | Want wij vermogen niets tegen de waarheid, maar wel voor de waarheid.

| 9 | Want wij verblijden ons, wanneer wij zwak zijn en u sterk bent. En wij bidden ook hierom: uw volmaking.

| 10 | Daarom schrijf ik u dit in mijn afwezigheid, opdat ik in mijn aanwezigheid niet streng hoeft te handelen, volgens het gezag dat de Heer mij heeft gegeven om op te bouwen en niet om af te breken.

13 Laatste groet (13:11-13)

(11) Overigens, broeders, verblijdt u, wordt volmaakt, weest getroost, weest eensgezind, houdt vrede, en de God van de liefde en vrede zal met u zijn. (12) Groet elkaar met een heilige kus. U groeten alle heiligen. (13) De genade van de Heer Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de heilige Geest zij met u allen.

| 11 | Overigens, broeders, verblijdt u, wordt volmaakt, weest getroost, weest eensgezind, houdt vrede, en de God van de liefde en vrede zal met u zijn.

| 12 | Groet elkaar met een heilige kus. U groeten alle heiligen.

| 13 | De genade van de Heer Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de heilige Geest zij met u allen.

In tegenstelling tot zijn andere brieven eindigt de apostel 2 Korinthe op een trinitarische wijze.¹ Zoon, Vader en Geest worden op dezelfde lijn geplaatst. De volgorde hierbij is opvallend. De Zoon staat voorop Oscar Cullmann wijst van hieruit erop dat de theologie van de eerste gelovigen niet bij God, maar bij Christus begon.²

Bij de gemeenschap van de heilige Geest is het de vraag hoe we de genitief moeten verklaren. Gaat het om 'gemeenschap met de heilige Geest' (NBV) of 'gemeenschap door de heilige Geest'? In beide gevallen wordt de Geest gezien als een goddelijk Persoon.

¹ Vgl. Rm16:20; 1Ko16:23; Gl6:18; Fp4:23; 1Ts5:28; Fm1:25.

² Cullmann, 1958:2.

14 Literatuurlijst

- Abernathy, David. 'Paul's Thorn in the Flesh: A Messenger of Satan?' *Neotestamentica* 35.1–2 (2001): 69–79.
- Allo, E. Bernard. *Saint Paul: Seconde épître aux Corinthiens*. Etudes Bibliques. Paris: Gabalda, 1937.
- Anderson, R. Dean. *1 Korintiërs: Orde op zaken in een jonge stadskerk*. Commentaar op het Nieuwe Testament. Kampen: Kok, 2008.
- Andriessen, Paul. 'L'impuissance De Paul En Face De L'ange De Satan.' *Nouvelle Revue Théologique* 81 (1959): 462–468.
- [Anoniem]. *Διαθήκαι των δώδεκα Πατριαρχών: Testament van de Twaalf Patriarchen*. Trans. Harm W. Hollander and Marinus de Jonge. *Studia in Veteris Testamenti Pseudepigrapha* 8. Leiden: Brill, 1985.
- Augustine, Aurelius. *Augustine's Commentary on Galatians*. Tran. Eric A. Plumer. Oxford Early Christian Studies. Oxford: Oxford University, 2003.
- Bachmann, Philipp. *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther*. Leipzig: Deichert, 1909.
- Badenas, Robert. *Christ the End of the Law: Romans 10.4 in Pauline Perspective*. Journal for the study of the New Testament. Supplement Series 10. Sheffield: JSOT, 1985. Accessed 16 March 2016. <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=742496>.
- Barclay, William. *Briefe an die Korinther*. Auslegung des Neuen Testaments. Wuppertal: AUSAAT, 1973.
- Barnett, Paul. *The Second Epistle to the Corinthians*. New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Eerdmans, 1997.
- Barré, Michael L. 'Qumran and the "Weakness" of Paul.' *The Catholic Biblical Quarterly* 42.2 (1980): 216–227.
- Barrett, Charles K. 'Paul's Opponents in II Corinthians.' *New Testament Studies* 17.3 (1971): 233–254.
- _____. *The Second Epistle to the Corinthians*. Black's New Testament Commentaries 8. Peabody: Hendrickson, 1993.
- Bauer, Walter, Frederick W. Danker, William Arndt, and Felix W. Gingrich. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. 3rd ed. Chicago: University, 2000.
- Beale, Gregory K. *The Temple and the Church's Mission: A Biblical Theology of the Dwelling Place of God*. New Studies in Biblical Theology 17. Leicester: Apollos, 2004.
- Belleville, Linda L. *2 Corinthians*. IVP New Testament Commentary Series 8. Downers Grove: InterVarsity, 1996.
- Bengel, J. Albrecht. *Gnomon Novi Testamenti*. Tübingen: Schramm, 1742.
- Berry, R. 'Death and Life in Christ.' *Scottish Journal of Theology* 14.1 (1961): 60–76.

- Bieder, Werner. 'Paulus und seine Gegner in Korinth.' *Theologische Zeitschrift* 17 (1961): 319–333.
- Binder, Hermann. 'Die angebliche Krankheit des Paulus.' *Theologische Zeitschrift* 32 (1976): 1–13.
- Black, David A. *Paul, Apostle of Weakness: Astheneia and Its Cognates in the Pauline Literature*. American University Studies. Series VII: Theology and Religion 3. New York: Lang, 1984.
- de Boor, Werner. *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther*. Wuppertaler Studienbibel. Wuppertal: Brockhaus, 1981.
- Bruce, Frederick F. *1 and 2 Corinthians*. New Century Bible Commentary. Grand Rapids: Eerdmans, 1980.
- _____. *An Expanded Paraphrase of the Epistles of Paul*. Palm Springs: Haynes, 1981.
- _____. *New Testament History*. Nelson's Library of Theology. London: Nelson, 1969.
- _____. 'Paul on Immortality.' *Scottish Journal of Theology* 24.457–472 (1971).
- _____. *The Book of Acts*. New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Eerdmans, 1988.
- van Bruggen, Jakob. *Paulus: Pionier Voor de Messias van Israël*. Commentaar Nieuwe Testament. Kampen: Kok, 2003.
- Bultmann, Rudolf. *Der zweite Brief an die Korinther*. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1976.
- Calvijn, Johannes. *Institutie: Onderwijzing in de christelijke godsdienst*. Red. Willem van 't Spijker. Vert. Cornelis A. de Niet. 2 vols. Houten: Hertog, 2009.
- Calvin, Jean. *Calvin's Bible Commentaries*. Albany: Forgotten Books, 2007.
- _____. *The Second Epistle of Paul the Apostle to the Corinthians and the Epistles to Timothy, Titus and Philemon*. Calvin's New Testament Commentaries 10. Grand Rapids: Eerdmans, 1996.
- Chrysostomos, Johannes. *Homilies on Second Corinthians*. Ed. Philip Schaff. Tran. Talbot W. Chamber. Nicene and Post-Nicene Fathers 12. New York: CLC, 1889.
- Clarke, W.K. Lowther. *New Testament Problems: Essays, Reviews, Interpretations*. London: SPCK, 1929.
- Clemens van Rome. 'I Clemens: Eerste brief aan Korinthe.' In *Apostolische Vaders 1*, red. Albertus F.J. Klijn, 158–200. Kampen: Kok, 1981.
- Collins, Raymond F. *First Corinthians*. Sacra Pagina 7. Collegeville: Glazier, 1999.
- Conybeare, William J. and J.S. Howson. *The Life and Epistles of St. Paul*. Grand Rapids: Eerdmans, 1992.
- Cullmann, Oscar. *Die Christologie Des Neuen Testaments*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1958.
- Danker, Frederick W. *II Corinthians*. Augsburg Commentary on the New Testament. Minneapolis: Augsburg House, 1989.
- Darby, John N. *1 Korinthe-2 Thessalonika*. Synopsis van de Boeken van de Bijbel 7. Winschoten: Heijkoop, 1970.
- Davies, William D. *Paul and Rabbinic Judaism. Some Rabbinic Elements in Pauline Theology*. London: SPCK, 1955.

- Deissmann, Adolf. *Light from the Ancient East: The New Testament Illustrated by Recently Discovered Texts of the Graeco-Roman World*. New York: Doran, 1927.
- _____. *Paulus: eine kultur- und religionsgeschichtliche Skizze*. Tübingen: Mohr, 1925.
- Delling, Gerhard. ‘Σκόλοψ.’ In *Theological Dictionary of the New Testament*, eds. Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich, 7:411–415. Grand Rapids: Eerdmans, 1964.
- Dodd, Charles H. *New Testament Studies*. Manchester: University, 1967.
- _____. ‘The Mind of Paul I.’ *New Testament Studies* (1953): 67–82.
- Donley, Dorothy. ‘The Epilepsy of Saint Paul.’ *Catholic Biblical Quarterly* 6 (1944): 358–360.
- Dunn, James D.G. ‘Baptism in the Holy Spirit: Yet Once More – Again.’ *Journal of Pentecostal Theology* 19 (2010): 32–43.
- _____, ed. *Paul and the Mosaic Law*. Grand Rapids: Eerdmans, 2001.
- Ellis, E. Earle. ‘II Corinthians V.1–10 in Pauline Eschatology.’ *New Testament Studies* 6.3 (1960): 211–224.
- Fee, Gordon D. *God’s Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*. Peabody: Hendrickson, 1994.
- Finegan, Jack. *Handbook of Biblical Chronology Principles of Time Reckoning in the Ancient World & Problems of Chronology in the Bible*. 2nd ed. Peabody: Hendrickson, 2015.
- Foerster, Werner. ‘Κτίζω, Κτίσις, Κτίσμο, Κτίστης.’ In *Theological Dictionary of the New Testament*, eds. Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich, 3:1000–1035. Grand Rapids: Eerdmans, 1965.
- Furnish, Victor P. *II Corinthians*. Anchor Bible 32A. Garden City: Doubleday, 1984.
- Gaebelein, Arno C. *Kommentar zum Neuen Testament: Matthäus–Offenbarung*. Dillenburg: Christliche Verlagsgesellschaft, 2002.
- Garland, David E. *2 Corinthians*. New American Commentary 29. Nashville: Broadman & Holman, 1999.
- van Genderen, Jan en Willem H. Velema. *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*. Kampen: Kok, 1992.
- Georgi, Dieter. *Der Armen zu gedenken: Die Geschichte der Kollekte des Paulus für Jerusalem*. Neukirchen: Neukirchener-Vluyn, 1994.
- Goudge, Henry L. *The Second Epistle to the Corinthians*. Westminster Commentaries. London: Methuen, 1927.
- Grindheim, Sigurd. ‘The Law Kills but the Gospel Gives Life: The Letter-Spirit Dualism in 2 Corinthians 3.5-18.’ *Journal for the Study of the New Testament* 24.2 (2001): 97–115.
- Grosheide, Frederik W. *De tweede brief van den apostel Paulus aan de kerk te Korinthe*. Commentaar Nieuwe Testament 8. 1959.
- Grudem, Wane. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. Grand Rapids: Zondervan, 2000.
- Guthrie, Donald. *New Testament Introduction*. Leicester: InterVarsity, 1970.

- Hafemann, Scott J. *2 Corinthians*. NIV Application Commentary. Grand Rapids: Zondervan, 2000.
- Hafemann, Scott J. *Paul, Moses, and the History of Israel: The Letter/Spirit Contrast and the Argument from Scripture in 2 Corinthians 3*. Peabody: Hendrickson, 1996.
- Hafemann, Scott J. *Suffering and the Spirit: An Exegetical Study of II Cor. 2:14-3:3 within the Context of the Corinthian Correspondence*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 2.19. Tübingen: Mohr, 1986.
- Hanson, Richard P.C. *The Second Epistle to the Corinthians: Christ and Controversy*. Torch Bible Commentaries. London: SCM, 1967.
- Hausoul, Raymond R. *1 Korinthe: Leven volgens Gods evangelie*. raymondhausoul.be, 2020a.
- _____. *Galaten: De waarheid van het evangelie*. raymondhausoul.be, 2020b.
- Heckel, Ulrich. *Kraft in Schwachheit: Untersuchungen zu 2. Kor 10-13*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament. 2. Reihe 56. Tübingen: Mohr (Siebeck), 1993.
- Héring, Jean. *The Second Epistle of Saint Paul to the Corinthians*. Eugene: Wipf & Stock, 2009.
- Herodotus. *Ἱστορίης ἀπόδεξις: Historiën*. Vert. Onno Damsté. De Haan: Houten, 1983.
- den Hertog, C.C. 'De collecte voor Jeruzalem.' *Vrede voor Israël* 48.5 (2004).
- Holmes-Gore, V.A. 'St. Paul's Thorn in the Flesh.' *Theology* 33 (1936): 111–112.
- Homerus. 'Ilias.' In *Ilias & Odyssee*, vert. M.A. Schwartz. Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2016a.
- _____. 'Odyssee.' In *Ilias & Odyssee*, vert. M.A. Schwartz. Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2016b.
- Hood, Jason B. 'The Temple and the Thorn: 2 Corinthians 12 and Paul's Heavenly Ecclesiology.' *Bulletin for Biblical Research* 21.3 (2011): 357–370.
- Howard, J. Keir. *Disease and Healing in the New Testament: An Analysis and Interpretation*. Lanham: University Press of America, 2001.
- Hughes, Philip E. *Paul's Second Epistle to the Corinthians*. New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Eerdmans, 1979.
- Ignatius van Antiochië. 'De Brief van Ignatius Aan de Romeinen.' In *Apostolische Vaders 1*, tran. Albertus F.J. Klijn, 93–97. Kampen: Kok, 1981.
- Jewett, Robert. *Paul's Anthropological Terms: A Study of Their Use in Conflict Settings*. Arbeiten zur Geschichte des antiken Judentums und des Urchristentums 10. Leiden: Brill, 1971.
- Johnson, Eleanor A. 'St. Paul's Infirmity.' *Expository Times* 39.9 (1928): 428–429.
- Käsemann, Ernst. *Die Legitimität des Apostels: Eine Untersuchung zu II Korinther 10-13*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1964.
- Kennedy, H.A.A. *St. Paul's Conceptions of the Last Things*. London: Hodder & Stoughton, 1904.
- Kleinknecht, Karl Th. *Der leidende Gerechtfertigte: die alttestamentlich-jüdische Tradition vom 'leidenden Gerechten' und ihre Rezeption bei Paulus*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament. 2. Reihe 13. Tübingen: Mohr, 1984.

- Kling, Christian F. *Die Korinther-Briefe*. Theologisch-homiletisches Bibelwerk. Bielefeld: Velhagen und Klasing, 1861.
- Knox, Wilfred L. *St. Paul and the Church of the Gentiles*. Cambridge: University, 1939.
- Krimmer, Heiko. *Zweiter Korintherbrief*. Bibel-Kommentar 12. Neuhausen: Hänssler, 1987.
- Kümmel, Werner G. 'Supplementary notes.' In *An die Korinther II*, Hrsg. Hans Lietzmann, 165–214. Handbuch zum Neuen Testament 9. Tübingen: Mohr, 1949.
- Ladd, George E. *A Theology of the New Testament*. 2nd ed. Grand Rapids: Eerdmans, 1993.
- a Lapide, Cornelii. *Complectens commentaria in omnes divi Pauli epistolas*. Commentarii in Scripturam Sacram 9. Paris: Pélagaud, 1854.
- Leary, T.J. 'A Thorn in the Flesh'—2 Corinthians 12: 7.' *Journal of Theological Studies* 43.2 (1992): 520–522.
- Levenson, Jon D. 'The Temple and the World.' *Journal of Religion* 64.3 (1984): 275–298.
- Liebers, Reinhold. *Das Gesetz als Evangelium: Untersuchungen zur Gesetzeskritik des Paulus*. Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments 75. Zürich: Theologischer Verlag, 1989.
- Lietzmann, Hans. *Die Briefe des Apostels Paulus an die Korinther*. 5. Aufl. Handbuch zum Neuen Testament 9. Tübingen: Mohr, 1969.
- Lightfoot, John B. *A Commentary on the New Testament from the Talmud and Hebraica*. 4 vols. Peabody: Hendrickson, 1989.
- Lowery, David K. '1. Korintherbrief.' In *Das Neue Testament. Erklärt Und Ausgelegt*, eds. John F. Walvoord and Roy B. Zuck, 5:3–62. Holzgerlingen: Hänssler, 2000a.
- _____. '2. Korintherbrief.' In *Das Neue Testament. Erklärt Und Ausgelegt*, eds. John F. Walvoord and Roy B. Zuck, 5:63–110. Holzgerlingen: Hänssler, 2000b.
- Luther, Martin. *Table Talk*. Ed. Helmut T. Lehmann. Luther's Works 54. Philadelphia: Fortress, 1967.
- MacDonald, William. *Kommentar Zum Neuen Testament*. Bielefeld: CLV, 1997.
- Mangan, Edward A. 'Was Saint Paul an Invalid?' *Catholic Biblical Quarterly* 5.1 (1943): 68–72.
- Martin, Ralph P. *2 Corinthians*. 2nd ed. Word Biblical Commentary 40. Dallas: Word Books, 2014.
- McCant, Jerry W. 'Paul's Thorn of Rejected Apostleship.' *New Testament Studies* 34.4 (1988): 550–572.
- Medema, Henk P. *De heerlijkheid en de verbonden: De openbaring van God in het oude en nieuwe verbond*. Vaassen: Medema, 1994.
- Menoud, P.H. 'L' echarde et l'ange satanique [2 Cor. 12.7].' In *Studia Paulina*, red. W.C. van Unnik en Jan N. Sevenster, 163–171. Haarlem: Bohn, 1953.
- Merrins, Edward M. 'St. Paul's Thorn in the Flesh.' *Bibliotheca Sacra* 64.256 (1907): 661–691.
- Moo, Douglas J. 'Divine Healing in the Health and Wealth Gospel.' *Trinity journal* 9.2 (1988): 191–209.

- Morray-Jones, Christopher RA. 'Paradise Revisited (2 Cor 12:1–12): The Jewish Mystical Background of Paul's Apostolate: Part 1: The Jewish Background.' *The Harvard Theological Review* 86.2 (1993a): 177–217.
- _____. 'Paradise Revisited (2 Cor 12:1–12): The Jewish Mystical Background of Paul's Apostolate: Part 2: Paul's Heavenly Ascent and Its Significance.' *Harvard Theological Review* 86.3 (1993b): 265–292.
- Moulton, James H. and George Milligan. *The vocabulary of the Greek Testament: Illustrated from the papyri and other non-literary sources*. Grand Rapids: Eerdmans, 1930.
- Mullins, Terence Y. 'Paul's Thorn in the Flesh.' *Journal of Biblical Literature* 76.4 (1957): 299–303.
- Murphy-O'Connor, J. *The Theology of the Second Letter to the Corinthians*. New Testament Theology. Cambridge: Cambridge University, 1991.
- Murphy-O'Connor, Jerome. *Paul: A Critical Life*. Oxford: Oxford University, 1998.
- _____. *St. Paul's Corinth: Text and Archaeology*. Good News Studies 6. Wilmington: Glazier, 1983.
- Nicholas, D.R. 'Gerichte.' In *Lexikon zur Endzeit: Ein praktischer Führer zu Personen, Standpunkten und dem Studium biblischer Prophetie und Heilsgeschichte*, ed. Mal Couch. Dillenburg: Christliche Verlagsgesellschaft, 2004.
- Nisbet, Patricia. 'The Thorn in the Flesh.' *Expository Times* 80 (1969): 126.
- Ogg, George. *The Chronology of the Life of Paul*. London: Epworth, 1968.
- Oliveira, Anacleto de. *Die Diakonie der Gerechtigkeit und der Versöhnung in der Apologie des 2. Korintherbriefes: Analyse und Auslegung von 2 Kor 2,14–4,6; 5,11–6,10*. Neutestamentliche Abhandlungen 21. Münster: Aschendorff, 1990.
- Ouweneel, Willem J. *De Christus van God: Ontwerp van Een Christologie*. Evangelisch-Dogmatische Reeks 2. Vaassen: Medema, 2007.
- Pennington, Jonathan T. *Heaven and Earth in the Gospel of Matthew*. Supplements to Novum Testamentum 126. Leiden: Brill, 2007. Accessed 12 January 2017. <http://dx.doi.org/10.1163/ej.9789004162051.i-399>.
- Philo of Alexandria. 'Allegorical Interpretation [Legum Allegoriarum].' In *The Works of Philo*, tran. Charles D. Yonge. Peabody: Hendrickson, 2005a.
- _____. 'On the Special Laws [De Specialibus Legibus].' In *The Works of Philo*, tran. Charles D. Yonge. Peabody: Hendrickson, 2005b.
- Piper, John. *Future Grace: The Purifying Power of Living by Faith*. Sisters: Multnomah, 1995.
- Plato. 'Phaidros.' In *Platoon Verzameld Werk*. Vol. 1. Amsterdam: De Driehoek, 2010.
- _____. 'Politeia: Wat is rechtvaardigheid?' In *Platoon Verzameld Werk*. Vol. 10. Amsterdam: De Driehoek, 2003.
- Plummer, Alfred. *A Critical and Exegetical Commentary on the Second Epistle of St. Paul to the Corinthians*. International Critical Commentary. New York: Charles Scribner's Sons, 1915.
- Powers, Janet E. 'A 'Thorn in the Flesh': The Appropriation of Textual Meaning.' *Journal of Pentecostal Theology* 9.1 (2001): 85–99.
- Price, Robert M. 'Punished in Paradise: (An Exegetical Theory on II Corinthians 12: 1–10).' *Journal for the Study of the New Testament* 2.7 (1980): 33–40.

- Prümm, Karl. *Diakonia Pneumatos: Der Zweite Korintherbrief als Zugang zur apostolischen Botschaft: Theologische Auslegung des zweiten Korintherbriefes*. Roma: Herder, 1967.
- Pseudo-Henoch. *1 Henoch*. Vert. M.A. Knibb. Deventer: Ankh-Hermes, 1994.
- Qumran. *CD B*. n.d.
- Ramsay, William M. *St. Paul: The Traveler and Roman Citizen*. London: Hodder and Stoughton, 1920.
- Ridderbos, Herman N. *Paulus: Ontwerp van zijn theologie*. Kampen: Kok, 1978.
- Robertson, Archibald T. *Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*. Nashville: Broadman, 1934.
- Sale-Harrison, Leonard. *The Judgment Seat of Christ: An Incentive and Warning, a Truth That Every Christian Should Know*. New York: Sale-Harrison, 1938.
- Savage, Timothy B. *Power through Weakness: Paul's Understanding of the Christian Ministry in 2 Corinthians*. Society for New Testament Studies. Monograph Series 86. New York: Cambridge University, 1996.
- Scharfenberg, Roland. *Wenn Gott nicht heilt: Theologische Schlaglichter auf ein Seelsorgerliches Problem*. Nürnberg: VTR, 2005.
- Schlatter, Adolf. *Paulus, der Bote Jesu: Eine Deutung seiner Briefe an die Korinther*. Stuttgart: Calwer, 1934.
- Schmidt, Karl L. 'Κολοφίτιον.' In *Theological Dictionary of the New Testament*, eds. Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich, 8:818–821. Grand Rapids: Eerdmans, 1972.
- Schneider, P. 'Pfahl.' In *Das große Bibellexikon 4. 4.*, Hrsg. Helmut Burkhardt. Bd. 4. Wuppertal: Brockhaus, 1996.
- Schnelle, Udo. *Einleitung in das Neue Testament und Theologie des Neuen Testaments Zwei Bände im Kombi-Pack*. UTB Theologie Religion. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2013.
- Schrage, Wolfgang. *Der erste Brief an die Korinther: 1 Kor 1,1-6,11*. Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament 7. Benziger, 1991.
- Schröter, Jens. 'Schriftauslegung Und Hermeneutik in 2 Korinther 3: Ein Beitrag Zur Frage Der Schriftbenutzung Des Paulus.' *Novum Testamentum* 40 (1998): 231–275.
- Scott, James M. *2 Corinthians*. New International Biblical Commentary 8. Peabody: Hendrickson, 1998.
- Sevenster, J. N. 'Einige Bemerkungen Über Den "Zwischenzustand" Bei Paulus.' *New Testament Studies* 1.4 (1955): 291–296.
- Smallwood, E. Mary. *Documents Illustrating the Principates of Gaius Claudius and Nero*. Cambridge: Cambridge University, 1967.
- Smith, Neil G. 'The Thorn That Stayed: An Exposition of II Corinthians 12:7–9.' *Interpretation* 13.4 (1959): 409–416.
- Stevens, George B. *The Pauline Theology: A Study of the Origin and Correlation of the Doctrinal Teachings of the Apostle Paul*. New York: Scribner, 1911.
- Stordalen, Terje. *Echoes of Eden: Genesis 2-3 and Symbolism of the Eden Garden in Biblical Hebrew Literature*. Contributions to biblical exegesis and theology 25. Leuven: Peeters, 2000.

- Strack, Hermann L. und Paul Billerbeck. *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*. 10. Aufl. 5 Bde. München: Beck, 2009.
- Sumney, Jerry L. *Identifying Paul's Opponents The Question of Method in 2 Corinthians*. Journal for the Study of the New Testament. Supplement Series 40. Sheffield: JSOT, 1990.
- Tabor, James D. *Things Unutterable: Paul's Ascent to Paradise in Its Greco-Roman, Judaic, and Early Christian Contexts*. Studies in Judaism. Lanham: University Press of America, 1986.
- Talbert, Charles H. *Reading Corinthians: A Literary and Theological Commentary on 1 and 2 Corinthians*. Reading the New Testament Series. New York: Crossroad, 1987.
- Tasker, Randolph V.G. *The Second Epistle of Paul to the Corinthians: An Introduction and Commentary*. Tyndale New Testament Commentaries. Grand Rapids: Eerdmans, 1958.
- Tertullian, Quintus S.P. *Adversus Marcionem*. Übers. Volker Lukas. 2 Bde. Fontes Christiani 63. Freiburg: Brepols, 2016.
- Tertullianus, Quintus S.P. *Apologeticum: Apologie*. Carthago, 197AD.
- . 'Treatises on Penance [De Paenitentia].' In *Treatises on Penance: On Penitencia and on Purity*, tran. William P. Le Saint. Westminster: Maryland, 1959.
- Thierry, Johannes J. 'Der Dorn im Fleische (2 Kor. XII 7-9).' *Novum Testamentum* 5.4 (1962): 301–310.
- Thiselton, Anthony C. *The First Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text*. New International Greek Testament Commentary. Grand Rapids: Eerdmans, 2000.
- Thomas, John C. "An Angel From Satan": Paul's Thorn in the Flesh (2 Corinthians 12.7-10).' *Journal of Pentecostal Theology* 4.9 (1996): 39–52.
- Thornton, Lionel S. *The Common Life in the Body of Christ*. London: Dacre, 1950.
- Thrall, Margaret E. *A Critical and Exegetical Commentary on the Second Epistle to the Corinthians 1-7*. Vol. 1. 2 vols. International Critical Commentary 34. Edinburgh: T&T Clark, 2004.
- . *A Critical and Exegetical Commentary on the Second Epistle to the Corinthians 8-14*. Vol. 2. 2 vols. International Critical Commentary 34. Edinburgh: T&T Clark, 2000.
- Twelftree, Graham H. 'Paul's Experience of the Miraculous.' *Evangelical Quarterly* 87.3 (2015): 195–206.
- Vos, Geerhardus. *The Pauline Eschatology*. Grand Rapids: Eerdmans, 1952.
- Waltke, Bruce. *Gods Wil Ontdekken*. Vaassen: Medema, 2003.
- Wendland, Heinz D. *Die Briefe an die Korinther*. Texte zum Neuen Testament 7. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1954.
- Whiteley, D.E.H. *The Theology of St. Paul*. Philadelphia: Fortress, 1964.
- Wilkinson, John. *The Bible and Healing: A Medical and Theological Commentary*. Edinburgh: Grand Rapids: Handsel; Eerdmans, 1998.
- Windisch, Hans. *Der zweite Korintherbrief*. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament 6. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1924.

- Witherington, Ben. *Conflict and Community in Corinth: A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians*. Grand Rapids: Eerdmans, 1995.
- Wolff, Christian. *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament 7. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1996.
- _____. *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament 8. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2011.
- Wood, Charles T. *The Life, Letters and Religion of St. Paul*. Edinburgh: T&T Clark, 1925.
- Wrede, William. *Paul*. Lexington: American Theological Library Association, Committee on Reprinting, 1962.
- Wright, N. Tom. *Paulus: Een biografie*. Franeker: Van Wijnen, 2019.
- _____. *Paulus van Tarsus: Een kennismaking met zijn theologie*. Evangelicale theologie. Zoetermeer: Boekencentrum, 1998.
- _____. *The Climax of the Covenant: Christ and the Law in Pauline Theology*. Minneapolis: Fortress, 1992.
- Young, Brad H. 'The Ascension Motif of 2 Corinthians 12 in Jewish, Christian and Gnostic Texts.' *Grace Theological Journal* 9.1 (1988): 73–103.